

UUTISET TYÖTAISTELUSSA

Paperikiista Aamulehdessä, Helsingin Sanomissa ja
Keskisuomalaisessa vuonna 2005

Anna-Stiina Toivonen
Journalistiikan pro gradu –tutkielma
Syksy 2006
Viestintätieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty HUMANISTINEN	Laitos – Department Viestintätieteiden
Tekijä – Author Anna-Stiina Toivonen	
Työn nimi – Title Uutiset työtaistelussa. Paperikiista Aamulehdessä, Helsingin Sanomissa ja Keski-suomalaisessa vuonna 2005	
Oppiaine – Subject Journalistiikka	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Marraskuu 2006	Sivumäärä – Number of pages 95
Tiivistelmä – Abstract <p>Tutkielmassa tarkastellaan sanomalehtien työtaistelu-uutisointia uutisten vallan kannalta. Tapaustutkimuksena on vuoden 2005 paperikiista. Paperikiistauutisia analysoimalla pyritään läpivalaisemaan uutisen rakennetta valintojen ja järjestelyn kyllästäjänä tuotoksena sekä kiinnittämään huomiota siihen, miten uutiset esittävät asioita.</p> <p>Paperikiistan uutisointia tarkastellaan Aamulehdestä, Helsingin Sanomista ja Keski-suomalaisesta. Aineiston uutiset ovat kahdeltakymmeneltä päivältä kiistan aktiivisimmasta vaiheesta eli keväältä ja kesältä 2005. Työn tutkimusmenetelmiä ovat laadullinen sisällön erittely sekä sisällön analyysi. Analyysin ensimmäisessä vaiheessa aineisto on jaettu kolmeen luokkaan: työntekijän näkökulma, työnantajan näkökulma sekä tasapuolinen tai epäselvä näkökulma. Analyysin toinen vaihe on juttujen lähiluku, johon on valittu osa tutkittavista jutuista.</p> <p>Paperikiistan 2005 uutisoinnissa sekä työntekijäpuolen Paperiliitto että työnantajapuolen Metsäteollisuus ry saivat edustajineen paljon mediajulkisuutta. Työntekijöiden näkökulma paperikiistaan painottui työnantajan näkökulmaa enemmän Helsingin Sanomien ja Keski-suomalaisen uutisjutuissa. Aamulehti puolestaan tarkasteli kiistaa hieman enemmän työnantajan kuin työntekijän kannalta. Työtaistelu-uutisointi näytti tasapuolistuvan työtaistelun jatkuessa toukokuusta kesäkuulle niin Aamulehdessä, Helsingin Sanomissa kuin Keski-suomalaisessakin. Paperikiista-aineiston uutisjutuissa oli usein havaittavissa vähintäänkin hienovaraisia merkkejä jommankumman työtaistelun osapuolen tukemisesta. Työntekijäpuolen edustajista myönteisimmän uutisissa suhtauduttiin tyypillisesti paperityöläisiin ja pääluottamusmiehiin.</p>	
Asiasanat – Keywords uutinen, työtaistelu, valta	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto / Tourulan kirjasto	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 AIEMPIA MEDIATUTKIMUKSIA TYÖTAISTELUISTA	3
3 UUTISEN VALTA	7
3.1 Ajatuksia median vallasta	7
3.2 Uutisen ulottuvuudet	9
3.3 Uutiskertojan valta	13
3.4 Kieli ja valta	20
4 TYÖNTEKIJÄT JA TYÖNANTAJAT TAISTELUSSA	25
4.1 Paperiteollisuuden työtaisteluista ja neuvottelusuhteista	25
4.2 Työtaistelu, lakko ja työsulku	26
4.3 Työntekijöiden ja työnantajien suhde	27
4.4 Globalisaatio ja työtaistelut	31
4.5 Paperikiistan päävaiheita	33
5 EMPIIRISEN TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	35
5.1 Tutkimuskysymykset	35
5.2 Tutkimuksen aineisto	35
5.2.1 Tutkittavat lehdet	35
5.2.2 Tutkittavat jutut	36
5.3 Tutkimusmenetelmät	37
6 NÄKÖKULMALUOKITTELU	39
6.1 Luokittelun kriteerit	40
6.2 Uutisoinnin näkökulmat	45
6.3 Yhteenvetoa näkökulmien luokittelusta	49
7 LÄHILUKU	52
7.1 Lähiluvun jutut	52
7.2 Lähiluvussa tarkasteltavat asiat	52
7.3 Lähiluvun tulokset	53
7.3.1 Aamulehti, Helsingin Sanomat ja Keskisuomalainen 28.4.2005	53
7.3.2 Helsingin Sanomat 15.5.2005	58
7.3.3 Helsingin Sanomat 18.5.2005	59
7.3.4 Aamulehti 27.5.2005	61
7.3.5 Aamulehti ja Keskisuomalainen 6.6.2005	63
7.3.6 Aamulehti 29.6.2005	68
7.3.7 Helsingin Sanomat 30.6.2005	69
7.4 Yhteenvetoa lähiluvusta	71

8 TUTKIMUSTULOSTEN KÄSITTELYÄ	75
9 UUTISTEN VALTA TYÖTAISTELUSSA	84
LÄHTEET	89

1 JOHDANTO

Heinäkuun ensimmäinen päivä vuonna 2005 Suomessa astui voimaan paperiteollisuuden työntekijöiden uusi työehtosopimus. Sopimuksen syntyminen pani pisteen pitkälle ja vaikealle työmarkkinariidalle: saman päivän iltana alettiin käynnistellä seitsemisen viikkoa kylmänä seisseitä paperikoneita. Työnantajapuolta edustavan Metsäteollisuus ry:n ja työntekijäpuolen edustajan Paperiliiton sopua ehtivät edeltää paitsi junnaavat neuvottelut, myös vetoapu valtakunnansovittelijalta sekä työnantajapuolen julistama harvinainen työsulku.

Paitsi tiukka työehtokiista, paperikiista oli vuoden 2005 huomattavimpia uutistapahtumia. Media seurasi kiistan vaiheita tiiviisti mukana: työriidan eri käännteet pyörivät viikkojen ajan otsikoissa ja etenkin kiistan loppuvaiheessa tiedotusvälineet pitivät työriitaa yhtenä valtakunnan pääpuheenaiheena. Tässä työssä tarkastellaan kolmen sanomalehden – Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Keskisuomalaisen - uutisointia paperikiistasta. Työkiistan uutisointia on tärkeä tutkia mielestäni ainakin kahdesta syystä: Ensiksi, työkiistoista uutisointi on medialle rutiininomaista, epäsäännöllisen säännöllisesti toistuvaa perustoimintaa, jonka voi ajatella olevan mainio esimerkki median uutistoiminnasta ylipäätään. Työkiistoista tai lakoista ei kuitenkaan juuri löydy tuoreita mediatutkimuksia – ehkäpä juuri työtaistelu-uutisten niin sanotun tavanomaisuuden vuoksi. Kolmen eri sanomalehden – Helsingin Sanomien, Aamulehden ja Keskisuomalaisen - uutisten tutkiminen mahdollistaa myös uutisoinnin erojen löytämisen. Toiseksi juuri paperikiista ansaitsee huomiota mielestäni siksi, että niin ainutlaatuinen kuin kiista olikin, samantyyppisiä rajuja työtaisteluita saattaa olla jatkossa tulossa enemmänkin. Yhteiskunnan ja ympäristön muutokset vaikuttavat työtaisteluiden syntyyn (Kauppinen 2005, 13), ja nykyään tällaiseksi vahvaksi muutokseksi voidaan nimetä ainakin globalisaatio, joka on tuonut mukanaan maailmanlaajuisen kilpailun työpaikoista. Kansainvälisen kilpailukyvyn ja globalisaation nimissä otettaneen Suomessa yhteen vielä monta kertaa, myös muilla aloilla kuin paperiteollisuudessa.

Tässä työssä keskitytään tarkastelemaan työtaistelu-uutisointia uutisten vallan kannalta. Tutkielman päätutkimuskysymys on pohtia uutisten valtaa työtaistelussa. Juuri uutisia haluan tutkia niiden luonteen takia: uutinen on rakennettu, valintojen ja järjestelyn kyllästävä tuotos, joka kuitenkin häivyttää tätä luonnettaan ja pyrkii esittäytymään mahdollisimman uskottavana. Tavoitteenani on paperikiistautisia analysoimalla yrittää läpivalaista tätä uutisen rakennetta ja tarkastella sitä, *miten* uutinen esittää asioita. Objektiivisen peilin sijaan uutinen näyttäytyy tässä työssä enemmänkin subjektiivisena ja ideologisenakin rakennelmana, joka on kursittu kokoon erilaisista vieraista puheista ja esityksistä. Vallan tarkastelu nimenomaan työtaistelu-uutisista on mielestäni erityisen hedelmällinen lähtökohta, koska uutisoitava tapahtuma on taistelutilanne, jossa on kaksi selkeää osapuolta - työntekijä- ja työnantajaleiri - jotka ottavat toisistaan mittaa.

Johdannon lopuksi on syytä mainita, että tämä työ on tehty Metsäteollisuus ry:n toimeksiannosta. Metsäteollisuus ry on tukenut työn tekemistä maksamalla siitä palkkion. Käytännössä toimeksiantaja on määritellyt työn aihepiirin, mutta työn tutkimukselliset valinnat ja tutkielman johtopäätökset ovat tutkijan itsenäisesti tekemiä.

2 AIEMPIA MEDIATUTKIMUKSIA TYÖTAISTELUISTA

Median suhtautumisesta työtaisteluihin sekä aiheen käsittelystä mediassa on tehty useita tutkimuksia 1970-luvulla (ks. esim. Boucht & Rand 1971; Hasko 1977; Hupa 1977; Kallio 1979 ja Peltonen 1976). Työtaistelujen käsittelyä Yleisradiossa ovat tutkineet Birgitta Boucht ja Max Rand. Boucht ja Rand havaitsivat, että lakkouutisointi radiossa ja televisiossa keskittyi työtaisteluiden osapuolien ja sen taustalla olevien ongelmien sijaan valtakunnansovittelijan työskentelyyn ja työrutiiniin. Myös sovintoratkaisun sisältö jätettiin usein kertomatta. (Boucht & Rand 1971.)

Rauni Peltonen tarkasteli pro gradu –työssään vuoden 1972 Perämeren satamalakkoa koskevaa lehtikirjoittelua erityisesti kirjoittelun totuudenmukaisuuden kannalta. Tutkimuksessa kävi ilmi, että noin joka viides lakkoa käsitellyt kirjoitus oli joko virheellinen tai tulkinnanvarainen. Totuudenmukaisuutta vinoutti ennen muuta asioiden yksipuolinen ja epätarkka esittäminen. Lisäksi Peltonen havaitsi eri lehtien suhtautumisessa lakkoon selviä eroja. Myönteisimmin lakkoon suhtautuivat kansandemokraattiset lehdet ja kielteisimmin puolestaan sosialidemokraattiset lehdet. (Peltonen 1976.)

Martti Hupa on tutkinut sanomalehtien uutisotsikoiden ja pääkirjoitusten suhtautumista kevään 1977 voimalalakkoon. Tutkittavina lehtinä olivat suurimpien puolueiden pää-äänenkannattajat sekä suurin sitoutumaton sanomalehti Helsingin Sanomat. Hupa havaitsi, että ei-sosialistiset lehdet suhtautuivat lakkoihin kielteisesti ja korostivat vahvasti lakkojen aiheuttamia haittoja. Lisäksi Hupan tutkimuksessa ilmeni, että juttujen uutisotsikoista tuli ilmi karkeasti sama suhtautuminen lakkoihin kuin pääkirjoituksistakin. Suhteessa uutisjuttuihin uutisotsikoiden suhtautuminen lakkoon oli sama, mutta se tuli ilmi kärjistyneempänä. (Hupa 1978.)

Saara Kallio on selvittänyt sanomalehtien pääkirjoitusten suhtautumista poliisilakkoon ja elintarvikelakkoon keväällä 1976. Kallion tutkimustulokset olivat samansuuntaisia Martti Hupan pro gradu –tutkielman tulosten kanssa, sillä tulosten

mukaan oikeistolehdet ja Helsingin Sanomat suhtautuivat poliisi- ja elintarvikelakkoon kielteisesti. Myönteisesti lakkoon suhtautui puolestaan vasemmistolehti Kansan Uutiset. (Kallio 1979.)

Kevään 1976 elintarviketyöläisten lakon uutisointia puolestaan on tutkinut Anne Hasko. Hasko teki sisällön erittelyä seitsemän sanomalehden – Helsingin Sanomien, Turun Sanomien, Uuden Suomen, Suomenmaan, Kansan Uutisten, Tiedonantajan sekä Demarin lakkouutisoinnista. Hasko tarkasteli kirjoittelusta erikseen lakosta välitettyä ennakkokuvaa, lakon aikana lakosta välitettyä kuvaa sekä lakon jälkeen lakosta välitettyä kuvaa. Hän eritteli näistä luokista muun muassa lakon syystä välitettyä kuvaa sekä lakon vaikutuksista ja sen saamasta tuesta välitettyä kuvaa. Haskon pro gradu –työn lähtökohtana oli käsitys lakosta kapitalistista yhteiskuntaa uhkaavana tapahtuma. Hasko tuli työssään siihen tulokseen, että vasemmistolehtien lakosta välittämä kuva vastaa todellisuutta paremmin kuin porvarillisten lehtien. Haskon mukaan porvarilliset lehdet vaikenivat muun muassa lakon syystä sekä lakon saamasta tuesta ja lehtien kirjoittelu painottui lakon vaikutusten selvittämiseen. Vasemmistolehdet, jotka selvittivät lakon syyn porvarillisia lehtiä paremmin, sen sijaan kirjoittivat lakon seurauksista vain toissijaisesti. Lehdet olivat lakkokirjoittelussaan varsin johdonmukaisia. Porvarilliset lehdet painottivat lakon kielteisiä tekijöitä ja vasemmistolehdet taas painottivat lakolle myönteisiä tekijöitä. Porvarillisten lehtien ja vasemmistolehtien lakosta välittämät kuvat olivat lähes vastakkaiset. (Hasko 1977.)

Työtaistelujen käsittelystä mediassa ei juuri löydy tuoreita tutkimuksia. Tuorein käsiini saama tutkimus on Riitta Honkarannan pro gradu -tutkielma, jossa tarkastellaan vuoden 2001 lääkärilakkoa. Honkaranta tarkasteli uutisjuttuja ja kantaa ottavia kirjoituksia Helsingin Sanomissa ja Turun Sanomissa. Honkaranta selvitti, millainen ilmiö lääkärilakko oli tutkittavien lehtien journalistisissa esityksissä sekä kiinnitti erityisesti huomiota potilaiden asemointiin eri juttutyypeissä. Honkarannan tutkimuksen keskeisiä havaintoja oli se, että lakkojournalismia hallitsivat lääkärit ja heidän määrittelynsä tilanteesta, kun taas potilaiden rooli lehtien representaatioissa oli vähäpätöinen. Lääkärilakossa Suomen Lääkäriliiton ja sen puheenjohtajan mediajulkisuus oli jatkuvaa, kun taas kiistan vastapuoli kuntatyönantaja jäi

näkymättömäksi. Helsingin Sanomien ja Turun Sanomien pääkirjoituksissa lääkäri lakko näyttäytyi järjestäytyneen yhteiskunnan ja toisaalta repivän oman edun tavoittelun väliseksi riidaksi. Kaikkiaan runsaat viisi kuukautta kestänyt lääkäri lakko sai suuren mediajulkisuuden. Suurimmillaan julkisuus oli lakon alkuviikkoina sekä sen loppuvaiheissa. (Honkaranta 2003.)

2000-luvulla ilmestyneistä tutkimuksista tämän työn kannalta mielenkiintoisia tuloksia sisältää myös Jukka Holmbergin väitöskirja yhteiskunnallisten toimijoiden representoinnista suomalaisissa sanomalehti uutisissa vuosina 1987–2003. Holmberg tutki politiikan uutisten kantaottavuuden muutosta pääaineistonaan Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Keskisuomalaisen pääuutissivujen politiikan uutiset vuosilta 1987, 1995, 2001 ja 2003. Holmberg tarkasteli myös sitä, miten lehdet kohtelivat työmarkkinaosapuolia. Tutkimuksen mukaan Helsingin Sanomien uutisoinnissa on johdonmukaisesti suosittu työntekijäjärjestöjä, kun taas Aamulehti on ollut työnantajamyönteinen lehti. Aamulehden työnantajamyönteisyyden Holmberg katsoo olevan luonteva painotus elinkeinoelämän omistuksessa olleelle porvarilliselle sanomalehdelle. Helsingin Sanomat taas otti Holmbergin mukaan jo 1950-luvulla tavoitteen kertoa kattavasti ay-liikkeen asioista ja lehdelle on tyypillistä kuvata palkansaajien vaatimuksia ja myös lakkoja neutraalisti heille kuuluvana oikeutena. Palkansaajien suosiminen on tarkoittanut Helsingin Sanomissa suoranaisten uutisiin sisällytettyjen kannanottojen sijaan asioiden kertomista enemmän palkansaajien kuin työnantajien näkökulmasta. Keskisuomalaisen uutisoinnista vastaavan selkeää linjausta ei löytynyt, vaan Holmberg havaitsi työmarkkinaosapuolten kohtelun lehdessä vaihdelleen. (Holmberg 2004.)

Vaikka median suhtautumista työtaisteluihin siis on aiemmin tutkittu, tutkimukset eivät ole kovin tuoreita. Päivitystä kaivataan jo olosuhteiden muuttumisen takia: nykyään sanomalehdet eivät esimerkiksi enää useinkaan ole puolueiden äänenkannattajia, vaan valtaosa sanomalehdistä on poliittisesti sitoutumattomia ja siten niiden tulisi suhtautua myös työtaisteluihin puolueettomasti. Toiseksi mediatutkimuksen kohteena ei ole tietääkseni ennen ollut tapausta, jossa kyseessä olisi työnantajien työsulku. Kolmanneksi aiemmat mediatutkimukset eivät useinkaan ole keskittyneet pelkkien uutisten tutkimiseen, vaan tarkastelussa ovat olleet myös

pääkirjoitukset. Uutisten tarkastelussa ei ole näytetty tyypillisesti menevän myöskään kovin yksityiskohtaiselle tasolle, vaan analyysi on näyttänyt keskittyvän lähinnä aineiston jonkinlaiseen jaotteluun tai luokitteluun. Tässä työssä työtaistelu-uutisia otetaan myös lähilukuun, ja uutisia ja uutisointia pyritään tarkastelemaan paitsi yksittäisinä uutisjuttuina myös kokonaisuuksina.

3 UUTISEN VALTA

3.1 Ajatuksia median vallasta

Joukkoviestinnän suhde valtaan lienee joukkoviestinnän tutkimuksen keskustelluimpia teemoja. Suhde ei ole selkeä eikä yksiselitteinen, vaan valta kietoutuu joukkoviestintään varsin monisyisesti ja –ulotteisesti. Viestinnän tutkiminen voidaan näin ollen käsittää nimenomaan yhteiskunnallisen vallankäytön erittelyksi. (Ks. esim. Kunelius 1997.)

Valta on hankala käsite määriteltäväksi jo yksinäänkin. Mitä valta lopulta on? Valta voidaan määritellä esimerkiksi toisten käyttäytymisen kontrolliksi. Tällöin valtaa lähestytään tyypillisesti tietynä määränä olemassa olevana objektina. Valtaa voidaan lähestyä myös muun muassa valtaeliitin kautta, jolloin valta on tapana käsittää päätöksentekona. Vallan käyttäjiä ovat päätöksentekijöiden ohella kuitenkin myös ne, joilla on vaikutusvaltaa päätöksentekijöiden päätöksiin. Vallan harjoittaminen edellyttää auktoriteetin legitimoimista. Valtaa voidaankin lähestyä myös päätöksen tekemistä ja toimeenpanoa varten sosiaalisessa järjestelmässä olevana auktoriteetin, painostuksen sekä vaikutusvallan jakautumisena. (Asp 1993, 87–90.)

Tämän journalistiikan pro gradu –työn kannalta olennaisen, lyhyen ja selkeän johdatuksen valtatematiikkaan tarjoaa Risto Kunelius (1997). Kuneliuksen mukaan kriittisessä viestintäteoriassa erottuu kolme erilaista näkökulmaa valtaan. Valta voidaan käsittää joko niin, että valta on yksillä mutta ei toisilla, niin että valta on käytännöissä, jolloin kaikki ovat mukana vallankäytössä tai niin, että valta on suhteellista ja että sen muoto sekä jakautuminen vaihtelevat ja vallasta kamppaillaan jatkuvasti. Ensimmäinen näkökulma näkee ideologian tietoisuuden hallintana ja pitää tärkeimpänä viestintää selittävänä tekijänä yhteiskunnan taloudellisia valtasuhteita. Toisen käsityksen mukaan ideologialla tarkoitetaan ajattelun puitteet määrääviä rutiineja ja käytäntöjä. Kolmas juonne näkee viestinnän käytännöissä myös vastarintaa ja valtarakenteen kyseenalaistamista. (Emt., 188–189.)

Juholin ja Kuutti (2003) lähtevät purkamaan aihepiiriä median vaikutusvallasta. Siitä, miten media tarkalleen ottaen vaikuttaa - suoraan yleisön käsityksiin ja päätöksiin, nostamalla esiin tärkeinä pitämiään asioita vai yhteiskunnalliseen päätöksentekoon ajamalla läpi omia näkemyksiään – ei vallitse yksimielisyyttä, mutta ainakin nykyteorioiden mukaan tiedotusvälineillä tätä vaikutusvaltaa kuitenkin olisi. Vaikutusvallan ohella medialla on Juholinin ja Kuutin mukaan valinta- ja tulkintavaltaa, informointivaltaa, yhteisöllisyysvaltaa sekä kollegiaalista valtaa. Osa median vallasta on näkyvää ja osa puolestaan näkymätöntä. Näkyvään vallankäyttöön lukeutuu esimerkiksi juttujen valinta: mistä media puhuu ja mistä ei puhu. Näillä valinnoilla media tulee samalla määrittäneeksi sitä, mikä on tärkeää tai olennaista. Tiedotusvälineet pääsevät päättämään myös siitä, miten asioista milloinkin puhutaan sekä siitä, kenen näkemystä asiaan painotetaan. Informointivalta viittaa siihen, että esimerkiksi kriisitilanteessa tärkeä tieto on välitettävissä ainoastaan median kautta. Median yhteisöllisyysvalta puolestaan viittaa siihen, että media kykenee tuottamaan kansallista yhtenäisyyttä lujittavia ohjelmia sekä suurtapahtumia. Kollegiaalinen valta liittyy yksittäisen toimittajan ja koko mediajärjestelmän suhteeseen. Yksittäisen toimittajan valintoihin vaikuttaa esimerkiksi tiedotusvälineen julkilausumaton toimituspolitiikka. (Emt., 40–48.)

Toimittajan tekemät valinnat nostaa esiin myös Panu Tuunala, joka on tarkastellut tiedostusopin pro gradu –työssään journalistista prosessia pelinä, jonka sisällä toimittajat ja lähteet käyvät erilaisin strategioin valtataistelua. Lähteen ja toimittajan valtakamppailua selvittäneen Tuunalan mukaan toimittajan vallankäyttö voidaan lähteen kannalta jakaa viiteen vaiheeseen. Nämä ovat aineiston valinta, haastateltavien valinta, haastattelutilanteen hallinta, haastattelupuheen editointi sekä painottaminen, otsikointi ja uutisen arvottaminen suhteessa toisiinsa. Prosessin alkupäässä lähteen valta on suurimmillaan, kun taas toimittaja on suhteessa altavastaaaja. Toimittajan valta kuitenkin kasvaa prosessin edetessä, ja kun lähteen valta samalla heikkenee, prosessin lopussa on toimittajan vuoro olla vahvoilla. Tuunalan tulosten mukaan toimittajan valta kytkeytyy siis ennen kaikkea editointiin, otsikointiin ja painottamiseen. Käytännössä toimittaja käyttää valtaa pitkin prosessia ennen kaikkea valintoja tekemällä. Koko journalistinen valta näyttäytyi Tuunalan työssä lähinnä arkisten valintojen tekemisenä. (Tuunala 2002.)

Journalistinen prosessi voidaan jakaa kolmeen osaan: ideointi- haastattelu- ja esitysvaiheeseen (ks. Rentola 1983, 12). Tässä työssä keskitytään tarkastelemaan vallankäyttöä, joka tapahtuu journalistisen prosessin loppupäässä eli esitysvaiheessa. Tutkielmassa keskitytään tarkastelemaan vallankäyttöä julkaistuista uutisjutuista. Näkökulma ei ulotu koko journalistisen tuotantoprosessin laajuudelle eikä kiinnostus ole yksittäisen toimittajahenkilön vallankäytön alueen rajoissa, vaan nimenomaan uutisen ja uutislajityypin mahdollistamassa vallankäytössä ja sen toteutumisessa työtaistelu-uutisoinnissa. Siksi esimerkiksi David Manning Whiten ja Pamela J. Shoemakerin portinvartijateorioiden esittely rajataan tämän tutkielman ulkopuolelle ja seuraavaksi siirrytään käsittelemään uutista lajityyppinä (ks. esim. White 1950; Shoemaker 1991).

3.2 Uutisen ulottuvuudet

Tässä työssä tarkastellaan uutisia, joten aluksi on syytä käsitellä sitä, mikä tai mitä uutinen on. Lähtökohtana voi pitää vaikkapa Risto Kuneliuksen (1993) uutista käsittelevää artikkelia. Kunelius kuvaa kovia uutisia neljän strategisen ominaisuuden avulla, jotka ovat sisältö, kieli, rakenne ja kerronta. Kova uutinen kertoo 'tärkeistä' ja 'yleisesti merkittävistä asioista', ja sen sisältönä ovat 'faktat'. Uutisen kielen puolestaan tulee olla ainakin uutisen 'oman äänen' kohdalla lyhyttä ja konkreettista. Oman äänen lisäksi uutisessa on vierasta puhetta, jota referoidaan ja tulkitaan uutisen omalle kielelle. Uutisen rakenne muistuttaa nurin käännettyä pyramidia, mikä tarkoittaa, että uutinen kertoo asiat tärkeysjärjestyksessä. Uutiset kirjoitetaan usein ns. elementtikirjoittamisella, jolloin kappaleet ovat lyhyitä ja itsenäisiä. Utiskerronnan ihanne on tietävyyteen yhdistetty näkymättömyys. (Emt., 34–38.)

Uutiselle on olemassa monenlaisia sääntöjä ja kriteereitä, jotka koskevat niin uutisaiheen valintaa, sen sisältöä kuin sen esittämistäkin. Uutinen on oma genrensä eli lajityyppinsä. Kunelius (1993) listasi kovien uutisten genren rakentuvan sisällön, kielen, rakenteen ja kerronnan tietynlaisesta yhdistelmästä. Nimenomaan kovista uutisista puhuessaan Kunelius lähtee usein esitetystä (ks. esim. Rentola 1983)

jaottelusta ns. koviin ja pehmeisiin uutisiin. Näistä juuri kovat uutiset ovat klassisia, 'oikeita' uutisia ja samalla journalismin ydintä. Kovat uutiset kertovat 'tärkeistä asioista', kun taas 'pehmeät uutiset' kertovat jostakin 'kiinnostavasta' tai merkitykseltään 'erityisestä' (Kunelius 1993, 34). Myös muun muassa featuren nimellä tunnettu pehmeä uutinen liittyy aikakauslehtijournalismin traditioon, ja uutistyyppinä se ei ole yhtä tiukkarajainen kuin kova uutinen (Rentola 1983, 17–18). Vallitsevana suuntauksena journalismissa on viime aikoina ollut pehmeiden uutisten lisääntyminen kovien uutisten kustannuksella. Uutisten on katsottu yleisestikin viihteellistyneen ja pinnallistuneen (ks. esim. Mäkipää 2004). Esimerkiksi työmarkkinakonflikti on kuitenkin selkeästi määriteltävissä kovaksi uutiseksi. Jatkossa sanalla uutinen viitataan tässä tutkielmassa nimenomaan jaottelun koviin uutisiin.

Uutisen tunnistamiseksi ja arvottamiseksi on olemassa uutiskriteerejä. Tunnetun uutiskriteerilistan ovat esittäneet esimerkiksi Galtung ja Ruge. Heidän mukaansa uutiskriteereitä ovat toistuvuus, voimakkuus, yksiselitteisyys, kulttuurinen merkittävyys, odotettavuus, yllätyksellisyys, jatkuvuus, päivän valikoima, liittyminen eliittiin, henkilöitävyys sekä kielteisyys. Toimintalogiikkana on, että mitä useampi kriteereistä täyttyy, sitä todennäköisempää tapahtuman tai asian uutisoiminen on. (Galtung & Ruge 1965, 28–29; Kunelius 1997, 171–172). Yrjö Ahmavaaran (1969) esittämiä erityyppisiä uutiskriteerejä ovat ulkoinen uutiskriteeri, sisäinen uutiskriteeri ja yleisesti merkitsevä uutiskriteeri. Ulkoinen uutiskriteeri viittaa siihen, kuinka paljon tapahtumat vaikuttavat vastaanottajan elämään riippumatta vastaanottajan tietoisuudesta vaikutuksen olemassaolosta. Sisäisessä uutiskriteerissä uutisarvo riippuu vastaanottajien itsensä tapahtumalle antamasta arvosta. Yleinen merkitsevyys puolestaan perustuu uutisen vastaanottajajoukon kokoon. (Emt. 138.)

Sisältönsä puolesta uutisen voi määritellä vaikkapa yksinkertaiseksi selostukseksi äskettäin tapahtuneesta tai esiin tulleesta tapahtumasta, ilmiöstä tai prosessista (Kantola 1996, 158). Uutinen edustaa journalismin ydintä ja toimii journalismin lippulaivana sen tehtävässä välittää tietoa yhteiskunnassa. Journalismin julkilausuttuja tavoitteita ovat objektiivisuus, tasapuolisuus ja olennaisuus (ks. esim. Sirkkunen 1996), ja samat kriteerit pätevät myös uutiseen. Uutisen tulee raportoida

tosiasioita, ja vain niitä. Länsimaisen journalismin perusperiaatteen mukaan kirjoittajan oma mielipide pidetään erillään uutisista (Löytömäki 1998, 209).

Käytännössä uutinen ei koskaan kykene saavuttamaan oppikirjaihanteitaan. Löytömäen (1998, 210) mukaan viestinnän tutkijat ovat jo pitkään tunnustaneet, että objektiivisuus jää tavoitteen asteelle. On koko lailla mahdoton tehtävä selostaa jokin tapahtuma täysin neutraalisti, puolueettomasti ja totuudenmukaisesti. Uutinen sisältää väistämättä myös toimittajan tulkintaa (ks. esim. Fairclough 1997, 120). Uutista työstäessään toimittaja tekee lukuisia valintoja, ja uutinen sisältää aina myös aukkoja. Kuten Huovila (2001, 17) toteaa, uutinen ”kertoo niitä näitä sieltä täältä”. Esimerkiksi Gaye Tuchman on korostanut uutisen luonnetta ihmisen tekemänä tuotoksena. Tuchman on tarkastellut, miten toimittajat rakentavat uutisen sellaiseksi, että se vaikuttaa objektiiviselta. Tuchmanin mukaan toimittaja rakentaa juttujensa ja omaa uskottavuuttaan muun muassa käyttämällä lainausmerkkejä lähteiden lausumien ympärillä. Näin toimittaja voi ikään kuin piiloutua lähteidensä sanomisten taakse. Journalistit pyrkivät myös sisällyttämään juttuunsa ristiriitaisia näkökantoja, mikä synnyttää tasapuolisuuden vaikutelman. Kaiken kaikkiaan toimittajat käyttävät ’objektiivisuutta’ strategisena rituaalina. (Tuchman 1972.)

Tämän työn kannalta keskeinen lähestymistapa uutiseen on se, että uutinen esittää muiden esityksiä. Veikko Pietilän (1991a, 82) mukaan ”uutiset ovat välittömästi esityksiä esityksistä ja vasta tätä kautta raportteja tapahtumista”. Toimittaja rakentaa uutisen ’vieraista puheista’ eli haastateltavien vastauksista, lausunnoista, erilaisista asiakirjoista jne. ’Vieraan puheen’ ohella uutisessa on toimituksen sisältä tulevaa puhetta. (Emt.) ’Vierasta puhetta’ käytetään uutisessa myös uutisen oman äänen uskottavuuden varmistajana (Kunelius 1993, 36). Pietilä kutsuu uutista kaksinaiseksi tekstiksi, sillä tietoa jakaessaan se on samalla aina diskurssien diskurssi. Koska uutisten tiedot kerätään pääasiassa lähteiden kertomasta, lähteiden esitys tulee uutisiin väistämättä mukaan jossakin muodossa. Tätä esitystä voidaan kuitenkin muokata tunnistamattomaksi. Esimerkiksi lehtijutun otsikko välittää usein tiedon kertomatta tiedon alkuperää, vaikka tieto on peräisin jonkun sanomasta. (Pietilä 1993a, 109.) Näin virallisista instituutioista saatu tieto tulee uutisissa nostetuksi objektiivisen tiedon asemaan (Tuchman 1978, 210–211).

Ensi silmäyksellä objektiivinen uutinen voidaankin nähdä myös ideologisena. Uutisgenre ja sen konventiot asettavat jutun tekemiselle tietyt kehyksenomaiset rajat, joilla on myös ideologisia vaikutuksia (Kunelius 1993). Uutisten 'ikkunamaisuus' maailmaan on tuotettua, ja uutiset ovat 'tekotuotteita', joiden tekeminen sisältää arvosidonnaisia valinta-, muokkaus- ja kerronnallistamisoperaatioita (Pietilä 1993b, 96). Fairclough (1997) muistuttaa, että uutisissa ei yleensä kohdella puheäänä tasapuolisesti. Joitakin puhujia korostetaan, kun taas toisia marginalisoidaan, ja jotkut saavat painoarvoa pääsemällä osaksi uutistenlukijan tai toimittajan puhetta, kun taas toiset eivät. (Emt., 108.) Joitakin tahoja taas ei välttämättä päästetä puhumaan uutisissa lainkaan. Toimittajilla on tapana käyttää lähteinään korkeassa yhteiskunnallisessa asemassa olevia eliittilähteitä (ks. esim. Mörä 1996). Joillakin henkilöillä tai instansseilla saattaa siis jo lähtökohtaisesti olla muita paremmat mahdollisuudet tulla kuulluksi ja esittää näkemyksiään uutisissa. Sillä, kuka tulee joukkoviestimissä kuulluksi, voi olla suurtakin merkitystä.

Kuten Kunelius (1997) huomauttaa, uutinen tekee lähteiden - tai yhden lähteen - puheesta tosiasioita. Ottaessaan lähteen tapahtumakuvauksen nimiinsä uutinen antaa sen vaikutelman, että kuvaus on yhtä todellisuuden kanssa. Tästä näkökulmasta koko uutisen voi nähdä tosiasioiden tuottamisena. Tosiasioiden määrittelijäksi pääsijän kannalta lähteeksi valinta tarkoittaa tällöin valtaa. Jonkun toisen ihmisen tai toimijan kannalta "tosiasiat" ja tapahtumien kulku saattaisivat näyttäytyä hyvinkin erilaisina versioina. Kunelius pitääkin journalismin asemaa "toden ja normaalin määrittelystä käytävässä kisassa" mielenkiintoisena. Diskursiivisesta vallankäytöstä käydään hänen mukaansa jatkuvaa kamppailua, sillä journalismi käyttää materiaalinaan keskenään kilpailevia vallan diskursseja. (Emt., 202–203, 209).

Seija Ridellin (1994, 94) mukaan uutista voi kutsua kärjistäen jopa "jokapäiväiseksi ideologiseksi leiväksi". Puolueettomalta asioiden laidan kuvaukselta vaikuttava uutinen voi Ridellin mukaan tekstinä osoittautuakin ristiriitaiseksi ja epäuskottavaksi kielelliseksi kyhäelmäksi, joka kaupittelee arvoja ja sidonnaisuuksia (emt., 182). Uutisen ideologisuutta tehostaa ja sen salakavalaksi tekee se, että uutisten ideologisuus on usein häivytettyä tai piilotettua. Uutiset pyrkivät häivyttämään geneeristä luonnettaan (Kunelius 1993). Uutisteksti näyttää neutraalilta ja uutismuoto

vaikuttaa näkymättömältä. Uutismuodon näkymättömyys ja näennäinen neutraalius luovat todellisuusvaikutelmaa. Uutistekstiä lukiessa syntyy sellainen vaikutelma, että tapahtumat kertoisivat itse itseään. (Kunelius 1993; Pietilä 1993b; Selucky Ridellin 1990, 60–61 mukaan). Vaikutelmaa tehostaa se, että uutisilla on kulttuurissamme erikoisasema. Uutiset otetaan vakavasti ja niitä pidetään todellisuuden kuvauksena tai vähintäänkin sen luotettavana esityksenä (Sirkkunen 1996, 81).

Valtonen (1999) puhuu uutisten kulttuurisesta voimasta ja viittaa käsitteellä uutisten kykyyn luoda lukijoissa odotuksen siitä, että he pääsevät osalliseksi todellisuudesta. Uutiset kantavat päällään 'totuudellisuuden sädekehää' ja onnistuvat esittämään asiat arkijärkeen vetoavina itsestäänselvyyksinä, vaikka uutisten sisällöt ja rakenteet eivät olekaan arvovapaita. Asioiden esittäminen itsestään selvinä onnistuu, kun uutiset faktualisoivat kohteensa ohella itsensä. (Emt., 31). Koska uutisille on rakentunut vakiintunut ja kyseenalaistamaton asema päiväkohtaisen tiedon välittäjänä, lajityyppi rakentaa ja ylläpitää sosiaalista todellisuutta erityisen merkittävästi (Ridell 1998, 13). Ridell on tarkastellut väitöskirjatutkimuksessaan televisiouutisten vastaanottoa. Tutkimuksissa ilmeni, että ainakin tv-uutisten katsojat merkityksellistävät katsottuja tv-uutisjuttuja kiistattomina ja ongelmattomina kuvauksina maailmasta. Uutisen esitystapaan ja näkökulmaan ei kuulu tai ole tapana kiinnittää huomiota, kunhan muodon näkymättömyyden tunnusmerkit vain täytetään. (emt.). Samoistakin aineksista on kuitenkin mahdollista tehdä varsin erilaisia uutisjuttuja.

3.3 Utiskertojan valta

Rakenteellisesti tarkasteltuna uutinen on informaatiopalasista koottu diskursiivinen sommitelma. Palaset koostuvat pääosin esiintyjien diskursseista. Uutinen rakennetaan poimimalla näitä paloja, järjestämällä niitä ja liittämällä ne yhteen sidosdiskurssin eli kertojan diskurssin avulla. (Pietilä 1991b, 68.) Lyhyesti sanottuna: uutisetkin kerrotaan. Uutisen kertojasta voidaan puhua silloinkin, kun uutismuoto vaikuttaa näkymättömältä, sillä kertoja voi olla näkymätön (ks. esim. Pietilä 1988; Pietilä 1991b).

Journalismin näkeminen kerrontana ja uutisten mieltäminen kertomuksiksi on ollut suosittua etenkin angloamerikkalaisessa tiedotustutkimuksessa 1970- ja 1980-luvuilla (ks. esim. Pietilä 1988). Tästä vinkkelistä uutista lähestytään informaatiota välittävän raportin sijaan tiettyjä sääntöjä ja tekniikoita käyttäen tuotettuna kertomuksena. Uutisen kertomukseksi ymmärtävät tutkijat eivät kuitenkaan ole useinkaan sen tarkemmin määritelleet, miksi uutinen tulisi ymmärtää kertomukseksi tai mitä kertomuksella tässä yhteydessä tarkoitetaan. (Pietilä 1988; 1990.) Pietilä (1995) tuleeekin siihen lopputulokseen, että kertomusten sijaan uutisista tulisi puhua seka-aineisisina teksteinä, joissa kertomusmuoto on yksi ainesosa. Kertomusteoreettiset välineet ovat Pietilän mukaan kuitenkin sovellettavissa uutisten tarkasteluun (emt.). Myöskään Seija Ridell (1994, 103–105) ei pidä lopulta oleellisena sitä, onko uutinen todella kertomus vai ei: uutistekstejä voidaan joka tapauksessa analysoida narratologisten välineiden avulla.

Narratologian näkökulmasta uutinen on yhtäläinen tutkimuskohde vaikkapa realistisen romaanin kanssa, sillä molemmat ovat yhtä lailla tarinan kerrontaa – tosin toisessa on kyse faktuaalisesta ja toisessa fiktiivisestä esittämisestä (Ridell 1990, 43–44). Narratologia on kirjallisuustieteestä peräisin olevaa kerronnan teoriaa. Narratologiassa kertovan tekstin rakennetta tarkastellaan kuten puhetilannetta, jossa kertoja kertoo yleisölle jonkin tapahtumasarjan. Tekstin todellinen tekijä ja lukija rajataan tarkastelun ulkopuolelle. Narratologia jakaa tekstin kahtia tarinaan ja diskurssiin. Tarina viittaa tekstin tapahtuma-ainekseen ja se sisältää tekstin henkilöt ja miljöön; diskurssi puolestaan viittaa tarinan esittämiseen, tekstin muotoon. Kumpaakaan ei ole sellaisenaan olemassa, vaan ne on konstruoitava tekstin pohjalta. (ks. Ridell 1990, 45.)

Narratologialähtöisessä tekstianalyysissä olennaista on tekstin tarkasteleminen hierarkkisena rakenteena, jossa on kolme tasoa: ylimpänä sijaitsee sisäistekijän taso, sille alisteisena on kertojan taso ja alimpana molemmille alisteisena on toimijoiden diskurssien taso (Ridell 1998, 105). Veikko Pietilä on käyttänyt jaottelunsa pohjana Pekka Tammen kokoamia ajatuksia kertovan tekstin tasoista (ks. Tammi 1983, 46), joissa tosin toimijoiden diskurssien tason sijaan puhutaan sisäkkäisten kertojien tasosta. Hierarkiamallissa on eri tasoilla vastinparit niin, että sisäistekijä puhuttelee

sisäislukijaa, kertoja yleisöä ja sisäkkäiset kertojat sisäkkäisiä yleisöjä. (Pietilä 1991b, 66). Uutisessa sisäistekijä voidaan ymmärtää uutisen tuottamista sääteleviksi geneerisiksi säännöiksi, konventioiksi ja normeiksi (Ridell 1990, 69). Sisäislukijan puolestaan voi määritellä uutisen lukemisen genreksi (ks. Eronen 1991, 25). Kertojalla ei viitata esimerkiksi toimittajan henkilöön, vaan nykynarratologiassa se on tapana nähdä esitysteknisenä kategoriana (ks. esim. Ridell 1994, 113). Todellisten toimittajien roolina kuviossa on hyödyntää eri kertojia eli esitysstrategioita (Pietilä 1991b, 68). Sisäkkäiset kertojat puolestaan ovat uutisessa esiintyviä tahoja (Eronen 1991, 25).

Tekstin henkilöt ovat alisteisia kertojalle siksi, että kertoja voi kertoa henkilöistä, mutta henkilöt eivät voi kertoa kertojasta. Kertoja puolestaan on alisteinen tekstille. Narratologia erottaa kertovan tekstin rakenteessa vielä kertojan ja näkökulman. Kertoja on aina tekstin 'ääni', puhuja, joka kertoo tarinan – muut eivät narratologian mukaan saa käyttää tekstissä kieltä. 'Näkökulma' tarkoittaa erottelussa sitä, kenen kautta kerronta on ilmaistu. Näkökulma voi olla myös jonkun muun kuin kertojan: se vaihtelee kertojan ja esiintyjien välillä. Esiintyjän näkökulma pääsee uutiseen kuitenkin vain kertojan raportoimana. (Ridell 1990, 46–48; Pietilä 1991b, 71; Genette Ridellin 1990, 47 ja Pietilän 199b, 71 mukaan.)

Käytännön tasolla teksti voidaan jakaa kertojan diskurssiin ja henkilön diskurssiin. Kirjallisuudentutkimuksessa kertojan diskurssilla on viitattu "toimituksen" puheeseen ja henkilöiden diskurssilla "ulkopuolisten" puheeseen. Kertomuksessa on nähty olevan vähintään nämä kaksi diskurssia. Pietilä selittää diskurssien peruseroa antiikin kerrontatapojen diegesiksen ja mimesiksen avulla. Ensimmäisessä kertoja ei erota henkilöitä omasta diskurssistaan vaan esittää ne osana sitä; jälkimmäisessä puolestaan henkilöt puhuvat näennäisesti ilman välittävää kertojaa. (Pietilä 1991a, 83–84.)

Kertojan ja henkilön diskurssin erottelussa on kyse nimenomaan näkökulmista ja näkökulman ja kertojan erosta. Pekka Tammi luokittelee henkilön diskurssiksi kertomuksen henkilöiden itsensä tuottaman esityksen, jota kertoja vain siteeraa, sekä kertojan siteeraamat henkilöiden ajatukset. Kertojan diskurssiin taas kuuluu kertojan

lausuma esitys eli kaikki muu. (Tammi (1986, 27.) Näkökulma voi siis olla joko kertojan tai jonkun muun. Henkilön ja kertojan diskurssit voivat myös kietoutua yhteen, jolloin niitä voi olla vaikea erottaa toisistaan. (Ridell 1990, 51–52; 90–91.) Uutisessa ulkopuolisten puheesta voidaan Veikko Pietilän mukaan puhua esiintyjien diskurssina. Sen sijaan kertojasta ja tämän diskurssista voidaan uutisessa puhua Pietilän mukaan sellaisenaan. (Pietilä 1991a, 83–84.) Uutisen rakennusaineksesta pääosan muodostavat esiintyjien diskurssit. Siksi olennaista onkin se, miten näitä esiintyjien diskursseja uutisessa käsitellään. (Pietilä 1991b, 67.)

Tekstistä voidaan aina jäljittää merkkejä kertojasta (Ridell 1990, 52). Yleisiä merkkejä ovat muun muassa maiseman kuvaukset, henkilöiden tunnistaminen ja määrittely sekä kommentit (Chatman 1978, 219–228). Kerronnan tutkimuksessa kertojaluokittelut perustuvat tavallisesti kertojan näkyvyyteen tai asioihin puuttumiseen sekä kertojan tietävyyteen, ja kertojia voidaan siis luokitella näiden kolmen ominaisuuden perusteella (Ridell 1990, 54–55). Esimerkiksi Veikko Pietilä (1988, 49) on erottanut neljä kertojatyyppeä: tunnistautuvan asioihin puuttuvan, tunnistautuvan asioihin puuttumattoman, tunnistautumattoman asioihin puuttuvan sekä tunnistautumattoman asioihin puuttumattoman. Uutisissa näistä ihanteellisimmin olisi uutislajityypin sääntöjen ja konventioiden perusteella tunnistautumaton asioihin puuttumaton kertoja. Uutisen kertoja saattaa kuitenkin olla myös tyyppiä tunnistautuva asioihin puuttumaton. Kertoja voi siis näkyä, kunhan se ei puutu asioihin havaittavasti. (Pietilä 1988; Ridell 1990, 73–74).

Uutiskertojan olemassaolosta ei kuitenkaan vallitse yksimielisyyttä. Esimerkiksi Tammen (1983, 38) mielestä uutisella ei ole kertojaa. Millään faktuaalisella tekstillä ei voi olla fiktiivistä kertojaa, vaan ei-fiktiivisen tekstin kertoja on yhtä sen tekijän kanssa (emt.). Toisaalta kertojassa on Tammenkin mukaan kyse myös kirjallisista keinoista, joiden avulla teksti tuotetaan. Esimerkiksi Veikko Pietilä päätyy pohdinnassaan siihen, että uutisessakin voidaan puhua kertojasta esitysstrategisessä mielessä. (Pietilä 1991a, 84; Pietilä 1991b, 67.) Uutisen kertojaa ei ole kovin laajasti tutkittu, mutta ajatuksia kertojasta on mielestäni kiinnostavaa pohtia myös uutisen yhteydessä.

Heli Peltoniemi on pohtinut journalistiikan pro gradu –työssään kertojan problematiikkaa journalistisessa tekstissä. Hän puntaroi kertojan merkitystä nimenomaan lehtikirjoittamisessa, joka tyypillisesti piilottaa tekijänsä. Peltoniemi tutki reportaaseja, joissa kertojan ääni kuuluu uutisjuttuja selkeämmin, mutta hänen mielestään kysymys kertojan vallasta voidaan ulottaa kaikkia journalistisia tekstejä koskevaksi. Peltoniemi ei pidä hedelmällisenä tutkijoita puhuttaneen toimittajan ja kertojan suhteen pohtimista. Kertoja on kätevä esitystekninen termi, eikä ole olennaista, onko kertoja kirjoittajasta täysin erillinen hahmo vai ei. (Peltoniemi 2004.) Nonfiktiota tutkineen Maria Lassilan näkemys asiaan on lähellä omaani: toimittaja ja kertoja ovat eri asioita, mutta toimittajan minä kytkeytyy tekstiin sisäistekijän eli journalismin normien ja sääntöjen kautta (Lassila 2001, 77). Toimittaja ei siis koskaan kirjoita juttua omana itsenään vaan ennen kaikkea journalistina, eikä jutun kertojaa ja toimittajaa tule samastaa.

Veikko Pietilän (1991b) mukaan kertojan sidosdiskurssi koostuu sanomalehtiuutisessa kolmesta asiasta: tiivistyksistä, taustafaktoista ja tunnistuksista. Kertoja siis tiivistää informaatiopalojen sisältöä, asettaa informaatiopaloja yhteyksiinsä ja tunnistaa uutisen esiintyjä informaatiopalasten esittäjiksi. Nimensä mukaisesti sidosdiskurssi tulee näin sitoneeksi juttua yhteen ja juoksevaksi kokonaisuudeksi. Kertoja toimii kuitenkin jo ennen varsinaisen tekstin valmistamista. Se valitsee esiintyjien diskursseista haluamansa palat ja muokkaa niitä journalistisesti sekä järjestää ne. (Emt, 68–69; 72.) Kertojalla on mahdollisuus joko ottaa esiintyjien diskurssit vastaan puheena ja päästää henkilöt ääneen suorissa ja epäsuorissa lainauksissa tai vaihtoehtoisesti muunnella esiintyjien diskurssia varsin radikaalistikin (Pietilä 1991a, 86). Kertovan diskurssin voi sanoa hallitsevan muita diskursseja, koska juuri se kokoaa tekstin eri tapahtumat ja puheen yhtenäiseksi kokonaisuudeksi sekä pääsee selittämään asiat (Eronen 1991, 18; 47–48). Tämä ominaisuus liittyy kysymykseen kertojan tietävyydestä. Uutisissa kertoja ei ole perinteisesti saanut puuttua asioihin, ja näin uutistekniset syyt ovat 'pakottamassa' uutiskertojaa rajoitetusti tietäväksi. Uutisissa kertoja voi kuitenkin esimerkiksi antaa haastateltujen henkilöiden selittää asioita, jolloin tekstiin tulee ymmärrettävyyttä. (Pietilä 1988.) Vaikka uutisjournalismissa on normina, että kertoja ei saa puuttua tekstin henkilöiden diskurssien sisältöön, tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö

vierasta puhetta voitaisi uutisissa käsitellä eri tavoin. Uutisjournalismi voi esimerkiksi kehystää. Erilaisten strategioiden avulla eri henkilöiden ja instanssien diskursseja on mahdollista myös tukea tai horjuttaa. (Ridell 1994, 91–92.) Kertoja voi ilmaista suhdettaan eri esiintyjiin tai heidän diskursseihinsa oman sidosdiskurssinsa kaikilla osilla tiivistyksistä tunnistuksiin (Pietilä 1991b, 74). Toisaalta esiintyjän näkökulma on uutisessa aina ja vain kertojan välityksellä ja raportoimana (Pietilä 1991b, 72).

Seija Ridell (1998) kuvailee väitöskirjassaan kertojan diskurssia sanoilla ”se etuoikeutettu esitystekninen instanssi, jonka välityksellä viime kädessä kaikki uutistekstissä oleva tulee ilmaistuksi”. Koska kertojan diskurssin toimenkuva on niin kattava kuin se on ja toimittajilla on yksinoikeus hallinnoida kertojan diskurssia, Ridell katsoo toimittajien saavan kertojan diskurssin operoinnista periaatteessa huomattavasti diskursiivista valtaa. Todellisuudessa tämän vallan käyttämisellä on kuitenkin rajoitteita, esimerkiksi kertojan diskurssin suoran puuttumisen uutisissa kieltävät lajityyppisäännöt. Kertojan diskurssin teknisen ylivallan ansiosta toimittajat voivat kuitenkin vaikuttaa esimerkiksi toimijoiden diskursseissa rakentuviin yleisön puhutteluihin. (Emt., 106–108.)

Kertojan valtaa eriteltäessä yksi lähtökohta lienee se, että yleisön suhde uutistekstiin solmiutuu kaikkein välittömimmin juuri kertojan kautta. Esimerkiksi Seija Ridell pitää kertojan merkitystä huomattavan tärkeänä uutisten ideologisen puhuttelevuuden tarkastelussa. (Ridell 1994, 114.) Kun kertojan tehtäviä kerran ovat niin jutun aineksen valitseminen, muokkaaminen kuin järjestäminenkin, kertojalla on väistämättä myös valtaa. Kertojan valinnoista riippuen samasta aiheestakin laaditut uutistekstit voivat olla hyvinkin erilaisia. Yksi merkittävä valinta on jo se, ketä tai minkä instanssin edustajia jutussa on haastateltu ja toisaalta ketä taas ei ole kuultu. Myös esimerkiksi uutisen esitysjärjestyksellä on väliä, sillä lajityyppisääntöjen mukaan uutinen laaditaan tärkeysjärjestyksessä. Kertoja ja toimittaja saatetaan toisinaan käsittää samaksi asiaksi (ks. esim. Kalliokoski 1996b), mutta itse en ymmärrä kertojan ja toimittajan suhdetta näin suoraviivaiseksi. Tässä tutkielmassa ei tarkastella vallankäyttöä toimittajan kannalta. Kiinnostus ja huomio kohdistuvat toimittajan sijaan itse uutiseen. Uutisen vallankäyttöön taas pureudutaan osittain

kertojan käsitteen avulla. Uutisen kertojaa ei nähdä henkilönä vaan esitysteknisenä kategoriana.

Tekstin maailmassa ja tasolla kertojalla on tavallaan kaikkivalta. Nimenomaan uutisessa kertojan hallinta voi kuitenkin jäädä myös melko tekniselle tasolle, sillä uutisen kertoja voi päästää henkilöitä ääneen melko vapaasti ja puheisiin puuttumatta, jolloin henkilöt pääsevät puhumaan yleisölle ainakin tiettyyn pisteeseen asti omilla ehdoillaan. Uutisessa kertojan ja henkilön diskurssit ovatkin puhtaan narratologian käsityksiä tasavertaisempia. Henkilöiden diskurssien painoarvoa nostaa paitsi se, että uutinen tarvitsee haastateltavien puhetta kertojan diskurssin totuuden takeeksi ja luodakseen todellisuusvaikutelmaa, myös se, että uutisjournalismissa ei ole luvallista muokata haastateltavien puheen sisältöä. Kertojan diskurssi on silti uutisissäkin hallitsevin diskurssi, ja sen tekninen hallinta tuo mukanaan mahdollisuuden vallankäyttöön. Seija Ridellin mielestä mielenkiintoinen kysymys tässä kohden on se, kenen hyväksi kertojan valtaa uutisissä käytetään. (Ridell 1994, 116–117; ks. myös Pietilä 1993b). Uutisen vallankäyttö on mielletty kiinnostavaksi ja olennaiseksi kysymykseksi myös tässä työssä.

Ihanneuutinen on tekstinä uskottava, looginen ja eheä. Tämä periaate ohjaa myös uutiskertojan käyttöä ja toimintaa. Uutisen on luotava vaikutelma, että siinä tiedetään, mistä puhutaan. Tämän seurauksena tuntuisi olevan se, että uutisessa tullaan vähän väkisinkin suositelleeksi asiaan jonkinlaista tulkintaa, sillä asiat on liitettävä tiettyihin syy-seurausyhteyksiin. (Ridell 1994, 115–116.) Tullaan taas kysymykseen uutiskertojan 'tietävyydestä'. Veikko Pietilä (1988) on tarkastellut kertojan tietävyyttä työstämällä Screen-teorian ajatuksia klassisesta realistisesta ja avantgardistisesta tekstistä. Kertoja voi joko tuottaa tekstin sulkeutuman (closure) tai jättää tekstin avoimeksi. Kertoja lähenee kaikkitietävää, jos hän sitoo tekstin yhtenäiseksi ja tuottaa sulkeuman, joka asemoi lukija tietyn merkityksenannon kannalle. Vähän tietävä kertoja taas ei rakenna tekstistä ymmärrettävää kokonaisuutta vaan jättää tekstin avoimeksi, jolloin lukijan vapaus tulkita tekstiä on suurempi. (Emt., 49–50.) Sulkeuman tuottaminen uutisessa näyttäytyy ristiriitaisena kysymyksenä, sillä periaatteessa sulkeuman tuottaminen on uutisjournalistisessa koodistossa kiellettyä, mutta samalla käytäntö tuntuu edellyttävän sulkevien tekniikoiden käyttöä. Ridellin mukaan edes uutisen ainekset tiukasti johonkin

yhteyteen liittävä tekniikka ei kuitenkaan pysty sulkemaan uutistekstiä muuten kuin näennäisesti. Uutisiin jää aina tulkinnan varaa muun muassa niiden moniaineksisuuden takia. (Ridell 1994, 116.)

3.4 Kieli ja valta

Yksi keskeinen keino, jolla kertoja voi puuttua asioihin, on kielellistäminen. Kielellistäminen viittaa esimerkiksi sanavalintoihin tai jutun tyyliin. Eri juttutyypit voivat vaatia tietynlaista kieltä. Esimerkiksi uutisissa kielen tulisi olla yksinkertaista ja selkeää, mutta uutisen käyttämä kieli vaikuttaa myös tekstin merkityksiin. Käytännössä uutisjuttuihin kulkeutuu lähteiden käyttämää kieltä, joka on usein abstraktia ja vaikeaselkoista. Yleistä on esimerkiksi passiivin käyttö, joka häivyttää käsitystä todellisuuden toimijoista. Vaikka toimittajien tehtävänä on periaatteessa muokata lähteiden puhe konkreettiseksi ja helposti ymmärrettäväksi, abstrakti kieli saattaa myös palvella toimittajaa: abstraktin kielen käyttäminen vähentää virheiden mahdollisuutta tekstissä ja tekstistä tulee dynaamisempaa, kun kärjen kannalta epäolennaisia asioita ei liiemmin selitellä. (Reunanen 1991, 78–81.)

Kantolan (1996, 166) mukaan uutinen tulee pakata kieliassultaan varman väitelauseen muotoon. Epävarmuus tai monikerroksisuus eivät kuulu hyvään uutiseen, minkä seurauksena uutisesta tulee yksinkertaistava ja uutisen tiedoista voi tulla jopa vääristyneitä. (Emt.) Rentola (1983, 37) puolestaan pitää kiinnostavana sitä, että osa lähteiden puheesta esitetään uutisessa varmoina tosiasioina. Uutisen leipätekstissäkin esitetään ilman lainausmerkkejä tosiasialauseita, jotka ovat peräisin lähteiden puheesta. (Emt.) Kertoja voikin muunnella esiintyjien puhetta äärimmillään niin, että se menettää sidoksensa alkuperäiseen puhujaan ja muuttuu puhtaaksi kertojan diskurssiksi. Kun suorassa ja epäsuorassa esityksessä kertoja lähinnä etäännyttää esiintyjä ja heidän diskurssejaan 'niiden' maailmaan, kertojasta tulee sitä enemmän lähennyttäjä, mitä radikaalimmasta transformaatiosta on kyse. Kertojan diskurssiin sulautuminen tarkoittaa siis esiintyjän asian omaksi ottamista, kuulumista 'meidän' maailmaamme. (Pietilä 1991a, 92.)

Hartleyn ja Montgomeryn mukaan uutiset luovat me/ne-vastakohtapareja. Hartley ja Montgomery tutkivat tv-uutisia aiheenaan julkisen alan työntekijöiden sairaalalakko Isossa-Britanniassa. Me/ne-pareja luodaan Hartleyn ja Montgomeryn mukaan 'todellisuuden' esittämisessä muun muassa sanavalinnoilla. Toisaalta yleisösuhteessa niitä rakennetaan muun muassa kameran näkökulmalla ja verbaalisesti rakennettavalla näkökulmalla. Tarkastellussa lakkouutisessa luotiin vastakkainasettelu 'me' potilaat/sairaanhoitajat/lääkärit vastaan 'ne' lakkoilijat. Katsojille tehtiin uutisessa vaikeaksi asettua lakkolaisten puolelle muun muassa kuvaamalla lakkolaiset siten, että katsoja ohjautui tarkkailemaan heitä ulkopuolelta, tyyppillisesti kaukaa. Työnantajia ei jutussa suoraan mainittu. Vastakohtapareja löytyy tv-uutisten ohella myös sanomalehti uutisista. (Hartley & Montgomery 1985.)

Risto Eronen mukaan lehtitekstissä on pyrkimys liittää poliittiset ryhmät joko 'me'-tai 'ne'-yhteisöön. 'Me'-yhteisöön kuuluvat Eronen määritelmän mukaan lehti ja sen lukijat. Poliittinen ryhmä kuuluu me-yhteisöön silloin, kun journalisti ei pyri kertojan avulla puuttumaan peliin tavoitteenaan horjuttaa poliittisen uutisaihektorin diskurssissaan rakentamaa omakuvaa ja kun journalisti suhtautuu kieleen samalla tavalla kuin poliittinen aktori. 'Ne'-yhteisön tapauksessa asiat ovat päinvastoin. Eronen päätyy toteamaan, että journalistiset tekniikat antavat poliittisille ryhmille vaihtelevat mahdollisuudet puhutella lehden kautta lukijoita, ja sama pätee vastaavasti myös lukijoiden mahdollisuuksiin tulkita poliittisten ryhmien esittämiä asioita. Tämä on ideologista, ja lehdet rakentavat osaltaan tietynlaista yhteiskuntaa. (Eronen 1991, 28–31.)

Eronen ajattelun taustalla on käsitys kielestä hyvin voimakkaana tekijänä – kykenehän lehti lingvistikilla strategioilla Eronen mukaan yhteiskunnallistamaan lukijoitaan. Screen-teorian tapaan kieli ei ole Erosellekaan vain puhdas viestinnän väline vaan kommunikaatiota myös rakenteidensa kautta. Kielellä ja tekstin rakenteella on väliä, sillä rakenteellisesti erilaiset tekstit rakentavat eri tavalla subjektia. (Eronen 1991, 7; 12.) Myös esimerkiksi Norman Fairclough (1997) lähtee siitä, että mediatekstit eivät toimi todellisuuden heijastajina vaan pikemminkin luovat todellisuudesta omia muunnelmiaan. Faircloughin mukaan joukkotiedotuksen voima lähtee ennen kaikkea kielestä, eikä tuo voima ole missään tapauksessa vähäpätöinen.

Media kykenee vaikuttamaan niin tietoon kuin arvoihinkin, ja se pystyy tekemään asioista merkityksellisiä. Käytännössä kyse on siitä, miten joukkotiedotus esittää asiat. (Emt., 10; 137) Valta on kielen tuottamaa, eikä toisaalta ole vallasta puhdasta kieltä. Tästä näkökulmasta journalisminkin voi nähdä taisteluna siitä, kenen kulloinkin annetaan määritellä tilanne (ks. Sirkkunen 1996).

Kuten esimerkiksi Kalliokoski (1996a) huomauttaa, sama asia on ilmaistavissa lukemattomilla eri tavoilla. Kielenkäyttö välittää informaation ohella myös kirjoittajan suhtautumista asiaan. Se, millaisia valintoja kirjoittaja tekee, kertoo aina näkökulmasta. Kirjoittajan tekemiä kielellisiä valintoja ovat muun muassa tapahtuman ja siihen osallistuvien henkilöiden nimeäminen ja se, miten tai millaisissa rooleissa henkilöt esitetään. Valittavana on myös se, mitä itse asiassa esitetään tapahtuvaksi sekä se, kuinka todennäköisenä tämä kuvaus esitetään. Täten tekstiä ilman näkökulmaa ei ole olemassakaan. Kertojan on suorastaan pakko esittää kertomuksensa jonkin näkökulman kautta. Objektiivinen kerronta on käytännössä mahdottomuus. (Emt., 8, 13, 20.)

Vallasta vapaata kielenkäyttöä ei ole olemassa, vaan valta on kielessä aina mukana vähintäänkin potentiaalisesti. Valta kytkeytyy kielenkäyttöön, sillä kielellisten valintojen taustalla voidaan nähdä olevan ideologia. Esimerkiksi luonnollistuminen ilmentää kielen ideologisuutta. Kalliokoski (1996a) viittaa luonnollistumisella siihen, kuinka joitakin tapoja tuottaa tai tulkita kieltä pidetään yhteisössä itsestään selvinä. Kielellisten valintojen tekeminen ei siis ole sosiaalisessa yhteisössä täysin vapaata, vaan muun muassa uskomusten rajoittamaa. Sanomalehtitekstiä Kalliokoski pitää institutionalisoituna tekstilajina, jonka syntyyn ja myös tulkintaan vaikuttavat toisaalta lehden ja lehtijutun kohteen sekä toisaalta lehden ja sen yleisön välisen valtasuhteen asymmetriat. (Emt., 14–17.)

Vaikka uutinen on teksti, jolta usein vaaditaan objektiivisuutta, Kalliokoski päättelee toimittajien olevan kielenkäyttäjiä siinä missä muutkin. Toimittajatkin joutuvat uutisen puolueettomuusvaatimuksista huolimatta kertomaan asioista näkökulmien kautta, ja uutisen kohtaloksi jää olla pelkkä tulkinta. Toisin kuin esimerkiksi Veikko Pietilä (ks. Pietilä 1988, 50), Kalliokoski pitää lehti uutisen kertojana toimittajaa, joka

kertojan roolissa valitsee sen näkökulman, josta asia yleisölle esitetään. Kalliokoski lähestyi uutistekstien kielellisiä valintoja ja toimittajien näkökulman näkymistä niissä vertaamalla nykyuutista sadan vuoden takaiseen uutiseen. Hän huomasi muun muassa sen, että nykyjournalismi antaa kohteensa äänen kuulua referoinnin välityksellä enemmän kuin sadan vuoden takainen journalismi. Sadan vuoden takaisen lehti uutisen muoto oli tyypillisesti pieni kertomus. Vaikka nykyjournalismi Kalliokosken mukaan kunnioittaaakin kohdettaan aiempaa enemmän, jutun kohteen ja kirjoittajan suhde ei ole tasa-arvoinen, sillä toimittajalla on valta esimerkiksi luokitella asioita. Uutistekstien rakentumista voi analysoida kielen ja vallan kannalta esimerkiksi katsomalla, kuinka paljon ”toimittaja-kertoja” antaa eri esiintyjille tilaa tai kuinka suuri osa tekstistä on hänen omaansa. Kalliokoski pohtii artikkelissaan muun muassa toimittajien ja päättäjien suhdetta vallan kannalta. Hän kysyy, naruttavatko päättäjät toimittajia katsomaan asioita omasta näkökulmastaan - toimittajathan toistavat jutuissaan päättäjien puhetta. Voi kuitenkin olla myös niin, että toimittaja käyttää päättäjän ilmausta vain muokatakseen sen mieleiseensä, esimerkiksi populaaristettuun muotoon. (Kalliokoski 1996b.)

Kielen käyttäminen on valintojen tekemistä. Vaikka kielelliset valinnat eivät aina olekaan tietoisia, olennaista on, että täysin objektiivista, esimerkiksi uskomuksista tai arvoista vapaata kielenkäyttöä ei ole olemassa. Uutinen on tulkinta, ja uutistekstin tulkinta taas ohjautuu Kalliokosken mukaan pitkälti otsikosta. (Kalliokoski 1996b, 74; 90–92.) Uutisjutun otsikon voi näin ajatella olevan eräänlainen tulkinnan tulkintaohje. Vaikka loppupäätelmät ja tulkinnat tekstistä vetää kukin tekstin lukija itse, tekstin rakentamisessa tehdyt valinnat ohjaavat näitä tulkintoja tiettyyn suuntaan (Kalliokoski 1996a, 69–70).

Vaikka tässä luvussa 3 on käsitelty kertojaa ja kertojan valtaa, kertojan käsitettä ei käytetä työn tutkimuskysymyksissä (ks. luku 5.1). Jos ajattelee koko tekstin olevan kertojan luoma, tekstiä tutkimalla tulee joka tapauksessa tutkineeksi kertojan toimintaa. Käsite jätettiin kuitenkin tutkimuskysymyksistä pois, koska sen käyttäminen ei lopulta nähty tässä työssä olennaiseksi. Olennaisempaa ja kiinnostavampaa kuin se, kenet ajatellaan tekstin tekijäksi - olkoon se sitten toimittaja, kertoja vai kuka - on mielestäni se, millaisia uutiset ovat ja miten ne

asioista kertovat. Mielenkiintoista ja tärkeää on itse uutisesitys; esimerkiksi se, millä tavalla työtaistelu-uutisessa voidaan näennäisestä neutraaliudesta huolimatta olla enemmän toisen leirin puolella. Näihin uutista koskeviin kiinnostaviin kysymyksiin on mielestäni joka tapauksessa mahdollista pureutua tehokkaasti, kun on lukenut muun muassa Veikko Pietilän ajatuksia uutisen kertojasta.

4 TYÖNTEKIJÄT JA TYÖNANTAJAT TAISTELUSSA

4.1 Paperiteollisuuden työtaisteluista ja neuvottelusuhhteista

1970-luvulla ja 1980-luvun alussa Suomessa lakkoiltiin huomattavasti nykyistä enemmän ja useammin. Vuosina 1971–1984 paperiteollisuudessa tilastoitiin vuosittain keskimäärin 157 työtaistelua vuodessa. Paperiteollisuus oli tuolloin työtaisteluiden lukumäärissä mitaten toiseksi lakkoherkkin toimiala. Lakkoherkkin toimiala oli metalliteollisuus. Kaikista maan työtaisteluista paperiteollisuuden työtaistelut muodostivat ajanjaksolla noin kymmeneksen. Työtaistelun syyksi oli ajanjaksolla ilmoitettu yleisimmin palkkausta koskevat kiistat. TES-vauhditusten ja ulkopuolisista syistä johtuvien työtaisteluiden osuus oli seitsemän prosenttia, ja vauhditukset puhkesivat tehtailla tutkimusjaksolla pääosin 1970-luvun puolella. Tuki- ja myötätuntolakot ilmoitettiin työtaistelun syyksi yhdessätoista prosentissa työtaisteluista. (Kohtanen & Kauppinen 1989.)

Kuten Kohtanen ja Kauppinen tutkimuksessaan toteavat, ilmoitettujen syiden ohella työtaistelun syntyyn vaikuttavat muutkin tekijät. Kohtanen ja Kauppinen listaavat ilmoitettujen syiden ohella työtaisteluiden taustasyyt ja väliintulevat syyt. Paperialan työtaisteluiden taustasyyt olivat tutkimusjaksolla heidän mukaansa joko henkilöstöpoliittisia tai ay-poliittisia, ja väliintulevat syyt koostuivat taloudellisista, työehtosopimuspoliittisista ja poliittisista tekijöistä. Taloudellisista syistä tutkijat listasivat suhdannevaihtelut, työllisyyden, kilpailutilanteen ja investoinnit. (Kohtanen & Kauppinen 1989.) Kohtasen ja Kauppisen tutkimus käsittelee vuosikymmenten takaista aikaa, mutta siitä on hyvä nostaa esille ainakin seuraava huomio: työtaistelu ei ole puhtaasti kahden osapuolen kauppa, vaan sen syntyyn vaikuttavat myös toimintaympäristö, olosuhteet ja niiden muuttuminen, esimerkiksi työllisyys- ja kilpailutilanteen tapaiset asiat. Toisin sanoen yhteiskunta ja ympäristö sekä niiden muutokset vaikuttavat työmarkkinajärjestelmään (Kauppinen 2005, 13).

Työllisyystilanteeseen kiinnittää huomiota myös paperiteollisuuden työehtosopimusneuvotteluita vuosina 1977, 1988 ja 1994 valtio-opin pro gradu –

työssään verrannut Lasse Kivinen (1995). Kivinen tutki, miksi Paperiliitto onnistui lyhentämään keskeytymättömän kolmivuorotyön työaikaa vuonna 1977 ja 1988, mutta ei vuoden 1994 työehtosopimusneuvotteluissa. Selitykseksi Kivinen päätteli muun muassa tulopolitiikan toimintaympäristön muuttumisen. Hän tuli työssään siihen johtopäätökseen, että 1960- ja 1970-luvun taitteessa kasvanut Paperiliiton neuvotteluvoima oli vuonna 1994 heikentynyt huonon työllisyystilanteen vuoksi. Vaikka Kivinen ei työssään varsinaisesti tutkinut tiedotusvälineiden uutisointia, hän mainitsi tiedotusvälineiden antaneen vuonna 1994 ymmärtää, että paperityöntekijöiden vaateet lisäeduista ovat väärin aikana, jolloin maassa on laman jäljiltä puoli miljoonaa työtöntä. Vaikka Paperiliiton vaateet olivat mediassa vastatuulella, Kivinen ei kuitenkaan uskonut kielteisen mielipideilmaston vaikuttaneen Paperiliiton neuvotteluvoiman heikkenemiseen. (Kivinen 1995.)

Petri Linkoneva (2006) uskoo metsäteollisuuden vuoden 2005 työtaistelussa olleen kyse aiempien työehtosopimusneuvottelukierrosten painolastin purkautumisesta. Elintarviketeollisuuden neuvottelusuhteita ja vuoden 1994 työsulkua pro gradu -työssään tarkastellut Linkoneva tulkitsi paperiteollisuuden vuoden 2005 työsulun merkinneen työnantajien siirtymistä puolustuksesta hyökkäykseen. Perinteisesti työsulku on Linkonevan mukaan ollut nimenomaan työnantajien vasta-ase työntekijöiden lakolle. Koska työnantajapuoli sai paperin työselkkauksessa pitkällä työsululla osan vaatimuksiaan läpi, Linkoneva uskoo sen hyödyntävän työsulkua jatkossakin. Lisäksi toimintamalli saattaa levitä myös muille teollisuuden aloille. Työsulkuvaihtoehtoon saattavat turvautua ennen kaikkea yritykset, joilla on paljon tuotantoa ulkomailla ja joiden johto pitää yrityksen toimintaedellytyksiä Suomessa tulevaisuudessa liian huonoina. (Emt., 1; 63–65.)

4.2 Työtaistelu, lakko ja työsulku

Työtaistelu on työnantajien ja työntekijöiden välisessä suhteessa käytettävää painostusta, jota työsuhteen toinen osapuoli harjoittaa toista työmarkkinaosapuolta kohtaan. Työtaistelu on kollektiivista ja tavoitteellista toimintaa, ja sen painostus

liittyy työsuhteisiin liittyvään riitaan. (Hölttä 1999, 40–49.) Työtaisteluvapaus on työmarkkinoiden tärkeä lähtökohta. Oikeus työtaistelutoimenpiteisiin on kummallakin osapuolella – sekä työntekijöillä että työnantajilla. (Kairinen 2004, 47.)

Lakko on yksi työntekijöiden työtaistelutoimista. Lakolla tarkoitetaan työntekijöiden joukolla ja painostustarkoituksessa tyypillisesti yhtä aikaa toimeenpanemaa työn keskeyttämistä. Työnteon lopettamisen tarkoitus on estää tuotanto ja työnantajan saama voitto. Lakolla pyritään siis aiheuttamaan työnantajalle taloudellista haittaa. Lakolla tavoitellaan joko uusia etuja tai pyritään turvaamaan vanhoja asemia. Edellistä kutsutaan hyökkäyslakoksi ja jälkimmäistä puolustuslakoksi. (Hölttä 1999, 85–86; 98.) Työsulku puolestaan on työnantajapuolen työtaistelutoimenpide. Työsulussa työnantaja estää työntekijöiden työnteon ja lopettaa palkan maksamisen. (Hölttä 1999, 92–93; Kairinen 2004, 281–282.)

Työehtosopimukseen kohdistuvat työtaistelutoimenpiteet ovat kiellettyjä (Hölttä 1999, 133). Työtaistelut ovat siis pääsääntöisesti laittomia työehtosopimuksen ollessa voimassa ja sallittuja vain sopimuksettoman tilan aikana. Lakosta ja työsulusta pitää ilmoittaa kirjallisesti kahta viikkoa aikaisemmin sekä vastapuolelle että riitojen sovittelijalle. Valtakunnansovittelijan kutsumaan neuvotteluun on velvollisuus osallistua ja sovittelijalle tulee antaa hänen tarvitsemiaan tietoja, mutta lakon aloittamista sovittelija ei voi estää. Suomessa ei ole työriitojen pakkosovintomenettelyä. (Hölttä 1999, 198–201.)

4.3 Työntekijöiden ja työnantajien suhde

Työehtosopiminen on yksi työmarkkinaosapuolten välisen vuoropuhelun muoto (Laine & Sippola 2003, 25). Työehtosopimisen tavoitteena on säädellä muun muassa johdon alaisen organisaation ja sen työntekijöiden välisiä suhteita, ja työehtosopiminen vaikuttaa vallan uudelleenjakamiseen sekä myös resurssien uudelleenjakoon ja psykologiseen ilmapiiriin. Työntekijöitä ja työnantajia

neuvottelupöytäään ajavat paitsi osapuolten erimielisyydet, ennen kaikkea osapuolten riippuvaisuus toisistaan. (Begin & Beal 1989 Laineen & Sippolan 2003, 24, 27 mukaan). Työehtosopimuksia päivitetään aina työmarkkinaosapuolten voimasuhteiden mukaan (Haatanen 1995 Laineen & Sippolan 2003, 27 mukaan).

Työehtosopimustoiminnan käynnistämistä Viron suomalaisissa metalliyrityksissä tutkineet Heikki Laine ja Markku Sippola toteavat pro gradu -työssään, että työnantajan ja työntekijöiden välinen valtasuhde vaikuttaa työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun toimivuuteen, työehtosopimisen luonteeseen ja työehtosopimisen tuloksiin ratkaisevasti. Esimerkiksi Virossa korkea työttömyys pitää työmarkkinaosapuolten valtasuhdetta edullisena työnantajaosapuolelle ja ammattiyhdistysliikkeen heikkous vähentää merkittävästi työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun mahdollisuuksia. (Laine & Sippola 2003.)

Kuten Kaj Ilmonen (1995) nostaa esiin, työehtosopimustoiminta sisältää aina vallankäyttöä. Neuvotteluosapuolet turvautuvat kulloinkin käytössään oleviin resursseihin ja toisaalta hallussaan oleviin yhteiskunnallisiin asemiin. Valtaresurssit eivät jakaudu tasan työmarkkinaosapuolten kesken. Ilmonen jakaa vallankäytön resurssit Anthony Giddensin tapaan auktoritatiivisiin sekä allokatiivisiin. Näistä työnantajapuolella on käytössään huomattavasti enemmän allokatiivisia eli ei-inhimillisiä vallan lähteitä, kuten koneita tai pääomaa. Mitä taas tulee auktoritatiivisiin vallan lähteisiin eli kykyyn hallita ihmisiä tai inhimillisiin vallan lähteisiin, tilanne ei ole yhtä selvä. Ilmonen mukaan sekä työnantajajärjestöillä että ay-liikkeellä on ollut ongelmia sisäisten intressiristiriitojen kasvussa, mutta työnantajilla on lähtökohtaisesti suurempi intressiyhtenäisyys kuin ay-liikkeellä. Työnantajat ovat myös onnistuneet käyttämään paremmin auktoritatiivisia resurssejaan, jotka viittaavat kykyyn hallita joukkovoimaa ja muovata vastapuolen intentioita. Ilmonen listaa muun muassa ay-liikkeen johdon karisman ja osaamisen vaikuttavan sen auktoritatiivisten resurssien käyttöön: kykeneekö johto esimerkiksi yhdistämään hajanaisen ay-liikkeen vai ei. (Ilmonen 1995, 5–11.)

Vaikka työntekijäpuolen voi nähdä olevan rakenteellisesti alisteisessa suhteessa työnantajapuoleen ja vaikka työnantajapuolella olisi periaatteessa mahdollisuus

harjoittaa sanelupolitiikkaa työntekijöiden vastustuksesta huolimatta, työnantajapuolella on Ilmosen mukaan taipumus ottaa työntekijät huomioon, koska työnantaja- ja työntekijäpuolen vuorovaikutus on jatkuvaa ja työnantajapuoli haluaa varmistaa työntekijöiden suostumuksen luovuttaa työvoimansa yrityksen käyttöön myös jatkossa. Silloin tällöin työnantajapuoli kuitenkin turvautuu pakottamiseen, sillä se haluaa Ilmosen mukaan säilyttää kasvonsa työelämän ylimpänä auktoriteettina. Työmarkkinoiden voimasuhteet kuitenkin vaihtelevat (ks. esim. Helsingin Sanomat 23.4.2006), ja viime aikoina julkisuudessa on yleisesti puhuttu työnantajien asenteiden ja otteiden kovenemisestä (ks. esim. Helsingin Sanomat 20.4.2006). Pakottamisen ohella Ilmonen nostaa vallankäytön muotona esiin vaikuttamisen. Vaikuttamisessa työmarkkinaosapuolet ovat ottaneet käyttöönsä enenevässä määrin julkisia kanavia. Tässä kohtaa paljastuu Ilmosen mukaan vallankäytön diskursiivisia piirteitä, joihin lukeutuvat muun muassa pyrkimys määritellä käsitteet omalla tavalla sekä tavat asetella kysymyksiä. Työnantajapuoli on Ilmosen mielestä onnistunut vaikuttamisessa tehokkaasti. Hänen mukaansa työnantajapuoli on ajanut ay-liikkeen julkisuudessa puolustusasemaan: julkisuudessa puhutaan ay-liikkeen ”saavutettujen etujen” puolustamisen ”vaarantavan maan talouden”, kun taas esimerkiksi työnantajapuolen harjoittamasta lobbaamisesta ei julkisuudessa juuri puhuta. (Ilmonen 1995, 11–16.)

Ralf Dahrendorf (1969) määrittelee vuorovaikutuksen työmarkkinoilla perimmiltään työntekijän ja työnantajan väliseksi eturistiriidaksi ja työnantajien ja työntekijöiden koko suhteen yhteiskunnalliseksi konfliktiksi. Väkivaltaisimmillaan tämä ristiriita ilmenee palkkoja tai työehtoja koskevien työriitojen muodossa. Koska eturistiriidasta saattaa muodostua koko yhteiskuntaa vaarantava, työmarkkinakonfliktien sääntelyä varten on kehitetty työrauhakoneisto, joka turvaa yhteiskunnan toimivuuden ja pitää konfliktin hallittuna. Tehokkaan sääntelyn edellytyksiä ovat vastapuolen tunnustaminen, eturyhmien organisoituminen sekä muodollisista pelisäännöistä sopiminen. Konfliktin sääntelyn tärkeimpiä muotoja ovat neuvottelu, välitys ja sovittelu. Niiden kautta konflikti voi menettää väkivaltaisuuttaan ja lopulta institutionalisoitua. Teollisen konfliktin väkivaltaisuuden laantuminen on samalla sekä konfliktin institutionalisoitumisen syynä että seurauksena. Työehtosopimismenettelystä ja solmituista työehtosopimuksista huolimatta

työnantajien ja työntekijöiden välinen konflikti ei kuitenkaan poistu tyystin koskaan. Konfliktia ei voida ratkaista, mutta sen aste vaihtelee. (Emt., 98–101, 223–231, 292–299, 334, 336, 356).

Työntekijän ja työnantajan suhteessa hiertävät siis perustavaa laatua olevat näkökulmaerot. Esimerkiksi Druckerin (1954) mielestä palkkatason sijaan työntekijöiden ja työnantajien ristiriidassa on kyse ennen kaikkea osapuolten ristiriitaisesta käsityksestä palkasta. Perimmäinen ongelma on se, että palkat ovat yritykselle kustannuksia mutta työntekijöille tuloa. Kun näkökulmat palkkaan ovat näin erilaiset, kysymys kuuluu: kumman osapuolen tarpeet katsotaan hallitseviksi ja kenen ehdoilla tilanteessa toimitaan? (Emt., 94–97.) Voitot ja palkat otetaan työelämässä samasta lähteestä, yrityksen tuloksesta. Juuri tämä on Kauppisenkin (1995) mukaan aiheuttamassa sitä ristiriitaa, jonka käsittelemiseksi työ on organisoitunut palkansaajien ammattiliitoiksi ja pääoma työnantajien organisaatioiksi. Työehtosopimukset lukeutuvat keinoihin välttää työnantajien ja työntekijöiden erilaisista eduista johtuvia riitoja. Työnantaja ostaa työehtosopimukselle työrauhaa, sillä sopimuksen ollessa voimassa sen muuttamiseen tähtäävät työtaistelut eivät ole sallittuja. (Kauppinen 2005, 18; 213.)

Ammattiliittojen neuvotteluvoima kasvaa, kun alan työvoimasta suuri osa kuuluu liittoon tai työntekijät toimivat aikaa ja rahaa vievää koulutusta vaativissa tehtävissä. Lakot tuottavat kustannuksia niin työnantajalle kuin työntekijäliitollekin, mutta niitä on järjestettävä, jotta lakolla uhkaaminen säilyisi ammattiliitolle uskottavana painostustoimena. Lakko voidaan myös nähdä ammattiliiton keinona ottaa selvää työnantajan taloudellisesta tilanteesta. (Tuominen 2005.) Taloudellisten syiden sijaan lakon varsinaiseksi syyksi on voitu nähdä myös ammattijärjestön lujittaminen ja sen voiman osoittaminen (Drucker 1954, 145–146). Menestyksekkäs lakko vahvistaa lakon järjestäjän asemaa, mutta toisaalta tappiokaan ei sitä välttämättä nakerra. Toisaalta työtaisteluissa otetaan entistä enemmän huomioon myös niiden julkinen imago sekä yleinen mielipide. (Ks. Kauppinen 2005, 221–222, 224.)

Yleisön suosio ja hyväksyntä ovat työtaistelulle eduksi. Julkisuus ja tiedottaminen kuuluvat työtaistelun taktiikkaan ja tekniikkaan. Yleisön mielipiteen ohella tärkeää

on myös viestimien asenne työtaisteluun. Ulkoisessa tiedottamisessa olennaisinta on tavoitteiden ja toisaalta työtaistelun oikeudenmukaisuuden esille tuominen. Höltän (1999) mukaan työtaistelun jatkamisesta tulee vihamielissä ilmapiirissä mahdotonta. Höltän mielestä työnantajapuolen taktiikkaan kuuluu hankkia yleisen mielipiteen tuominta nimenomaan tehokkaimmille työtaisteluille. Hänen mukaansa työtaistelut leimataan julkisuudessa kuluttajiin tai veronmaksajiin kohdistetuiksi, jotta esimerkiksi myötätuntolakot saataisiin kielletyiksi. (Hölttä 1999, 60; 65; 72; 126–127.)

4.4 Globalisaatio ja työtaistelut

Nykyään työtaistelut liittyvät yhä useammin globalisaatioon. Globalisaation yksi keskeinen ulottuvuus on maailmanlaajuinen kilpailu työpaikoista. Yritykset kansainvälistyvät, ja korkean kustannustason teollisuusmaissa on uhkana, että niissä toimivat yritykset siirtävät toimintaansa muualle - sellaisille alueille, joissa on tarjolla esimerkiksi runsaasti halvempaa työvoimaa ja odotuksia markkinoiden tulevasta kasvusta. (Kasvio & Nieminen 1999, 37–40.) Työpaikkoja katoaa korkean kustannustason maista ennen kaikkea teollisuudesta. Kun perinteisesti lakoissa on ollut kyse ennen kaikkea työntekijöiden palkkauksen parantamisesta, nyt työtaisteluissa on entistä enemmän kyse rakennemuutokseen sopeutumisesta ja globalisaation vaikutusten vastustamisesta. Lakot ovat 2000-luvulla yleistymässä koko Euroopassa. Työntekijöiden kannalta taistelun voi usein nähdä itselle aikanaan saavutettujen etujen puolustamisena. (Helsingin Sanomat 12.3.2006; Helsingin Sanomat 8.3.2006.)

Työntekijäpuoli on kritisoinut globalisaation lisänneen monikansallisten yritysten valtaa suhteessa ammattiyhdistysliikkeeseen ja hallitukseen (Kasvio & Nieminen 1999, 269). Esimerkiksi UPM-Kymmeneen maaliskuussa 2006 ilmoittama jättisaneerausohjelma kielii kritiikillä olevan myös pohjaa. Metsäyhtiö UPM-Kymmene ilmoitti tuolloin vähentävänsä Suomesta tuhansia työpaikkoja. Muun muassa Kuusankoskella sijaitsevan Voikkaan paperitehtaan tyystin lopettavaa

päätöstä perusteltiin muuttuvalla liiketoimintaympäristöllä; yhtiön kannattavuutta haluttiin parantaa kertarysäyksellä. Kasvion ja Niemisen vuonna 1999 julkaistussa Kilpailu työstä –teoksessa ennustetaan, että ammattiyhdistysliike joutuu globaalin työpaikkakilpailun oloissa ottamaan edunvalvonnassaan tulevaisuudessa uudella tavalla huomioon sen, miten tavoitteiden toteutuminen mahdollisesti vaikuttaa oman maan työpaikkojen kilpailuasemiin maailmanlaajuisessa mittakaavassa. Muutosta voi tulla myös työnantajajärjestöjen rooliin: sekä työntekijä- että työntekijäjärjestöjen tehtävänkuvaa todennäköisesti laajenee eri alojen tulonjako-ongelmien ratkomisesta myös kansallisen työelämän instituutioiden toimivuudesta ja kilpailukyvyistä huolehtimiseen, jotta omassa maassa riittäisi työtä tarjolle myös tulevaisuudessa. (Kasvio & Nieminen 1999, 39–40, 231.)

Petri Linkoneva puolestaan on sitä mieltä, että työmarkkinajärjestöjen pitäisi kyetä käymään toimintaympäristön muutosta ja siihen reagoimista läpi yhdessä. Muuten vaarana on Linkonevan mukaan ajautuminen pitkiin ja molemmille osapuolille tappiollisiin sulkutilanteisiin. Kun ammattiliitoissa saatetaan haluta pitää viimeiseen asti kiinni saavutetuista eduista ja toisaalta työnantajat saattavat voimakkaasti haluta parantaa toimintaedellytyksiään, molemmat osapuolet saattavat tuntea tulleen nurkkaan ajetuiksi ja ikään kuin pakotetuiksi ajamaan tahtonsa läpi voimankäytöllä. Kiistelystä muuttuessa periaatteelliseksi työtaistelua on vaikea lopettaa. (Linkoneva 2006, 64–66.)

Lasse Kivinen lähti pro gradu –työssään siitä lähtöoletuksesta, että työehtosopimusneuvotteluissa on kyse työnantajien ja työntekijöiden taistelusta eduistaan ja vallastaan. Kivinen (1995) analysoi Paperiliiton esittämiä näkökohtia työehtosopimusneuvotteluissa, jota voidaan kutsua myös tulopoliittiseksi diskurssiksi. Joel Bestin (1987) ajatuksia hyödyntäen Kivinen päätyi siihen päätelmään, että tulopoliittikka voidaan määritellä retoriseksi toiminnaksi. Työehtosopimusneuvotteluiden osallistajat pyrkivät vaikuttamaan paitsi toistensa, myös laajemmin ihmisten eli suuren yleisön mielipiteisiin. Tavoitteena on suostutella toisia omien näkökantojen taakse ja saavuttaa konsensus. Best huomauttaa median vaikuttavan esitettyihin väitteisiin. Lehdistöä lähestytään harkiten ja ajatuksella, sillä julkisuus voi hyödyttää väitettä. Toimittajilla on tapana suosia jutuissaan muun

muassa ristiriitaa ja uutuutta. Tiedostusvälineiden juttu- ja uutiskriteeristöt sekä käytännöt ja konventiot huomioimalla väitteiden todennäköisyys saada näkyvyyttä tai palstatilaa kasvaa. (Kivinen 1995; Best 1987, 115–116.)

Tässä työssä pyritään lähestymään niin paperiteollisuuden työtaistelua kuin sen uutisointiakin vallan näkökulmasta. Asetelma on antoisa etenkin Bestin ajatusten valossa. Kenen ehdoilla toimitettiin paperikiistan uutisoinnissa, jossa valtaa pyrkivät käyttämään sekä kiistan osapuolet että media itse? Mikä on uutisoinnin valta tai rooli työkiistassa, joka jo lähtökohtaisesti on paitsi kahden osapuolen välinen valtakamppailu, myös kamppailua yleisen mielipiteen tuesta ja voittamisesta omalle puolelle?

4.5 Paperikiistan päävaiheita

Seuraava esitys paperikiistan päävaiheista on koottu empiirisen aineiston pohjalta. Lähteinä on käytetty Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Keski-suomalaisen uutisjuttuja.

Työnantajia edustava Metsäteollisuus ry ilmoitti 20.11.2004, ettei paperiteollisuudella ole edellytyksiä liittyä tupoon eli tulopoliittiseen kokonaisratkaisuun. SAK:laisen Paperiliiton työehtosopimuskausi päättyi 15. helmikuuta 2005. Paperiliitto ilmoitti neuvottelujen katkenneen 22.3.2005, ja Paperiliiton julistama ylityökielto alkoi 30.3.2005. Huhtikuussa paperi- ja sellutehtaissa pidettiin runsaasti paikallisia lakkoja.

Valtakunnansovittelija Juhani Salenius tarjosi neuvotteluapuaan 26.4.2005. Paperiliiton ammattiosastot pysäyttivät paperi- ja sellutehtaat pariksi päiväksi koko maassa 27.4.2005. Paperiliitto ilmoitti toukokuun puoliväliin ajoittuvasta lakosta 28.4.2005, ja Metsäteollisuus ry puolestaan antoi 2.5.2005 ennakkovaroituksen heti lakon jälkeen alkavasta kahden viikon työsulusta. Toukokuun toisena päivänä alkoi myös valtakunnansovittelija Saloniuksen johtama virallinen sovittelu. Paperiliiton

lakko pysäytti paperi- ja sellutehtaat koko maassa kolmeksi päiväksi 15. toukokuuta alkaen. Toukokuun kahdeksantentoista päivänä lakko vaihtui työnantajan julistamaksi työsulukseksi. Samaan aikaan Paperiliitto aloitti lakon joillakin työsulun ulkopuolisilla tehtailla. Toukokuun 26. päivä Paperiliitto pyysi tuki- ja solidaarisuustoimia muilta teollisuusalan liitoilta ja kuljetusalan liitoilta, ja 31. toukokuuta Metsäteollisuus ry ilmoitti jatkavansa työsulkua kesäkuun loppuun asti, mikäli työehtosopimusta ei synny ennen sitä.

Kesäkuun ensimmäisenä päivänä alkoi työnantajien uusi kaksiviikkoinen työsulku. Samana päivänä valtakunnansovittelija Juhani Salenius jätti ensimmäisen sovintoesityksensä, jonka Metsäteollisuus ry olisi hyväksynyt mutta jonka Paperiliitto viides kesäkuuta hylkäsi. Toisen sovintoesityksen valtakunnansovittelija jätti 22. kesäkuuta. Osapuolten keskusliitot SAK ja EK ilmoittivat tukevansa sen hyväksymistä. Metsäteollisuus ry olisi hyväksynyt esityksen, mutta Paperiliitto hylkäsi esityksen 23. kesäkuuta. Valtakunnansovittelija Salenius kertoi aikovansa esittää kiistan sovittelun siirtämistä erikseen perustettavaan sovittelulautakuntaan. Seuraavalla viikolla sovittelu kuitenkin jatkui Saloniuksen johdolla kiistan osapuolten tavattua 27. kesäkuuta pääministeri Matti Vanhasen. Työehtokiista ratkesi 29.6.2005, kun Paperiliitto ja Metsäteollisuus ry allekirjoittivat neuvottelutuloksen. Neuvottelukuntien hyväksymä kolmivuotinen sopimus noudatti pitkälti valtakunnansovittelija Juhani Saloniuksen toista sovintoesitystä. Lopullisen sinettinsä paperikiista sai 1.7.2005, kun sekä Paperiliiton valtuusto että Metsäteollisuus ry:n työvaliokunta hyväksyivät neuvottelutuloksen virallisesti ja uusi työehtosopimus astui voimaan.

Uuden, kolmivuotisen työehtosopimuksen palkankorotukset noudattivat tulopoliittista kokonaisratkaisua. Neuvottelujen vaikeimpia kysymyksiä oli työnantajien tavoittelema ulkopuolisen työvoiman käytön vapauttaminen tehtailla. Solmitussa työehtosopimuksessa asiasta päätettiin sopia jatkossa lähtökohtaisesti paikallisesti. Toisena kipukohtana neuvotteluissa olivat tehtaiden juhannus- ja jouluseisokit. Uusi sopimus teki paperikoneiden ympärivuotisen käynnin jatkossa mahdolliseksi.

5 EMPIIRISEN TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimuskysymykset

Päätutkimuskysymykseni on pohtia, mikä on uutisten valta työtaistelussa. Vastausta tähän kysymykseen selvitän seuraavien alakysymysten avulla: Ketkä pääsivät vuoden 2005 paperikiistan uutisjutuissa ääneen ja miten he saivat äänensä kuuluviin? Miten uutisissa käsiteltiin kiistan eri osapuolten - työntekijä- ja työnantajapuolen - edustajia? Kumman ääni kuului jutuissa enemmän, työntekijäpuolen vai työnantajapuolen? Kenen ääniä jutuissa tuettiin ja kenen horjutettiin? Entä muuttuiko suhtautuminen osapuoliin kiistan edetessä? Lisäksi tarkastellaan yleisesti, mitä keskinäisiä eroja tarkasteltujen lehtien uutisoinnissa oli havaittavissa.

5.2 Tutkimuksen aineisto

5.2.1 Tutkittavat lehdet

Tutkielmassa tarkastellaan uutisia kolmesta sanomalehdestä, jotka ovat Aamulehti, Helsingin Sanomat ja Keskisuomalainen. Aamulehti on Tampereella ilmestynyt, sitoutumaton, vuonna 1881 perustettu seitsemänpäiväinen sanomalehti, jota kustantaa Alma Media –konserniin kuuluva Kustannus Oy Aamulehti (Kustannus Oy Aamulehti 19.9.2006). Aamulehden levikki vuonna 2005 oli 136 743, mikä tarkoittaa Aamulehden olevan levikiltään seitsemänpäiväisistä sanomalehdistä Suomen toiseksi suurin ja kaikista Suomen sanomalehdistä kolmanneksi suurin (Sanomalehdet levikin mukaisessa suuruusjärjestyksessä ilmestymiskertojen mukaan 2005). Keskisuomalainen on vuonna 1871 perustettu, seitsemänpäiväinen ja sitoutumaton sanomalehti, jota kustantaa Keskisuomalainen Oyj. (Keskisuomalainen Oyj 19.9.2006). Jyväskylässä ilmestyvän Keskisuomalaisen levikki vuonna 2005 oli 75 865, mikä tarkoittaa seitsemänä päivänä viikossa ilmestyvistä sanomalehdistä

Suomen viidenneksi suurinta levikkiä (Sanomalehdet levikin mukaisessa suuruusjärjestyksessä ilmestymiskertojen mukaan 2005). Helsingin Sanomat on perustettu vuonna 1904 edeltäjänsä Päivälehdten pohjalta. Helsingin Sanomat on seitsenpäiväinen ja sitoutumaton sanomalehti, jota kustantaa SanomaWSOY Oyj:n liiketoimintaryhmä Sanoma. (Sanoma Osakeyhtiö 19.9.2006.) Helsingissä ilmestyvä Helsingin Sanomat on Suomen ylivoimaisesti laajalevikkisin sanomalehti: sen levikki vuonna 2005 oli 430 785 (Sanomalehdet levikin mukaisessa suuruusjärjestyksessä ilmestymiskertojen mukaan 2005).

Tutkielmaan on valittu juuri nämä sanomalehdet, koska kaikki lehdet ovat varsin suuria ja seuraavat valtakunnallisia asioita, mutta lehdet edustavat maantieteellisesti hieman eri kolkkia Suomesta, lehdillä on ollut menneisyudessa erilaiset puoluesidostaustat ja lisäksi kaikilla tutkittavilla lehdillä on nykyään eri omistajat. Aamulehti on Alma Median tärkein päivälehti, kun taas Helsingin Sanomat kuuluu SanomaWSOY:n leiriin ja Keski-suomalainen puolestaan kuuluu omaan konserniinsa. Nykyään kaikki kolme lehteä ovat julistautuneet poliittisesti sitoutumattomiksi, mutta Aamulehdellä on kokoomustausta, Helsingin Sanomat on ollut nuorsuomalaisen sekä myös edistyspuolueen lehti ja Keski-suomalainen puolestaan on toiminut keskustapuolueen äänenkannattajana (ks. Suomen lehdistön historia 5 1988, 13–14; 130–132; 324–325). Aamulehden ja Keski-suomalaisen levikkialueella on runsaasti paperiteollisuutta, ja Helsingin Sanomien valintaan vaikutti se, että kyseessä on Suomen suurin ja valtakunnallinen sanomalehti.

5.2.2 Tutkittavat jutut

Tutkittavien juttujen valinta on tehty suurelta osin paperikiistan tapahtumien aikajanan avulla. Olen rajannut aineistoksi juttuja kiistan merkittävimpien päivien mukaan siten, että tarkasteluun on otettu aina käännettä seuraavan päivän uutiset Aamulehdestä, Helsingin Sanomista ja Keski-suomalaisesta. Varmistaakseni olennaisimpien juttujen valikoitumisen aineistoon kävin lisäksi laajemminkin läpi Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Keski-suomalaisen kevään ja kesän

paperikiistauutisia ja lisäsin tämän tarkastelun pohjalta aineistoon joitakin lehdistä esiin nousseita tärkeimpiä uutisointipäiviä.

Jotta tämän laadullisen tutkimuksen aineisto ei kasvaisi kohtuuttoman suureksi, olen ottanut mukaan uutisia vain kiistan aktiivisimmasta vaiheesta. Mukana siis ei ole juttuja työehtosopimusneuvottelujen alusta lähtien. Ensimmäiset tarkasteltavat jutut ovat huhtikuun lopulta, jolloin Paperiliitto jätti lakkovaroituksen, ja viimeiset heinäkuun alusta, jolloin sopu sai viimeisen sinettinsä.

Aineistoksi valikoitui kaikkiaan kahdenkymmenen päivän uutisoinnit Keskisuomalaisesta, Helsingin Sanomista ja Aamulehdestä. Lehtien tarkastelupäivät on luetteloitu päivämäärittäin luvun 6 taulukossa 2. Myös aineiston rajausta täsmennetään luvun 6 alussa.

Tutkielman aineisto on pääosin Observer Finlandin keräämää, ja aineisto on saatu käyttöön Metsäteollisuus ry:n kautta. Tässä alkuperäisaineistossa oli jonkin verran aukkoja, jotka on täydennetty ja paikattu tutkimuspäivien osalta mikrofilmien avulla. Aineiston lehtijuttujen painoksista käytössä on kuitenkin yleensä ns. Observer-painos.

5.3 Tutkimusmenetelmät

Työn tutkimusmenetelmiä ovat laadullinen sisällön erittely sekä sisällön analyysi, jota kutsutaan jatkossa myös lähiluvuksi.

Laadullisella tutkimuksella ei tavoitella tilastollisia yleistyksiä, vaan laadullisessa sisällönanalyysissä pyritään kuvaamaan, ymmärtämään tai tulkitsemaan jotakin ilmiötä tai tapahtumaa. Sisällön erittelyssä luokitellaan tai järjestellään laadullista aineistoa (ks. esim. Eskola & Suoranta 1998, 186–189). Sisällönanalyysi voidaan määritellä laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmäksi. Sisällönanalyysi on

tekstianalyysia, ja siinä pyritään kuvamaan dokumenttien sisältöä sanallisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 87, 93, 105, 107.)

Tässä työssä sisällön erittelyä on tehty aineistolähtöisellä otteella: luokittelun kriteerit on muodostettu vasta aineistoon tutustumisen jälkeen aineistoon perustuen. Aineistoa on tutkittu kaksivaiheisella analyysillä. Analyysin ensimmäinen vaihe on näkökulmaluokittelu, joka on tehty koko aineistolle. Näkökulmaluokittelussa aineisto on jaettu kolmeen luokkaan, jotka ovat työntekijän näkökulma, työnantajan näkökulma sekä tasapuolinen tai epäselvä näkökulma. Analyysin toinen vaihe on juttujen lähiluku, johon on valittu osa tutkittavista jutuista. Näkökulmaluokittelun ja lähiluvun toteuttamista selostetaan yksityiskohtaisemmin työn luvuissa 6 ja 7.

Juttujen lähiluvussa on mukana narratologista otetta ja lähtökohtia narratologisesta uutisten erittelystä. Tutkimusta on tehty pitäen mielessä työn teorialuvuissa esiteltyt, muun muassa Veikko Pietilän ja Seija Ridellin esittämät ajatukset uutisesta ja uutiskertojasta (ks. tutkielman luku 3). Koska työssä kiinnitetään huomiota kieleen ja valtaan sekä uutistekstin kielellisiin valintoihin, tutkielmassa voi nähdä olevan vaikutteita myös kriittisestä tekstianalyysistä tai kielentutkimuksesta (ks. Kalliokoski 1996a).

6 NÄKÖKULMALUOKITTELU

Näkökulmaluokittelussa aineisto on luokiteltu kolmeen luokkaan: työnantajan näkökulma, työntekijän näkökulma sekä tasapuolinen tai epäselvä näkökulma. Aineistona tässä laadullisessa sisällönerittelyssä on kahdenkymmenen päivän uutisjutut Aamulehdestä, Helsingin Sanomista ja Keski-suomalaisesta. Tarkastelupäivät on valittu ennen kaikkea kiistan käännekohtien avulla. Päiviä on valittu paperikiistan aikajanan avulla niin, että tarkasteltavaksi on valittu aina tapahtumapäivästä seuraava päivä, jolloin lehdet asiasta uutisoivat. Osittain tarkasteltavaksi valittiin päiviä myös uutisointilähtöisesti: sillä perusteella, milloin lehdet ovat kirjoittaneet kiistasta erityisen näyttävästi ja tarkastelua edellyttävästi. Näin kävi esimerkiksi 15.5. ja 18.5., kun lehdet ennakoivat uutisoinnissaan kyseisinä päivinä alkamassa ollutta lakkoa tai työsulkuja.

Luokittelua tehtäessä tarkastelussa on ollut aina uutisoinnin kokonaisuus. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että kultakin tarkastelupäivältä mukana on ollut Aamulehdestä, Helsingin Sanomista ja Keski-suomalaisesta pääuutisjutun ohella myös kainalojutut sekä kannen tai premiäarisivun vinkit sisäsivujen juttuihin. Nimenomaan uutisoinnin kokonaisuutta tarkastelemalla pyritään saamaan mahdollisimman oikeita ja totuudenmukaisia tuloksia siitä, miten paperikiistasta uutisoitiin. Vinkit ja uutisjutut muodostavat lehdessä kokonaisuuden, jossa eri puhujat ja näkökulmat saatetaan usein pilkkoa omiin juttuihinsa. Tällöin kokonaisuuden rikkominen esimerkiksi pelkkiä pääjuttuja tarkastelemalla voisi merkitä vääristyneitä tai vähintäänkin puutteellisia tuloksia. Käytännössä myös useimmat lukijat näkevät koko uutissivun kerrallaan. Toisaalta kannen tai premiäarisivun vinkit ovat tärkeitä, koska ne nähdään useimmiten ennen itse sisäsivun uutisjuttua, ja lisäksi jotkut saattavat lukea lehdestä ainoastaan vinkki jutun. Ei-uutisaineisto, kuten kolumnit ja uutiskommentit, on kuitenkin rajattu tarkastelun ulkopuolelle, sillä tässä työssä tarkastellaan nimenomaan uutisia. Toinen raja on taloussivujen juttujen sulkeminen tarkastelun ulkopuolelle. Poikkeuksen tähän sääntöön muodostaa kuitenkin Aamulehti 18.5.2005, jolloin itse pääuutisjuttu ja koko uutispaketti oli sijoitettu taloussivuille. Talouden juttujen pois rajaamiseen

päädyttiin siksi, että juttujen näkökulmat ovat aina samantyyppisiä ja poikkeavat muusta uutisoinnista. Talousjuttujen tarkastelu ei myöskään näyttänyt tuovan työn kysymyksenasettelun kannalta olennaisia tuloksia.

6.1 Luokittelun kriteerit

Luokittelu on tehty aineistolähtöisellä otteella. Luokittelukriteerit on poimittu jutuista sillä perusteella, mitkä tekijät olennaisiksi aineistosta nousivat. Juttuja tarkastelemalla on siis analysoitu, mitkä tekijät ovat luomassa tai rakentamassa juttuihin näkökulmia tai tasapuolisuutta.

Tärkeimmiksi kriteereiksi luokittelussa nousivat juttujen puhujat sekä juttujen otsikointi. Juttujen puhujilla viitataan tässä yhteydessä ennen kaikkea siihen, ketkä jutuissa pääsivät ääneen ja kuinka paljon heidän äänensä sai tilaa. Otsikoinnissa tärkeänä pidettiin etenkin pääjutun sekä vinkin otsikoiden näkökulmia. Muita luokittelukriteereitä olivat muun muassa puhujien kohtelu jutuissa eli se, miten he pääsivät uutisissa ääneen, kiistan nimeämisessä käytetyt käsitteet ja määrittelyt (työsulku/työkiista jne.), juttujen väliotsikot, juttujen kuvitus ja kuvatekstit sekä juttujen ja vinkkien kärjet eli se, miten jutut alkavat, sillä kärkeen ja otsikoihin valitaan uutisessa tärkeimmiksi katsotut asiat. Lisäksi huomiota on kiinnitetty muun muassa jutun yleiskerrontaan ja rakenteeseen, mahdollisiin poisjättöihin eli siihen, jätetäänkö lehtien uutisissa mahdollisesti jotakin kertomatta, sekä lehtien taittoratkaisuihin. Luokittelua tehtäessä on vertailtu paitsi eri lehtien uutisia samalta päivältä, myös toisinaan saman lehden uutisointia eri kiistan käännekohdista, esimerkiksi työntekijäpuolen lakkouhkauksesta ja työnantajapuolen työsulku-uhkauksesta.

Luokittelun johdonmukaisuuden takaamiseksi luokittelun kriteereistä muodostettiin myös sääntöjä. Pääsäännöksi muodostui, että jos jommankumman osapuolen ääni on puuttunut kokonaan uutisoinnista, näkökulmaksi on tullut automaattisesti haastatellun leirin näkökulma. Useimmiten uutisissa pääsivät puhumaan niin

työntekijä- kuin työnantajapuolenkin edustajat. Silloin olennainen kysymys on ollut, onko jommankumman näkökulma uutisoinnissa hallitseva; onko kokonaisuudessa selvästi enemmän toisen osapuolen näkökulma. Työntekijäpuolen lähteet saivat usein enemmän palstatilaa kuin työnantajapuolen lähteet. Tämä määräenemmistö ei kuitenkaan ole automaattisesti tarkoittanut luokittelua työntekijän näkökulmaksi, sillä kriteeri on karkea eikä huomioi esimerkiksi puheen esitystapaa Toisekseen tämän määräenemmistön painottaminen kriteerinä ei olisi tehnyt aineiston kirjolle oikeutta, sillä luokittelusta olisi todennäköisesti tullut ainakin Helsingin Sanomien kohdalla hyvin työntekijäpainotteista. Toinen pääsääntö luokittelussa on ollut, että jos juttujen otsikointi on puoltanut selvästi jompaakumpaa osapuolta, näkökulmaksi on luokiteltu otsikoinnin näkökulma. Luokittelussa on painotettu etenkin pääjuttujen sekä pitkien ja tärkeiden vinkkien otsikointia. Pääjutut ja vinkit on muutenkin katsottu luokittelussa ”painavammiksi” kuin kainalojutut. Muuten luokittelun yleissääntönä on ollut seuraava: jotta uutisointi on voitu luokitella työnantajan tai työntekijän näkökulma –luokkaan, uutisoinnista on pitänyt löytyä useita kyseiseen näkökulmaan viittaavia tekijöitä. Jos näitä tekijöitä ei ole löytynyt tai jos niitä on löytynyt tasaisesti työntekijöille ja työnantajille, uutisointi on luokiteltu luokkaan tasapuolinen/epäselvä.

Luokittelun havainnollistamiseksi näytetään seuraavaksi esimerkki luokittelun tekemisestä otsikoinnin perusteella. Vertailussa ovat 3.5.2005 otsikot Keski-suomalaisesta, Helsingin Sanomista ja Aamulehdestä.

KSML 3.5.2005 (työnantajan näkökulma, luokiteltu pääjutun otsikoinnin perusteella, vinkkiä ei ole):

TULOSSA PARIN VIIKON TYÖSULKU.

TES-NEUVOTTELUT: Metsäteollisuus uskoo, että sen asettama työsulku vauhdittaa sopimuksen syntyä paperiteollisuuteen.

vrt. HS 3.5.2005 (työntekijän näkökulma):

TYÖNANTAJA UHKAU SULKEA PAPERITEHTAAT KAHDEKSI
VIIKOKSI.

Palkanmaksu lakkaisi 18.toukokuuta. (=vinkin otsikointi)

PAPERIN TYÖEHTOKIISTAN SOVITTELU ALKOI
TYÖNANTAJAN AIKEELLA SULKEA TEHTAAT

Metsäteollisuus uhkasi sulkea paperitehtaat kahdeksi viikoksi.

Pappers: Jos tukilakko on tarpeen, Ruotsin paperityöläiset ovat
valmiita. (=pääjutun otsikointi)

vrt. AL 3.5.2005 (työnantajan näkökulma)

PAPERITEHTAILLE JULISTETTIIN TYÖSULKU (=minivinkin
otsikko)

TYÖSULKU VAUHDITTAA PAPERIN NEUVOTTELUJA (=jutun
otsikko)

Keskisuomalaisen otsikointi kertoo tulevasta työsulusta erittäin pehmeästi ja ei-kuvailevasti. Pääotsikossa ei ole lainkaan verbiä eikä tekijää. Sen sijaan Metsäteollisuus pääsee jälkiriville varsin positiivisessa yhteydessä, *uskomaan*. Helsingin Sanomien otsikot puolestaan ovat työnantajan kannalta kielteisiä: työnantaja näyttäytyy otsikoissa *uhkaavana*. Aamulehden vinkin otsikko kertoo työsulusta passiivissa eli työnantajien yhteys työsulkuun ei tule otsikossa esiin. Itse jutun otsikon verbivalinta *vauhdittaa* taas tekee otsikkoon selvän työnantajan näkökulman, sillä vauhdittaminen on varsin myönteistä toimintaa ja työsulku vauhdittaa neuvotteluja nimenomaan työnantajan vinkkelistä. Työntekijän näkökulmasta asiaa kuvailtaisiin toisin, esimerkiksi verbillä *uhata*, jota Helsingin Sanomien otsikoinnissa käytettiin. Kaiken kaikkiaan luokitteluesimerkki osoittaa, että juttujen eri näkökulmista tehdyillä otsikoilla voidaan siis saada sama tapahtuma näyttämään hyvinkin erilaiselta.

Luokittelu näkökulmiin oli paikoittain hankalaa. Päivänselviä kokonaisuuksia oli melko vähän, ja rajojen vetäminen oli ajoittain vaikeaa. Se, onko uutisointi tasapuolista vai ei, osoittautui käytännössä usein vaikeaksi määrittää. Tämä on yksi tutkimuksen tärkeä tulos. Ongelmalliseksi näkökulmaluokittelun teki etenkin se, että luokittelussa on tarkasteltu yksittäisten juttujen sijaan nimenomaan vinkkien, pääjuttujen, kuvien ja kainalojuttujen muodostamia kokonaisuuksia. Esimerkiksi pääjutussa ja vinkissä saattoivat olla hallitsevina eri näkökulmat, tai toinen saattoi olla tasapuolinen, kun taas toinen ei ollut. Riittävän vahva näkökulma vain jommassakummassa saattoi riittää yksinäänkin luokittelun perusteeksi. Juttukokonaisuuden luokittelu tasapuolinen/epäselvä –näkökulmaksi ei tarkoita sitä, että luokan uutiset olisivat objektiivisia ja neutraaleja. Aineistosta löytyi varsin neutraalinkin tuntuisia juttuja, mutta usein kyse oli myös päivän uutisoinnin kokonaisuuden sisäisestä ristiriitaisuudesta, esimerkiksi periaatteella yksi juttu työntekijöille, toinen työnantajille jne.

Luokittelussa oli muutama poikkeustapaus. Aamulehti 19.5.2005 muodosti poikkeuksen ns. puhujasääntöön. Kyseessä on selkeä työnantajan näkökulma, vaikka työnantajaleirin lähteitä ei ole jutussa nimetty lainkaan, kun taas työntekijäleirin Ahonen saa puhua kainalojutussa ja myös vinkissä. Koko pääjuttu on täysin metsäyhtiöiden eli tässä luokittelussa työnantajan näkökulmasta tehty, vaikka yhtään lähdettä ei ole jutussa nimettykään ja juttu on pelkkää toimittajan leipätekstiä. Alla esitellään näkökulman havainnollistamiseksi juttujen otsikointi. Tapaus toimii samalla esimerkkinä uutisoinnin kokonaisuuden sisäisestä ristiriitaisuudesta.

AL 19.5.2005 pääjutun otsikointi:

METSÄYHTIÖIDEN TALOUS KESTÄISI JOPA VUODEN PITUISEN TYÖSULUN

Työtaistelu: Asiakkaiden menettäminen kilpailijoille on tehtaille suuri
riski

Koko pääjuttu on tehty samalla linjalla kuin pääjutun otsikotkin: metsäyhtiöiden talouden kannalta. Talousteemasta huolimatta kyseessä ei ole talouden juttu, joten se on tarkastelussa mukana. Pääjutun yhteyteen taitettu ”Menetykset”-faktalaatikko kertoo muun muassa, että ”Stora Enso laskee menettävänsä työsulussa kolme miljoonaa euroa päivässä”. Myös vinkin otsikko on työnantajan näkökulmasta:

Työtaistelu:

TEOLLISUUS KESTÄÄ JOPA VUODEN SULUN

Työntekijäpuolen näkökulmaa löytyy ainoastaan vinkissä muutaman rivin verran sekä pääjutun alle taitetusta kainalojutusta. Ks. kainalojutun otsikointi:

VAIKEASSA KIISTASSA SOVITTELU LAUTAKUNTA VIELÄ
KÄYTTÄMÄTTÄ

Puheenjohtaja Ahonen vakuuttaa Paperiliiton taistelevan vaikka
jouluun asti

Kainalojutussakin ensimmäisenä ja pääasiallisena puhujana on kuitenkin Helsingin yliopiston työoikeuden professori Kari-Pekka Tiitinen, ja Jouko Ahosen osuus tulee vasta aivan jutun lopussa.

Uutispaketissa on lisäksi kuvallinen kainalojuttu otsikolla ”Paperi kävi kaupaksi”, jossa ei ole kummankaan osapuolen näkökulmaa, Mistä kysymys –palstan juttu ”Asettaako työnantaja työsulkuvahteja?” sekä seuraavalla sivulla juttu:

PAPERIMIESTÄ JA SAIRAANHOITAJAA YHDISTÄÄ
VUOROTYÖ

Keskipalkalla on eroa melkein 1 300 euroa

Tässä vertailujutussa jo jutun näkökulma ja lähtökohta-asettelu, sairaanhoitajan ja paperimiehen työn vertaaminen ja tässä yhteydessä muun muassa näiden ammattien palkkaerojen korostaminen on tulkittu paperityöntekijän kannalta kielteiseksi, vaikka

paperimies saakin jutussa puhua. Myös juttujen kokonaisuutena Aamulehden 19.5.2005 näkökulma on selvästi enemmän työnantajan kuin työntekijän.

Maininnan arvoinen tapaus on myös Aamulehden uutisointi 2.7.2005. Aamulehdessä oli kyseisenä päivänä pistelaskelma siitä, kumpi voitti paperiteollisuuden työehtokiistan. Lehdessä vertailtiin sopimuksen sisältöä työnantajien ja työntekijöiden tavoitteisiin, ja lopputulokseksi saatiin työnantajien voitto pistein 17–15. Työnantajien voitto julistettiin myös Aamulehden kannessa vinkin otsikossa:

Paperikiista:

TYÖNANTAJA VEI PISTEVOITON

Tästä otsikosta huolimatta Aamulehti 2.7.2005 luokiteltiin kokonaisuuden perusteella luokkaan tasapuolinen Vaikka otsikointi perustuikin pistelaskelmaan, tapaus on silti kiintoisa: jutussa ei esimerkiksi kirjoiteta auki, kuka Aamulehden pistelaskelman on tehnyt ja kenen arvioista siis on kyse. Muutenkin on hieman erikoista, että lehti näyttää ottaneen kiistan lopuksi tuomarin roolin. Perinteisesti toimittajien tehtäväksi on katsottu vain raportointi, ei arviointi. Erityisen kiinnostava Aamulehden pistelaskelmasta tulee, kun sitä verrataan Keski-suomalaisen kainalojutun otsikkoon 2.7.2005. Otsikko kuului seuraavasti:

MOLEMMAT KATSOVAT VOITTANEENSA.

6.2 Uutisoinnin näkökulmat

Kaikilla kolmella lehdellä, Aamulehdellä, Helsingin Sanomilla ja Keski-suomalaisella, yleisin näkökulma oli tasapuolinen/epäselvä. Kumpaakin leiriä siis kuultiin kiistassa, niin kuin hyvään journalismiin kuuluu. Valtaosassa uutisoinnista oli pyritty ainakin näennäiseen tasapuolisuuteen. Käytännössä jutut olivat kuitenkin monessa tapauksessa kaukana objektiivisesta. Tasapuolisuuden voi tietysti ajatella toteutuvan yksittäisten juttujen ja päivien uutisoinnin sijaan myös

ajan mittaan niin, että välillä katsotaan tapahtumia enemmän toisen ja välillä toisen kantilta, jolloin kokonaisuudessa kohtelu menee enemmän tai vähemmän tasan. Taulukossa 1 esitetään yhteenveto Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Keskisuomalaisen uutisoinnin näkökulmista.

Taulukko 1. Yhteenveto lehtien uutisoinnin näkökulmista

	TYÖNANTAJA	TYÖNTEKIJÄ	TASAPUOLINEN/ EPÄSELVÄ	yht.
AL	6	5	9	20
KSML	1	7	12	20
HS	2	7	11	20
yht.	9	19	32	60

Aamulehti erottuu näkökulmaluokittelussa Keskisuomalaisesta ja Helsingin Sanomista. Aamulehti näyttää uutispäivien näkökulmien yhteenlaskussa kaiken kaikkiaan tasapuolisimmalta, koska sillä on työnantajan ja työntekijän näkökulmia lähes yhtä paljon. Toisaalta yksittäisiä uutispäiviä katsottaessa Aamulehti on vähiten tasapuolinen, koska sillä on vähiten osumia tasapuolinen/epäselvä –luokassa. Silloin kun lehdellä on selkeä näkökulma, Aamulehti näyttää siis katsovan tapahtumia vuoron perään enemmän työnantajan ja työntekijän näkökulmasta. Aamulehti on ainut lehdistä, jolla on luokittelussa enemmän työnantajan näkökulmaa kuin työntekijän näkökulmaa, lukemin kuusi vastaan viisi. Luokittelun valossa Aamulehti näyttää lehdistä työnantajamyönteisimmältä.

Keskisuomalainen ja Helsingin Sanomat ovat luokittelussa hyvin samoilla linjoilla näkökulmissaan. Kummallakin on seitsemänä kahdestakymmenestä tarkastelupäivästä työntekijän näkökulma. Helsingin Sanomien ja Keskisuomalaisen paperikiistajutuissa näyttää olleen selvästi useammin työntekijän näkökulmaa kuin työnantajan näkökulmaa. Työnantajan näkökulmaksi Keskisuomalaisen uutiset luokiteltiin vain kerran, Helsingin Sanomien puolestaan kahdesti. Erot työntekijä- ja työnantajaosapuolen näkökulmien yleisyydessä ovat niin selviä, että Helsingin

Sanomat ja Keskisuomalainen näyttävät vertailussa selvästi työntekijämyönteisiltä. Keskisuomalaisessa oli lehdistä eniten tasapuolinen/epäselvä –näkökulmia: kaksitoista kappaletta. Helsingin Sanomillakin yli puolet tapauksista luokiteltiin tähän luokkaan: yksitoista tapausta. Kuitenkin myös Aamulehden kohdalla tasapuolinen/epäselvä –kategoria oli yleisin luokka yhdeksällä uutispäivällä.

Tarkasteltaessa lehtien näkökulmien osumista aikajanelle huomataan seuraavaa: Aamulehti oli tarkastelupäivistä työnantajamyönteisimmillään huhtikuun lopussa ja toukokuun alussa. Tuolle välille osuu peräti kolme perättäistä työnantajan näkökulmaa. Työntekijän näkökulmaa Aamulehdessä puolestaan näyttää olleen etenkin toukokuun puolivälistä toukokuun loppuun. Tasapuolisinta Aamulehden uutisointi oli kesäkuussa. Keskisuomalaisen ainut työnantajamyönteinen näkökulma oli 3.5.2005 sovittelun alettua ja työnantajan uhattua työsululla. Työntekijän näkökulmaa oli lehdessä tiheästi toukokuussa, kun taas kesäkuun alusta lähtien näkökulmana oli lähes kokonaan tasapuolinen/epäselvä. Poikkeus kesäkuun tarkastelupäivistä oli ainoastaan 30.6.2005, jolloin näkökulma oli työntekijän. Helsingin Sanomilla työnantajamyönteisiä näkökulmia oli kaksi: ensimmäinen toukokuussa työsulun ollessa alkamassa sekä toinen heinäkuun alussa kiistan päättyttyä. Työntekijän näkökulmaa lehdestä löytyi useita huhtikuun lopusta toukokuun loppuun ja kahdesti myös kesäkuun ja kiistan lopussa. Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Keskisuomalaisen uutisoinnin näkökulmien osumista tarkastelupäiville havainnollistetaan taulukossa 2.

Taulukko 2. Lehtien uutisoinnin näkökulmat tutkittuina päivinä

	AL	KSML	HS
23.4.2005	tasapuolinen/epäselvä	tasapuolinen/epäselvä	tasapuolinen/epäselvä
28.4.2005	työnantaja	työntekijä	tasapuolinen/epäselvä
29.4.2005	työnantaja	tasapuolinen/epäselvä	työntekijä
3.5.2005	työnantaja	työnantaja	työntekijä
13.5.2005	tasapuolinen/epäselvä	työntekijä	tasapuolinen/epäselvä
15.5.2005	työntekijä	työntekijä	tasapuolinen/epäselvä
16.5.2005	tasapuolinen/epäselvä	tasapuolinen/epäselvä	työntekijä
18.5.2005	työntekijä	työntekijä	työnantaja
19.5.2005	työnantaja	työntekijä	työntekijä
26.5.2005	työntekijä	tasapuolinen/epäselvä	työntekijä
27.5.2005	työntekijä	työntekijä	tasapuolinen/epäselvä
2.6.2005	työnantaja	tasapuolinen/epäselvä	tasapuolinen/epäselvä
6.6.2005	tasapuolinen/epäselvä	tasapuolinen/epäselvä	tasapuolinen/epäselvä
15.6.2005	tasapuolinen/epäselvä	tasapuolinen/epäselvä	tasapuolinen/epäselvä
22.6.2005	tasapuolinen/epäselvä	tasapuolinen/epäselvä	tasapuolinen/epäselvä
24.6.2005	tasapuolinen/epäselvä	tasapuolinen/epäselvä	tasapuolinen/epäselvä
28.6.2005	työntekijä	tasapuolinen/epäselvä	tasapuolinen/epäselvä
29.6.2005	tasapuolinen/epäselvä	tasapuolinen/epäselvä	työntekijä
30.6.2005	työnantaja	työntekijä	työntekijä
2.7.2005	tasapuolinen/epäselvä	tasapuolinen/epäselvä	työnantaja

Kaikkien tutkittavien lehtien tasapuolisuus näyttää olleen pienimmillään toukokuun puolivälissä Paperiliiton lakon ja työnantajien työsulun alun aikaan. Esimerkiksi. 15.5., 16.5., 18.5. ja 19.5.2005 lehdissä oli luokittelussa yhteensä vain kolme tasapuolinen/epäselvä –näkökulmaa, kun samaan aikaan työntekijän näkökulmia oli peräti seitsemän ja työnantajan näkökulmia puolestaan kaksi. Työntekijän näkökulma oli siis toukokuun puolivälissä varsin yleinen. Paperiliiton lakon aikaan ja työnantajien työsulun alussa kaikissa tutkittavissa lehdissä katsottiin tapahtumia toistuvasti enemmän työntekijäpuolen näkökulmasta. Välillä 15.5.–27.5.2005

kullakin tutkimuksen lehdellä oli vähintään kolme työntekijän näkökulmaa kuudesta tarkastelupäivästä.

Kaikilla lehdillä oli tasapuolinen/epäselvä -luokan näkökulmat neljänä peräkkäisenä tutkimuspäivänä kesäkuussa 6.6., 15.6., 22.6. ja 24.6.2005. Lisäksi tasapuolista näkökulmaa löytyi runsaasti myös muina kesäkuun ja loppukiistan päivinä lukuun ottamatta päivää 30.6.2005. Nämä luokittelun tulokset saattavat kertoa uutisoinnin tasapuolistumisesta kesäkuussa ja kiistan loppua kohti. Käytännön tasolla kyse voi olla myös uutisoinnin monipuolistumisesta. Helsingin Sanomien ja Keski-suomalaisen kohdalla voidaan puhua myös työntekijämyönteisyyden laantumisesta. Toisaalta aineistossa oli kesäkuussa myös enemmän epäselviä ja vaikeasti luokiteltavia tapauksia etenkin Aamulehdessä.

6.3 Yhteenvetoa näkökulmien luokittelusta

Työnantajan näkökulmaa juttuihin toivat ja jutuissa edustivat ennen kaikkea Metsäteollisuus ry:n työmarkkinajohtaja Arto Tähtinen ja toimitusjohtaja Timo Poranen. Helsingin Sanomat nosti 2.7.2005 näyttävästi esiin myös Stora Enson toimitusjohtajan Jukka Härmälän. Satunnaisesti lehdissä oli jututettu myös tehtaanjohtajia.

Työntekijän näkökulmaa edustivat jutuissa niin Paperiliitto - etunenässä Paperiliiton puheenjohtaja Jouko Ahonen - kuin myös pääluottamusmiehet ja tehtaiden tavalliset paperimiehetkin. Työntekijäpuolen edustajat jyräsivät työnantajapuolen määrällisesti ennen kaikkea juuri tehdastasolla, sillä tehdaspaikallistuksissa ja kainalojutuissa tyypillisin haastateltava näytti olevan työntekijäpuolen edustaja: joko paperityöläinen tai tehtaan pääluottamusmies. Vaikka kainalojuttujen työntekijäpaikallistuksia ei olekaan näkökulmaluokittelussa painotettu yhtä paljon kuin pääjuttuja ja isoja vinkkejä, tämä tehtaiden paperityöläisistä muodostuva ja aineistossa usein esiintynyt työntekijäpuolen lähteiden määräänemmistö on vaikuttanut myös luokittelun tuloksiin. Juuri tavallinen työntekijä, paperimies, näyttäisi tuoneen paperikiistan

uutisoinnin kannalta työntekijäpuolelle jonkinlaista etulyöntiasemaa. Tosin myös neuvottelu-uutisissa Paperiliiton puheenjohtaja Jouko Ahonen näytti tyypillisesti saavan hieman enemmän näkyvyyttä ja tilaa kuin Metsäteollisuus ry:n edustajat. Lisäksi työntekijäpuolen Ahosta kuultiin jutuissa usein ennen Metsäteollisuuden Arto Tähtistä tai Timo Porasta.

Näkökulmaluokittelussa nousi esiin ristiriitaisuutta Aamulehden suhtautumisessa työntekijäpuolen edustajiin. Aamulehden suhtautumisessa tavallisiin paperityöntekijöihin ja Paperiliittoon näyttäisi olevan selkeää eroa. Esimerkiksi Aamulehden uutisoinnit paperikiistasta 6.6.2005 ja 24.6.2005 olivat varsin ristiriitaisia kokonaisuuksia. Mukana oli tehdastason työntekijän näkökulmaa, mutta samalla Paperiliiton vastaista näkökulmaa. Joitakin Aamulehden uutispaketteja olikin tässä näkökulmajaottelussa vaikea luokitella, sillä Paperiliiton on katsottu pääsääntöisesti luokittelussa edustavan työntekijöiden näkökulmaa siinä missä pääluottamusmiesten ja tavallisten paperityöntekijöidenkin.

Tasapuolinen/epäselvä -näkökulmalle tyypillisiä piirteitä olivat muun muassa neutraalin tuntuiset otsikot, molempien kiistan osapuolten ääneen päästäminen jutuissa sekä keskittyminen neuvottelujen tai sovittelun etenemiseen ja/tai valtakunnansovittelija Juhani Salonius –vetoisuus. Kiistan loppupuolella uutisissa nostettiin juttujen kärkeen ja otsikoihin Saloniuksen ja neuvotteliijaosapuolten ohella myös ainakin pääministeri Matti Vanhasta (ks. esim. KSML 24.6.2005 ja KSML 28.6.2005). Luokassa oli mukana myös tapauksia, joissa oli joko lieviä viitteitä työnantajan tai työntekijän näkökulmasta tai kokonaisuuksia, jotka olivat niin ristiriitaisia tai vaikeatulkintaisia, että luokkaa oli vaikea määrittää.

Kaiken kaikkiaan näkökulmien määrittäminen juttukokonaisuuksista oli melko haastava urakka. Se, onko kokonaisuudessa selvästi enemmän toisen osapuolen näkökulmaa, on hankala kysymys kahdesta syystä: ensinnäkin siksi, että kokonaisuudessa voi olla monta osajuttua, joissa kaikissa uutistapahtumaa lähestytään vähän eri tavalla ja toisekseen siksi, että on yleisesti varsin vaikea määrittää, mikä on selvästi tai riittävästi enemmän ja mikä taas ei. Esimerkiksi lähteiden käytössä oli vaikea vetää rajaa, kuinka paljon enemmän työntekijäpuolen

puhujat ja heidän puheensa voivat saada jutuissa tilaa kuin työnantajapuolen puhe ennen kuin näkökulmaksi tulisi määrittää työntekijän näkökulma.

Näkökulmia luokitellessa aineistosta nousi samalla hajanaisia yleishuomioita. Niistä ensimmäinen on se, että Aamulehdellä näyttäisi olevan tutkittavista lehdistä yleisesti ottaen värikkäin, kärkein ja kantaa ottavin otsikointityyli. Tämä saattaa jossain määrin vaikuttaa luokittelun tuloksiin. Keskisuomalaista tarkasteltaessa puolestaan nousivat esiin lehden sisäiset näkökulmaerot STT:n ja oman toimituksen tuottaman aineiston välillä. Kolmas huomio koskee lehtien otsikoinnissaan käyttämiä asiasanoja. Keskisuomalainen käytti useita kertoja asiasanana ”paperin lakkoa” tai ”paperilakkoa”. Näin tapahtui esimerkiksi 18.5.2005, 15.6.2005 ja 22.6.2005 sekä muulloinkin aineiston ulkopuolisina päivinä. Näin tehtiin siis myös vielä työsulun alkamisen jälkeen. Vaikka Paperiliitollakin oli vastalakko työnantajien työsululle, sanan lakko käyttö toukokuun 18. päivän jälkeen vaikuttaa silti hieman oudolta ja jopa harhaanjohtavalta valinnalta. Paperilakko-asiasanaa näytettiin kuitenkin käyttävän muuten tasapuolisten tai ei ainakaan työnantajanäkökulmaisten juttujen yhteydessä. Tyypillisesti lehdet käyttivät tilanteesta melko yleisluontoisia nimityksiä, kuten paperikiista tai työriita. Sen sijaan työsulku-sanaa esiintyi kaiken kaikkiaan melko harvoin, etenkin otsikoinnissa tai otsikon asiasanana. Poikkeuksen tähän muodostivat toukokuun puolivälin päivät, jolloin työnantajien työsulku oli alkamassa ensimmäistä kertaa. Täysin tavatonta työsulku-sanan käyttö ei kuitenkaan ollut myöhemminkään. Esimerkiksi Helsingin Sanomat julisti 30.6.2005 kainalojuttunsa otsikossa, että ”Työsulku on kiristänyt kukkaroita ja mieliä paperipaikkakunnilla”.

Näkökulmaluokittelu toi kiinnostavaa tietoa paperikiistan uutisoinnista, mutta se kaipaa täydennykseksi tarkempaa analyysia. Luokittelu oli niin karkea, että se ei aina tehnyt riittävästi oikeutta aineiston moninaisuudelle. Luokittelu ei myöskään tuonut riittävän hyvin esiin uutisoinnin lehtikohtaisia eroja. Saman näkökulmaluokan sisään mahtui hyvinkin erilaisia uutisjuttukokonaisuuksia. Aineistossa on esimerkiksi useita päiviä, joina kaikki tutkittavat lehdet luokiteltiin näkökulmaan tasapuolinen/epäselvä. Rinnakkain tarkasteltuina lehtien uutisjutuissa oli kuitenkin monia eroja. Juttutason eroja uutisoinnissa tarkastellaan seuraavaksi tarkemmin lähiluvussa.

7 LÄHILUKU

7.1 Lähiluvun jutut

Lähiluvun jutut on valittu suhteessa näkökulmaluokittelun tuloksiin eli luokkien työnantaja, työntekijä ja tasapuolinen/epäselvä yleisyyteen. Lähilukuun on valittu kymmenen uutispakettia, joista viisi kuului luokkaan tasapuolinen/epäselvä, kolme luokkaan työntekijä ja kaksi luokkaan työnantaja. Uutisia otettiin lähilukuun kaikista lehdistä: Aamulehdestä ja Helsingin Sanomista kummastakin neljä tapausta ja Keski-suomalaisesta puolestaan kaksi. Lähiluvun hienoinen painotus Aamulehteen ja Helsingin Sanomiin johtuu siitä, että lähiluvussa haluttiin keskittyä erityisesti aineistosta laadullisessa sisällönerittelyssä nousseisiin vaikeaselkoisiin, ristiriitaisiin ja mielenkiintoisiin tapauksiin. Lisäksi juttuja pyrittiin valitsemaan eri vaiheista kiistaa ja vertailuun haluttiin myös saman päivän juttuja eri lehdistä. Kaiken kaikkiaan lähilukuun pyrittiin ottamaan mukaan monipuolinen ja ainakin jollakin tasolla edustava otos uutisjuttuja paperikiistan uutisoinnista Helsingin Sanomissa, Keski-suomalaisessa ja Aamulehdessä. Erityyppisten tapausten erittelyn kautta pyritään havainnollistamaan uutisoinnin spektriä mahdollisimman hyvin.

7.2 Lähiluvussa tarkasteltavat asiat

Lähiluvussa otetaan uutisjutut lähempään tarkasteluun ja pureudutaan siihen, *millaisia* uutisjutut olivat, *mitä* ne tapahtumista kertoivat ja *miten*; miten jutut oli rakennettu ja mitä eroja jutuissa ja uutisoinnissa ylipäättäen oli. Lähiluvussa kiinnitetään huomiota myös muun muassa jutuissa esiin nostettuihin teemoihin, juttujen puhujiin, heidän kohteluunsa sekä myös puhujien puheen sisältöön. Jutuista eritellään eri henkilöitä tai tahoja tukevia ja horjuttavia elementtejä. Analyysissa liikutaan siis myös kielellisten valintojen, jopa yksittäisten sanavalintojen, tasolla. Lähiluvussa tarkastellaan juttukokonaisuuksien eri juttuja sekä erikseen että kokonaisuuksina.

7.3 Lähiluvun tulokset

7.3.1 Aamulehti, Helsingin Sanomat ja Keski-suomalainen 28.4.2005

Kaikki tarkasteltavat lehdet saivat laadullisessa sisällönerittelyssä eri näkökulman 28.4.2005: Aamulehti työnantajan, Keski-suomalainen työntekijän ja Helsingin Sanomat tasapuolisen/epäselvän. Ensimmäisenä lähilukutapauksena tarkastellaan rinnakkain Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Keski-suomalaisen uutisointia tuona päivänä. Uutisointia edeltävänä päivänä Suomessa on pysäytetty kaikki paperi- ja sellutehtaat. Aihe on esillä näyttävästi kaikissa tutkittavissa lehdissä.

Aamulehden uutisointi 28.4.2005 luokiteltiin kokonaisuutena työnantajan näkökulmaksi. Aamulehdessä sekä vinkki että pääjuttu on tehty enemmän työnantajan kuin työntekijän näkökulmasta. Näkökulma näkyy heti vinkin otsikossa: ”Lakkoaalto: Paperiliitto pysäytti metsäteollisuuden”. Otsikon voi tulkita Paperiliittoa horjuttavaksi. Vastapainoa tälle horjuttamiselle tuo se, että vinkin ainut puhuja on Takon tehtaan pääluottamusmies Jari Heikkilä, joka on päässyt pöytäkirjalle myös pieneen kuvaan. Heikkiläkin näytetään kuitenkin tukevan hieman varauksellisesti, sillä hänet on laitettu tekstissä ”myöntämään, ettei mielenilmauksessa ole kyse Anjalankoskesta”.

Sekä vinkissä että Aamulehden pääjutussa käytetään otsikoinnissa sanaa lakko. Pääjutun pääotsikossa kyseessä on suorastaan lakkoaalto: ”Lakkoaalto hiljensi koko maan paperikoneet”. Sanan lakko toistaminen sekä aiempien tehdaskohtaisten pistelakkojen korostaminen jutuissa on työnantajaosapuolen käyttämää kieltä ja näkemys tapahtumista ja siten työnantajapuolen tukemista. Lakko-termin sijaan ainakin Paperiliiton puheenjohtaja Jouko Ahonen olisi halunnut puhua ennemmin ”mielenilmaisusta” (ks. Helsingin Sanomat 28.4.2005). Työnantajapuolta tukeva elementti pääjutussa on myös haastateltavien järjestys: ensin puhuu työnantajapuolen edustaja, Stora Enson Anjalankosken tehtaiden paikallisjohtaja Hannu Karppinen, ja myöhemmin työntekijäpuolen edustaja, Takon pääluottamusmies Jari Heikkilä. Kun jutun lopussa on lyhyet kommentit myös Metsäteollisuus ry:n työmarkkinajohtaja

Arto Tähtiselä ja Paperiliiton puheenjohtaja Jouko Ahoelta, haastateltavien järjestys kiistan osapuolten kesken on sama eli työnantaja puhuu ensin.

Työntekijäpuolta horjuttavia yksityiskohtia on ripoteltu pitkin Aamulehden pääjuttua. Esimerkki tällaisesta yksityiskohdasta on lainausmerkkien paikka seuraavassa tekstipätkässä: ”Tapahtumat Anjalankoskella antoivat aiheen ammattiosastojen ’spontaaneihin mielenilmaisuihin’”. Spontaanisuus siis kyseenalaistetaan Aamulehdessä. Lisäksi työntekijäosapuolen puhujat *myöntävät, vakuuttavat ja ovat jotain mieltä* jutussa, kun taas työnantajapuolen puhujat saavat neutraalisti *sanoa* kommenttinsa. Verbit viittaavat siihen, että jo toimittajan työntekijäpuolelta kysymät kysymykset olisi muotoiltu työntekijäkielteisiksi. Koko pääjutun tyyliä ja esitystapaa voisi luonnehtia hieman epäuutismaiseksi, sillä teksti sisältää paikoin selvää tulkintaa. Luvun 3.3 teorian käsitettä kertoja hyödyntäen voitaisiin sanoa, että uutisjutun kertoja esittää tekstissä kommentteja. Esimerkiksi vinkki ja pääjuttu alkavat kertojan tulkinnalla: ”Paperiliitto ottaa Metsäteollisuus ry:stä mittaa järein aseina”. Lisäksi muun muassa pääjutun kolmas kappale sisältää epäuutismaista kerrontaa. Kappale alkaa seuraavalla virkkeellä: ”Kun syyt lakkoiluun ja työsulkuun ovat riittävät, löytyy aihe niiden aloittamiseen aina jostain.” Yleisesti ottaen kertojan ratkaisut näyttävät tukevan enemmän työnantajapuolta kuin työntekijäpuolta. Aamulehden uutiskokonaisuuteen kuuluu myös kainalojuttu ”Mäntässä tehtaasta käveli ulos 600 työntekijää”. Lyhyessä jutussa ainut puhuja on paperiliittolainen.

Keskisuomalaisen vinkki ja sisäsivujen pääjuttu ovat näkökulmallisesti selvästi eri linjoilla kuin Aamulehden jutut. Kokonaisuuden luokittelu työntekijän näkökulmaksi perustuu sivun kaksi suureen, kuvalliseen vinkkiin. Keskisuomalaisen vinkin pääotsikko kertoo tapahtumista varsin varovaisesti: ”Paperin teko pysähtyi riitoihin”. Vinkissä on kuitenkin voimakkaasti tavallisen paperityöntekijän näkökulmaa. Koko päävinkki lähtee liikkeelle yhden paperimiehen, Kari Salmisen, haastattelusta. Hän pääsee myös vinkin otsikon jälkiriville esittämään toivomuksen: ”Paperimies Kari Salminen toivoo neuvottelutahtoa”. Salminen on myös vinkin kuvassa. Päällystäjä Salminen saa puhua ja esittää näkemyksiään pitkässä vinkissä lähestulkoon yksin. Salminen muun muassa arvostelee jutussa työnantajapuolta. Työnantajapuoli pääsee

vinkissä ääneen ainoastaan sen viimeisessä virkkeessä. Siinä Metsäteollisuus ry:n työmarkkinajohtaja Arto Tähtinen kommentoi neuvottelujen etenemistä. Epäsuhta työntekijöiden ja työnantajien edustajien kesken vinkissä on ilmeinen. Myös kainalovinkissä puhuvat pelkät työntekijät. Kyseessä on tehdaspaikallistusjuttu Äänekosken M-realin tehtaalta

Itse Keskisuomalaisen uutisjuttu neuvottelujen etenemisestä ja työnseisauksista on sisäsivuilla. Tämän jutun otsikko kuuluu: ”Paperityöntekijät pysäyttivät Suomen paperi- ja sellutehtaat”. Pääjutussakin on työntekijäosapuolta tukevia elementtejä: Paperiliiton puheenjohtajan Jouko Ahosen puheesta on nostettu taitossa esiin sitaateissa suora lainaus, ja pääjutun leipätekstissä tapahtumien taustasyistä kerrotaan Paperiliiton tietojen pohjalta, mutta tätä lähdettä ei ole pääjutussa kirjoitettu auki. Paperiliitto-yhteys tulee ilmi vinkissä, jossa paperiliittolaisten tehtaiden pysäyttämisen syistä kerrotaan rakenteella: ”Syyksi Paperiliitto ilmoitti --”. Toisaalta pääjutussa on myös työnantajapuolta tukevia kohtia. Esimerkistä käy jutun keskivaiheilla oleva lause: ”Metsäteollisuus *rökitti* Paperiliiton rapauttavan sopimussyhteiskuntaa”. Metsäteollisuus saa jutussa myös viimeisen sanan: ”Metsäteollisuuden mukaan Suomen sellu- ja paperiteollisuuden tuotannon arvo vuorokaudessa on keskimäärin 40 miljoonaa euroa.” Kaiken kaikkiaan pääuutisjuttu on kuitenkin melko tasapuolinen. Tasapuolisuuden puolesta puhuu esimerkiksi se, että kaiken kaikkiaan tehtaiden pysäyttämistä edeltäneitä tapahtumia taustoitetaan pääjutussa melko hyvin ja kummankin osapuolen kannalta. Keskisuomalainen muistaa kertoa juttunsa loppupuolella myös siitä, että Stora Enso linjasi jo edellisellä viikolla keskeyttävänsä palkanmaksun ja pitävänsä koneet pysähdyksissä, jos ylös- ja alasajot jatkuvat.

Keskisuomalaisen uutispaketista merkille pantavaa on nimenomaan vinkin ja pääjutun suhde ja erilaisuus. Vinkki on lehden oman toimituksen tuotantoa, ja sen ote on tavallista paperimiestä ymmärtävä. Sisäsivujen STT-uutinen puolestaan on melko tasapuolinen. Kaava oli aineiston Keskisuomalaisen paperikiistauutisoinnissa toistuva. Käytännössä Keskisuomalaisen paperikiistan varsinainen uutisointi perustui STT:n tarjontaan, kun taas oman toimituksen tekemät jutut olivat lähinnä

paikallistusjuttuja tehtailta sekä henkilöhaastatteluja. Tämä osaltaan selittää lehden oman toimituksen osuuden työntekijäpainotusta.

Helsingin Sanomien näkökulmaksi 28.4.2005 tuli luokittelussa tasapuolinen/epäselvä. Tästä huolimatta työntekijäpuolta kohdellaan uutisissa hieman suopeammin kuin työnantajapuolta. Vinkki on otsikoitu tekijättömästi: ”Kaikki paperi- ja sellutehtaat hiljenivät perjantaiamuun asti”. Kuvan yläpuolella esirivillä selitetään hieman tapahtumien taustaa: ”Palkanmaksukiista kärjistyi ulosmarsseiksi”. Isossa kuvassa on Myllykosken paperitehtaan ulos marssivia työntekijöitä. Kuva on otettu läheltä, niin että marssijoiden kasvot näkyvät hyvin. Kuvan voi tulkita ainakin jossain määrin luovan asettelua ”me” työntekijät. Lisäksi vinkissä kerrotaan tapahtumien taustasta työnantaja horjuttavasti: ”Tilanne tulehtui keskiviikkona, kun Stora Enson Anjalankosken tehtaan johto päätti pitää tehtaan pysähdyksissä ja lopettaa palkanmaksun perjantaiamuun asti.” Tapahtumien taustasta ei vinkissä kerrota tämän enempää. Kaiken kaikkiaan vinkissä kuuluu hieman enemmän työntekijöiden ääni, vaikka siinä esiintyvät sekä Paperiliiton puheenjohtaja Jouko Ahonen että Metsäteollisuus ry:n työmarkkinajohtaja Arto Tähtinen.

Helsingin Sanomien pääjutun otsikon mukaan ”Paperiliittolaiset pysäyttivät kaikki paperi- ja sellutehtaat”. Paperiliiton Ahosen puhe saa puhujista selvästi eniten tilaa. Ahonen saa äänensä kuuluviin myös suorissa lainauksissa, ja hän pääsee jutussa myös selittämään ja puolustelemaan, miksi työntekijät pysäyttivät tehtaat. Vastapainona pääjutun ensimmäinen puhuja on Metsäteollisuuden työmarkkinajohtaja Arto Tähtinen. Hänen puhettaan kutsutaan muun muassa ”kuittaamiseksi” ja Tähtinen pääsee jutun alkupuolella myös *tiivistämään* työnantajan toiminnan tavoitteita. Ahosen puheesta puolestaan käytetään muun muassa verbiä *väitti*. Tavalliset paperityöntekijät ovat Helsingin Sanomien jutuissa melko pienessä roolissa. Stora Enson Kaukopään pääluottamusmies Ilkka Nokelainen saa pääjutun lopussa yhden repliikin, mutta muuten päivän uutisoinnissa tehtaiden työntekijät näyttävät olevan vain kuvituksena. Uutisen yhteyteen taitetun tietokulman otsikoksi on valittu ”Metsäteollisuus ei halunnut tupoon”. Tasapuolisuuden merkki pääjutussa on esimerkiksi se, että jutussa puhutaan työnseisauksesta, ei lakosta eikä liioin Ahosen termistä mielenilmaisuuksi. Helsingin

Sanomien pääjuttu on tasapuolisempi kuin sen vinkki, ja kaiken kaikkiaan kokonaisuutta voi pitää melko tasapuolisena.

Kun verrataan Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Keskisuomalaisen uutisointia 28.4.2005, nousee jutuista esiin selkeitäkin linjaeroja. Keskisuomalaisella on selvästi eniten paikallistusta ja tavallisten työntekijöiden näkökulmaa tapahtumiin. Myös Aamulehti etenee tehdastasolta liittotasolle tehdastaso painottaen, mutta se on lehdistä ainut, joka on kysynyt tehdastasolla kommenttia tehtaan johtajalta. Aamulehti myös arvostaa kyseisiä kommentteja niin paljon, että on laittanut tehtaanjohtajan pääjuttunsa ensimmäiseksi puhujaksi. Helsingin Sanomat puolestaan erottuu toisista lehdistä Paperiliiton puheenjohtajan Jouko Ahosen kohtelussa. Helsingin Sanomilla on eniten Ahosen kommentteja ja Ahosen rooli on hyvin keskeinen. Muutenkin Helsingin Sanomat keskittyy kertomaan tapahtumista eniten yleisellä ja ns. pääneuvottelijoiden tasolla. Tätä selittänee osaltaan se, että kyseessä on valtakunnallinen sanomalehti.

Yksityiskohdista on mielenkiintoista verrata Helsingin Sanomien vinkin kuvatekstiä ja Aamulehden vinkkiä 28.4.2005. Helsingin Sanomien kuvatekstissä kerrotaan, että ”myös Myllykosken paperitehtaan työntekijät marssivat ulos osoittaakseen tukea Stora Enson Anjalankosken tehtaan työntekijöille”. Aamulehden vinkin lopussa Takon tehtaan pääluottamusmies puolestaan ”myöntää, ettei mielenilmaisuihin ole kysymys Anjalankoskesta”. Eri lehdet voivat siis kertoa tapahtumista hyvinkin erilaisia versioita. Jo yhden sanan vaihtaminen voi muuttaa uutisen sävyä huomattavasti, ainakin jos puhutaan otsikoista. Tätä havainnollistavat Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Keskisuomalaisen otsikoiden tulkinnat siitä, kuka tai mikä paperitehtaat oikein pysäytti: Aamulehden mukaan metsäteollisuuden pysäytti Paperiliitto, Helsingin Sanomien mukaan paperiliittolaiset ja Keskisuomalaisen mukaan paperityöntekijät. Ainakin Aamulehden ja Keskisuomalaisen otsikoiden sisällön välillä on merkityksessä eroa. Aamulehti pisti tapahtumat Paperiliiton piikkiin, vaikka ainakin Helsingin Sanomien 28.4.2005 jutussa Jouko Ahosen kommentissa kiistetään, että Paperiliitto olisi ollut työnseisauksissa mukana. Aamulehden otsikon sanavalinta näyttäisi viittaavan lehden kielteiseen suhtautumiseen nimenomaan Paperiliittoa kohtaan.

7.3.2 Helsingin Sanomat 15.5.2005

Toukokuun viidestoista päivä vuonna 2005 alkoi Paperiliiton lakko, ja päivän lehdet uutisoivat asiasta jo etukäteen kyseisenä päivänä. Helsingin Sanomat luokiteltiin näkökulmaluokittelussa tasapuoliseksi kokonaisuudeksi. Päävinkin pääotsikko onkin hyvin neutraali: ”Paperi- ja selluteollisuuden lakko alkaa huomisaamuun mennessä”. Vinkissä on muitakin tasapuolisuuden merkkejä: esimerkiksi se, että kumpikaan kiistan leireistä ei saa puhua vinkissä, joka on pelkkää toimittajan leipätekstiä. Myös tekstin tyyli on hyvin uutismainen, asiallinen ja neutraaliutta tavoitteleva. Tasapuolisuuden vaikutelmaa vinkkiin tuo lisäksi vinkin keskittyminen valtakunnansovittelija Juhani Saloniuksen toimintaan. Salonius pääsee vinkissä sekä kuvaan, kuvatekstiin että kuvan päälle otsikon esiriville. Esirivi kertoo, että ”Juhani Salonius ei löytänyt mahdollisuuksia sovintoesitykselle”. Esirivin ja otsikon välissä on suuri kuva, jossa on etualalla alas maahan katsova valtakunnansovittelija Juhani Salonius. Kuvatekstissä sanotaan Saloniuksen ”yrittäneen vielä lauantaina löytää sopua Paperiliiton ja Metsäteollisuuden työehtoriitaan, mutta joutuneen toteamaan ettei sovintoesitystä kannata vielä jättää”. Saloniuksesta puhutaan myös vinkin toisessa kappaleessa: ”Valtakunnansovittelija Juhani Salonius neuvotteli kiistan osapuolten Paperiliiton ja Metsäteollisuuden kanssa vielä lauantaina, mutta ei löytänyt tarpeeksi edellytyksiä sovintoesityksen antamiseen.”

Vaikka vinkissä ei siis sen enempää tueta kuin horjuteta kiistan työnantaja- tai työntekijäosapuolia, sovittelija Saloniusta ei kohdella vinkissä neutraalisti. Salonius on nostettu vinkissä merkittävään rooliin. Koko tapahtumista kerrotaan ikään kuin hänen kauttaan. Samalla vinkissä horjutetaan Saloniusta. Ensimmäinen horjuttava tekijä on otsikon esirivi, etenkin sen verbivalinta *ei löytänyt*. Kuvateksti säestää esiriviä, sillä siinä Saloniuksen kerrotaan *yrittäneen* sopua, mutta epäonnistuneen. Kun kuvassa vielä esiintyy apea Salonius, vaikutelma Saloniuksen epäonnistumisesta vahvistuu. Kun esirivin, kuvan ja kuvatekstin muodostama kokonaisuus yhdistetään otsikkoon, jossa kerrotaan lakon alkamisesta, Helsingin Sanomien voisi vinkissään jopa tulkita rakentavan kuvaa lakon alkamisesta Saloniuksen epäonnistumisen seurauksena. Huomion arvoista on myös se, että merkittävästä roolistaan huolimatta Salonius itse ei pääse vinkissä ääneen.

Pääjutussa sävy on Saloniuksen kannalta jo hieman kohtuullisempi, sillä tällä kertaa otsikon jälkirivillä sanamuotona on, että ”Salonius *ei saanut* edellytyksiä sovintoesitykselle”. Pääotsikon tematiikka on kuitenkin edelleen sovittelussa: ”Paperin sovittelu epäonnistui”. Tämänkin otsikon voi mieltää ainakin vinkin lukemisen jälkeen Saloniuksen epäsuoraksi horjuttamiseksi. Salonius ei pääse ääneen pääjutussakaan, toisin kuin Metsäteollisuuden Arto Tähtinen ja Paperiliiton Jouko Ahonen. Tähtisen ja Ahosen, samoin kuin työnantajien ja työntekijöiden kohtelu ylipäätään, ei suosi selvästi kumpaakaan osapuolta. Uutisessa esimerkiksi kerrotaan vuoron perään, mitä kumpikin osapuoli haluaa ja tavoittelee neuvotteluissa.

Jos verrataan työnantajan ja työntekijöiden kohtelua uutisissa, Helsingin Sanomat näyttää onnistuneen päivän uutisoinnissaan tasapuolisuudessa varsin hyvin. Tästä muodollisesta tasapuolisuudesta huolimatta Helsingin Sanomien juttuja on kuitenkin vaikea sanoa neutraaleiksikaan valtakunnansovittelija Saloniuksen kohtelun takia. Paperiliiton lakon alkamisen uutisoiminen nimenomaan *sovittelun ja sovittelijan epäonnistumisen* näkökulmasta tuntuu erikoiselta valinnalta. Jos neuvotteluissa ei päästä tulokseen, syy lienee sovittelijaa enemmän neuvottelijoissa ja heidän tavoitteissaan, eikä epäonnistuminen liene niinkään Saloniuksen kuin Paperiliiton ja Metsäteollisuus ry:n. Vertailun vuoksi, saman päivän Aamulehdessä Salonius on huomattavasti pienemmässä ja neutraalimmassa roolissa kuin Helsingin Sanomissa, ja Salonius saa myös puhua jutussa. Keskisuomalainen sen sijaan on nostanut Saloniuksen päävinkkinsä jälkiriville, mutta Saloniuksella on jutussa kuitenkin oma ääni ja jälkirivilläkin referoidaan hänen puhettaan. Uutinen näyttää Saloniuksen kannalta hyvin erilaiselta kuin Helsingin Sanomissa. Koska Helsingin Sanomat uutisoi sovittelun epäonnistumisena juuri työntekijäpuolen lakon alkamisen, voidaan pohtia myös sitä, olisiko jutun alkuasettelussa hieman piilevää työntekijämyönteisyyttä.

7.3.3 Helsingin Sanomat 18.5.2005

Helsingin Sanomien työehtokiistautisoinnissa luokittelu työnantajan näkökulmaksi oli harvinaista. Työntekijöiden työsulun ollessa alkamassa 18.5.2005 näin kuitenkin

tapahtui. Jo päävinkin pääotsikko osoittaa, kumman ääni päivän uutisjutuissa kuuluu enemmän: ”Metsäteollisuus: Koneet seisovat, kunnes alalle syntyy sopimus”. Kiistan toinen osapuoli, Metsäteollisuus ry saa puhua lehden näkyvimmillä paikalla, päävinkin pääotsikossa, eikä otsikossa ole käytetty edes lainausmerkkejä. Myös päävinkin otsikon toinen jälkirivi edustaa työnantajien näkökulmaa – tosin pääotsikkoa hienovaraisemmin: ”Tuotannon katkos voi auttaa *teollisuutta* nostamaan paperin hintaa”. Työnantaja tukee myös vinkin puhujajärjestys, sillä ensin sanansa sanoo Metsäteollisuus ry:n toimitusjohtaja Timo Poranen ja sitten Paperiliiton puheenjohtaja Jouko Ahonen. Vinkin tekstissä on myös muita työnantajaa ja erityisesti Metsäteollisuus ry:tä tukevia tekijöitä. Vinkin loppupuolella kerrotaan Metsäteollisuuden kannalta syitä, miksi se päätyi työsulkuun sekä myös tuotannon pysäyttämisen seurauksia metsäteollisuuden kannalta. Pääjutussa sama kohta työsulun perusteluista kerrotaan vinkkiä varauksellisemmin, sillä työnantajien ”perustelun” kerrotaan olevan peräisin Metsäteollisuuden infosta. Vinkissä ei erityisen selvästi horjuteta Ahosta eikä muutenkaan työntekijäpuolta, mutta työnantajalla on vinkissä silti selvä niskaote. Tosin muikean näköinen Tähtinen seisoo totisen ja apean näköisen Ahosen takana vinkin kuvassa, ja työnantajapuolen edustaja näyttää siis olevan niskan päällä paitsi vinkin tekstissä, myös sen kuvassa. Helsingin Sanomien vinkistä on syytä mainita, että se johdatti kotimaan uutisjutun ohella taloussivujen juttuun, joka on rajattu aineiston ulkopuolelle. Toinen maininnan arvoinen asia on vinkki jutun konteksti Helsingin Sanomien sivulla: Metsäteollisuusvinkin alle oli taitettu kuvallinen vinkki, jonka otsikko oli seuraava: ”Stora Enson sellutehdas vauhtiin Brasiliassa”. Kyseisen taittovalinnan voisi tulkita korostavan entisestään työnantajapuolen vahvuutta.

Metsäteollisuus on otsikossa myös pääjutussa, mutta tällä kertaa muotoilu on erityyppinen ja neutraalimman oloinen: ”Metsäteollisuus jatkaa työsulkua työehtosopimuksen syntyyn asti”. Pääjuttu kohtelee työntekijöitä ja työnantajia muutenkin vinkki juttua tasapuolisemmin. Metsäteollisuus ry:llä on tosin myös pääjutussa lähdeylivoima, sillä toimitusjohtaja Porasen ohella jutussa puhuu myös Metsäteollisuus ry:n työmarkkinajohtaja Arto Tähtinen. Toisaalta Paperiliiton Ahonen on pääjutun ainut puhuja, joka saa suoria repliikkejä ja lisäksi Ahonen saa puhua pääjutussa Porasta ja Tähtistä enemmän. Ahonen on yhdessä Tähtisen kanssa

myös jutun kuvassa. Valtakunnansovittelija Juhani Saloniuksen rooli jutussa on hyvin pieni – etenkin, jos sitä vertaa Saloniuksen kohteluun Helsingin Sanomien jutuissa 15.5.2005. Salonius mainitaan sovittelujen yhteydessä muutaman kerran, ja lisäksi Salonius toivoo jutussa mahdollisimman nopeaa ratkaisua kiistaan. Helsingin Sanomien kainalojutussa kerrotaan kiistan seurauksista, tarkasti ottaen paperikoneiden alasajojen hajuhaitoista. Jutussa ei tueta tai horjuteta selvästi ketään.

Helsingin Sanomien otsikoinnin työnantajamyönteisyys 18.5.2005 tulee selväksi etenkin, kun sitä vertaa Aamulehden ja Keskisuomalaisen otsikoihin. Aamulehden vinkin otsikko korostaa työsulun kielteisiä seurauksia työntekijöiden ja kuluttajien kannalta: ”Työsulku lamauttaa pian kymmenien tuhansien työt. Vaikutukset: Nestepakkauskartongit saattavat loppua jo viikon kuluttua”. Keskisuomalaisen vinkissä on päädytty hyvin samantyyppiseen otsikkoon kuin Aamulehdessä: ”Työsulku uhkaa sulkea tehtaat kuukaudeksi”. Keskisuomalaisen otsikon kielteinen sävy korostuu entisestään, kun otsikkoa verrataan siihen varsin ymmärtävään tapaan, jolla lehti otsikoi muutama päivä aikaisemmin Paperiliiton lakosta: ”Paperi aloitti työtaistelun”. Yhteenvetona 18.5.2005 otsikoista voi todeta, että Aamulehden ja Keskisuomalaiseen verrattuna Helsingin Sanomien otsikointi antaa Metsäteollisuuden äänen ja kantojen kuultaa läpi vapaammin ja enemmän. Tämä otsikoinnin linja vastaa myös itse uutisten linjaa. Työnantajan näkökulma oli voimakkaampi Helsingin Sanomien vinkissä, mutta sitä oli havaittavissa myös lehden pääjutussa. Helsingin Sanomat oli myös tutkittavista lehdistä ainut, jonka jutuissa puhuivat Metsäteollisuus ry:stä sekä Timo Poranen että Arto Tähtinen. Samalla se oli ainut työnantajan näkökulmaa painottanut lehti.

7.3.4 Aamulehti 27.5.2005

Seuraavana tarkastelukohteena on Aamulehden uutisointi 27.5.2005. Paperiliitto on pyytänyt edellisenä päivänä muilta liitoilta tukea. Lisäksi työnantajat ovat todennäköisesti jatkamassa työsulkuja. Aamulehti luokiteltiin laadullisessa sisällönerittelyssä työntekijän näkökulmaksi, mutta tapaus on poikkeuksellinen ja ansaitsee erityishuomiota.

Työehtokiista pääsee Aamulehdessä kannessa minivinkkiin. Vinkin otsikko on tulkinta: ”Paperiliitto kovensi panoksia”. Lisäksi vinkissä kerrotaan Paperiliiton pyytäneen muilta liitoilta tukitoimia. Uutissivuilla, sivun A6 alareunassa, aiheesta kerrotaan yhteensä kuuden palstan verran: neljän palstan pääjutussa ja kahden palstan kainalojutussa. Pääjutun otsikko on tehty paperimiesten kannalta: ”Moni paperimies haluaisi jo töihin”. Sama linja jatkuu myös koko jutussa ja jälkirivillä: ”Työtaistelu: Moni vannoo silti, että taistelurintama kestää”. Juttu on tehty Paperiliiton Tampereen osasto 4:n ja Lielahden osasto 6:n yhteisestä työsulku- ja lakkokokouksesta, ja se on lähes pelkkää paperityöntekijöiden puhetta, mielipiteitä ja tunteja kiistasta. Jutussa kerrotaan muun muassa kiistan kielteisistä seurauksista, esimerkiksi taloudellisista ongelmista, tavallisen työntekijän kannalta. Neljä paperimiestä pääsee Aamulehdessä myös pieniin valokuviiin sekä vastaamaan gallupkysymykseen ”Oletteko muiden alojen esitaistelijoita?” ja siten puhumaan lehdessä paperiteollisuuden työtaistelun yleisestä merkityksestä. Pääjuttu on siis selvästi tavallisen työntekijän näkökulmasta tehty. Juttu on kuitenkin kirjoitettu ja myös otsikoitu niin, että paperimiesten rintaman osoitetaan rakoilevan. Kiinnostavan kontrastin tälle tuo jutun osuus, jossa puheenjohtaja Jukka Närhi lukee kokouksessa Paperiliiton puheenjohtajan Jouko Ahosen tiedotteen, jossa kerrotaan työntekijöiden rintaman pitävän täydellisesti. Heti perään jutussa kerrotaan *osan* työntekijöistä olevan Ahosen kanssa samoilla linjoilla. Jutussa siis tullaan osoittaneeksi, että Ahosella ei ole kaikkien työntekijöiden tukea takanaan ja siten horjuttaneeksi Ahosta. Jutun kerrontaa ja kertojaa voisi luonnehtia näkyväksi, tulkitsevaksi ja jopa asioihin puuttuvaksi (ks. luku 3.3). Pääjutun esimerkiksi päättää tulkintaa sisältävä kommentti: ”Varmaa on vain se, että työsulku ei lopu, elleivät molemmat puolet anna paria piirua periksi.”

Varsinainen uutinen eli Paperiliiton tukitoimipyynnö kerrotaan pääjutun sijaan Aamulehden kainalojutussa, joka on STT:n juttu. Kainalojutun otsikossa asia ilmaistaan seuraavasti: ”Ay-liikkeen tukitoimet uhkaavat laajentaa paperikiistaa”. Paperiliiton tukipyynnö esitetään siis varsin kielteisessä valossa. Vertailukohdan otsikolle saa saman päivän Keski-suomalaisen juttujen otsikoinnista, sillä molemmat lehdet ovat käyttäneet STT:n pohjaa. Esimerkiksi Keski-suomalaisen vinkin otsikossa kerrotaan Aamulehteä neutraalimpaan tyyliin vain, että ”Paperiliitto pyytää muiden

liittojen tukea”. Aamulehden kainalojutussa ei ole varsinaisesti haastateltu ketään, mutta siinä kerrotaan Paperiliiton puheenjohtajan Jouko Ahosen aiemmin keväällä korostaneen, että liitto pidättäytyy tukipyyntöjen esittämisestä, sillä ratkaisuja on haluttu tehdä nimenomaan neuvottelujen kautta. Kainalojutussa siis horjutetaan paitsi Paperiliittoa yleisesti, etenkin liiton puheenjohtajaa Jouko Ahosta. Kainalojutun alle taitettu faktalaatikko ”Lakkolaisen toimeentulo” on tehty pääjutun tavoin paperityöntekijän kannalta.

Aamulehden uutisoinnissa 27.5.2005 paperiteollisuuden työehtokiistasta tuetaan siis tavallisia työntekijöitä ja samalla horjutetaan työntekijöiden liittoa Paperiliittoa sekä erityisesti Paperiliiton puheenjohtajaa Jouko Ahosta. Työnantajien edustajat eivät esiinny päivän uutisoinnissa lainkaan. Jo Aamulehden uutispainotus- ja taittoratkaisut siitä, mikä on pääjuttu ja mikä kainalojuttu, kertovat siitä, mitä näkökulmaa kiistaan Aamulehti pitää tärkeänä ja kenen näkökulmasta se aihetta haluaa lähestyä. Tämä näkökulma ei ole Paperiliiton, vaan tavallisen paperityöntekijän, jonka näytetään kärsivän koko kiistasta. Työntekijän näkökulmaksi kokonaisuutena luokiteltu tapaus ei istu näkökulmaluokittelun luokittelurunkoon, koska työntekijäpuolta ei Aamulehdessä kuvata tässä yhtenäisenä rintamana vaan pikemminkin hajanaisena joukkona.

7.3.5 Aamulehti ja Keskisuomalainen 6.6.2005

Kesäkuun kuudennen päivän lehdistä tarkastellaan rinnakkain Aamulehden ja Keskisuomalaisen uutisointia. Paperiliitto on juuri hylännyt valtakunnansovittelija Saloniuksen sovintoesityksen.

Aamulehdellä on aiheesta peräti kaksi vinkkiä, päävinkki ja iso kuvallinen vinkki. Päävinkin otsikkoon ja kärkeen tosin on nostettu Suomen Yrittäjien toimitusjohtaja Jussi Järventaus, joka kiistaan liittyen ”vaatii alennusta polttoaineveroon”. Paperiliiton osuus vinkissä tulee myöhemmin, ja liitosta puhutaan myös vinkin jälkirivillä: ”Sovintoesitys: Paperiliitto sanoi puolustavansa pienipalkkaisia”. Uutisen sävy ei kuitenkaan ole Paperiliittoa kohtaan kovin tukeva, kun taas Yrittäjien

Järventauksen mielipiteitä tunnutaan arvostavan – pääsevähän Järventauksen kannat päävinkin otsikkoon. Suomen Yrittäjien Järventaus arvostelee omassa osuudessaan Paperiliittoa ja erityisesti sen johtoa. Päävinkin johtavana teemana on kuitenkin Paperiliiton sijaan *pienyrittäjien ahdinko*.

Aamulehden toisessa vinkin otsikko on tehty Valkeakosken kaupungin kannalta: ”Valkeakoski varautuu pitkään kiistaan”. Kaupungin sijaan vinkin keskiössä on kuitenkin UPM-Kymmene Tervasaaren paperitehtaan pääluottamusmies Ari Reinikainen. Hän seisoo Tervasaaren portilla myös vinkin suuressa, läheltä otetussa kuvassa. Vinkki osoittaa, että Reinikaisen puhetta ja näkemyksiä on arvostettu Aamulehdessä varsin korkealle. Pääluottamusmies edustaa jutussa myös työtovereitaan, ja vinkki on paitsi pääluottamusmies Reinikaista, myös yleisesti paperityöntekijöitä tukeva. Sama pätee sisäsivujen kainalojuttuun, johon Reinikaisvinkki vinkkaa. Reinikaista ja työntekijäpuolta tukee jo kainalojutun otsikko: ”Huonoa sopimusta ei pidä tehdä”. Ilman lainauksen sanojan eli pääluottamusmies Reinikaisen mainitsemista otsikossa tämä mielipide näyttää lehden lievältä kannanotolta. Reinikaisen tukemisen merkki on myös se, että hän saa kainalojutussa paitsi kertoa oman tehtaansa väen asioista, myös esittää omia näkemyksiään kiistan jatkumisesta. Huomion arvoista kainalojutussa on kuitenkin myös se, että sen lopussa pääsee yhden kappaleen verran ääneen ja mielipiteensä esittämään myös Tervasaaren tehtaanjohtaja Eero Kuokkanen. Voimasuhteet työntekijöiden ja työnantajien välillä jäävät kainalojutussa kuitenkin selvästi työntekijäpuolen eduksi. Reinikainen on yksinään myös kainalojutun kuvassa ja kuvatekstissä.

Sen sijaan Aamulehden pääjuttu tuntuu olevan sävyiltään hieman Paperiliiton vastainen. Jo otsikko on Paperiliiton toimintaa arvosteleva tai vähintäänkin kummasteleva: ”Paperiliitto varjelee siivoojiaan harvinaisen kovin ottein”. Uutistekstissä on siellä täällä Paperiliittoa horjuttavia ratkaisuja. Esimerkistä käy seuraava tekstikappale: ”Paperiliiton kärkeästä edunvalvontaa kuvaa se, että lomautussuoja olisi edelleen säilynyt vahvempana kuin muilla teollisuuden aloilla”. Pääjutun toisessa kappaleessa puolestaan kerrotaan ulkopuolisen työvoiman käytön olevan ”liitolle niin pyhä asia, että Saloniuksen hienovarainen muutosesityskin oli liikaa”. Salonius saa virkkeessä samalla epäsuoraa tukea. Kuten esimerkkilauseista

näky, uutisteksti ei tässä jutussa ole viileän asiallista, vaan jopa kantaa ottavaa. Tutkielman luvussa 3.3 käsiteltävää uutiskertojan käsitettä käyttäen voitaisiin todeta, että jutun kertoja todella näkyy. Erityisesti tekstissä horjutetaan Paperiliittoa ja sen puheenjohtajaa Jouko Ahosta kohdassa, jossa käsitellään siivoojien palkkausta. Paperialan siivoojan kerrotaan tienaavan ”rutkasti enemmän kuin siivoojat keskimäärin” heti sen jälkeen, kun Paperiliiton Ahonen on korostanut jutussa liittonsa olevan pienipalkkaisen asialla. Vaikka Ahonen saa pääjutussa puhua ensin ja enemmän kuin työnantajapuolen Tähtinen, tapa ja sävy, jolla Ahosta kohdellaan, on kielteinen, jolloin kokonaisuutena juttu enemmän horjuttaa kuin tukee Ahosta.

Aamulehden tavoin Keskisuomalainen uutisoi paperikiistan tuoreimmasta käänteestä näyttävästi. Vinkin pääotsikoksi on nostettu Paperiliiton päätöksen seuraus: ”Papeririita uhkaa venyä viikoilla”. Itse hylkäyspäätös kerrotaan otsikon jälkirivillä. Työntekijäpuolelta vinkissä on haastateltu Paperiliiton puheenjohtajaa Jouko Ahosta ja myös UPM:n Jämsänkosken tehtaan pääluottamusmiestä Markku Kankaista. Näistä vinkissä tuetaan erityisesti pääluottamusmies Kankaista, sillä hän saa lähteistä eniten tilaa ja, mikä tärkeämpää, kommentoida sovintoesityksen sisältöä ja perustella, miksi Paperiliitto *ei voinut* hyväksyä esitystä. Työnantajapuolen edustajia ei vinkissä kuulla. Sen sijaan vinkissä esiintyvät myös valtakunnansovittelija Juhani Salonius sekä pääministeri Matti Vanhanen. Heistä jutussa tuetaan lievästi myös pääministeri Vanhasta. Vanhanen on nostettu sekä vinkin otsikon jälkiriville että vinkin väliotsikkoon, vaikka hänen osuutensa vinkkijutussa on itse asiassa varsin pieni. Pelkän vinkkijutun perusteella uutisointi olisi luokiteltu työntekijän näkökulmaksi, vaikka otsikointi ja tekstin sävy ovatkin vinkissä melko neutraaleja.

Sisäsivuilla Keskisuomalaisella on aiheesta laaja ja monipuolinen juttukokonaisuus. Sivun yläreunassa on kokoava esirivi: ”Työriita: Paperiliiton päättävät elimet hylkäsivät sovintoesityksen ilman äänestyksiä.” Pääjutun otsikkoon on nostettu aiheeksi Paperiliiton mahdollisesti saamat tukitoimet: ”Tukilakoista päätetään ehkä jo tänään”. Pääotsikko korostaa paperityöntekijöille myönteistä teemaa eli liiton saamaa tukea ja tulee siten tukeneeksi työntekijöitä. Toisaalta pääjutun ingressi toimii pääotsikolle horjuttavana vastapainona, sillä ingressissä kerrotaan, että ”muiden ammattiliitojen tuki paperimiehille ei ole enää yksimielistä”.

Työntekijäpuolta horjuttavia yksityiskohtia on pääjutussa hieman sitä tukevia enemmän. Esimerkkinä toimii seuraava mahdollisista tukitoimista kertomisen tapa jutun leipätekstissä: ”*työtaistelu uhkaa laajentua* tällä viikolla muiden ammattiliittojen tukilakoilla”. Lisäksi jutun ensimmäiseksi puhujaksi on valittu Metalliliiton puheenjohtaja Erkki Vuorenmaa, joka epäilee liitolleen olevan vaikeaa ryhtyä tukitoimiin. Vuorenmaan jälkeen kommentoi jälleen Paperiliiton Ahonen, jonka jälkeen pääsevät lopulta ääneen Metsäteollisuus ry:n Arto Tähtinen ja Timo Poranen. Sekä Porasen että Tähtisen kuuleminen pääjutussa tasoittaa vinkin työntekijävaltaisuutta.

Keskisuomaisen uutispaketti käsittää myös yhden kuvallisen kainalojutun, kaksi kuvatonta kainalojuttua sekä yhden yksipalstaisen pikkujutun ja kuvallisen aikajanakertauksen kiistasta. Ylin kainalojuttu on tehdaspaikallistus Jämsän Kaipolan tehtaalta, keskimäinen taustajuttu kiistakysymyksistä ja alin kansantaloustieteen professorin haastattelu, jossa puhutaan työehtokiistan vaikutuksista. ”Hiljaiselo jatkuu” –paikallisuusjutussa on kysytty tasapuolisesti kommentit sekä työntekijäpuolen edustajalta että tehtaan johtajalta. Kainalojutuista yksipalstaisessa tuetaan Paperiliittoa, sillä niin juttu kuin sen otsikkokin käsittelevät Ruotsin Pappersin Paperiliitolle valmistelemaa lisätukea. ”Suomen maine vaarassa” -kainalojutussa puolestaan arvostellaan Paperiliiton toimintaa. Arvostelijana on jutun haastateltavana oleva professori, mutta arvostelu voidaan kuitenkin lehteen kirjattuna tulkita Paperiliiton lieväksi horjuttamiseksi. Myös otsikon ”Suomen maine vaarassa” voi tulkita Paperiliiton horjuttamiseksi, jos sen liittää uutistapahtumaan eli Paperiliiton päätökseen hylätä sovintoesitys.

Aamulehden ja Keskisuomalaisen uutispaketit luokiteltiin molemmat tasapuolinen/epäselvä –kategoriaan. Keskisuomalaisen monipuolisessa, vahvasti STT:n tarjontaan nojaavassa uutispaketissa oli kaikkiaan hieman enemmän työntekijöiden näkökulmaa, mutta puolto tuli ennen kaikkea vinkistä. Esimerkiksi ”Hiljaiselo jatkuu” –kainalossa näkyi aitoa tasapuolisuutta, kun kommentit oli kysytty niin työnantajapuolelta kuin työntekijäpuoleltakin. Keskisuomalaisen kokonaisuudessa joko tuettiin tai horjutettiin työntekijöitä ja näkökulma määrittyi enemmän juuri työntekijöiden kautta. Sen sijaan työnantajapuolen kohtelu ei

niinkään vaikuttanut näkökulmaan. Sama päti myös Aamulehden uutisoinnissa. Aamulehden uutisoinnissa oli ristivetoa, erityisesti kannen vinkkien ja sisäsivujen pääjutun välillä. Lehden pääjuttu oli sävyltään Paperiliittoa vastaan - juttu olisi yksinään luokiteltu työnantajan näkökulmaksi - ja alavinkki sekä kainalojuttu puolestaan tavallisen työntekijän puolella. Sen sijaan työnantajapuoleen ja sen edustajiin suhtauduttiin melko neutraalisti. Merkille pantavaa on nimenomaan tämä jakautunut suhtautuminen työntekijäpuolen liittoon ja toisaalta työntekijöiden yksittäisiin edustajiin. Aamulehdessä tuettiin selvästi paperitehtaan pääluottamusmiehen puhetta. Tuki oli selvempää kuin Keskisuomalaisessa, jossa oli jututettu useita eri henkilöitä eikä keskitytty niin selvästi yhteen. Kokonaisuutta katsottaessa tasapuolinen näkökulma on Aamulehdessä perusteltu, koska päivän jutuissa on ristiriitaisia, ns. toisensa kumoavia painotuksia. Myös uutiskokonaisuudessa mukana olevat yksipalstaiset pikku-uutiset ”Metalliliitolta ei juuri apua paperimiehille” ja ”Ruotsin Pappers varustautuu antamaan lisää tukea” antavat nimenomaan yhdessä tasapainoisemman kuvan Paperiliitolle tulossa olevista tukitoimista.

Keskisuomalainen nosti uutisoinnissaan Paperiliiton saamat tukitoimet paljon tärkeämmäksi teemaksi kuin Aamulehti. Aamulehden uutisoinnin erikoispainotuksena puolestaan oli pienyritysten näkökulma kiistaan päävinkissä. Aamulehden paperikiistajutuissa oli 6.6.2005 poikkeuksellisen paljon värikästä tulkintaa, ja juttujen kerronnallisilla tai esitysteknisillä ratkaisuilla tunnuttiin horjuttavan etenkin pääjutussa Paperiliittoa. Eri lehtien juttuja vertailemalla huomaa, kuinka asiat todella voidaan kertoa monella eri tavalla ja että tällä kertomistavalla on merkitystä. Paperiliittolaisten siivoojien palkoista kertominen 6.6.2005 havainnollistaa asiaa melko hyvin. Aamulehdessä kerrottiin paperiliittolaisen siivoojan tienaavan reilut 30 000 euroa vuodessa, kun liiton keskiansio taas on yli 40 000 euroa. Lisäksi paperialan siivoojan kerrottiin tienaavan selvästi enemmän kuin siivoojat keskimäärin. Saman päivän Helsingin Sanomissa taas kerrottiin paperiteollisuuden siivoojien palkkojen olevan vajaat 2 000 euroa kuussa ilman lisiä. Tämän jälkeen lehdessä kerrottiin kaikkien suomalaisten keskipalkan olevan noin 2 287 euroa. Siivoojien palkoista saa melko erityyppisen vaikutelman riippuen siitä, kumpaa lehteä lukee. Keskisuomalainen ei kertonut siivoojien palkkatasosta mitään.

7.3.6 Aamulehti 29.6.2005

Kesäkuun 29. päivä työehtokiistan ratkaisu lähestyi ja uutisissa pedattiin jo sovintoa. Aamulehti lähestyi aihetta vinkissään yhden paperimiehen kannalta. Vinkin otsikko ennusti, että ”Paperimiehen paini voi loppua torstaina”. Isokokoisessa kuvassa näytetään paperimiehen ”lakkopaini” eli telmintää pihalla lastensa kanssa. Vinkin kärki lähtee kuitenkin Metsäteollisuus ry:n näkökulmasta: ”Metsäteollisuus ry uskoo saavansa paperikoneet käyntiin vielä ennen viikonloppua”. Vinkissä tuetaan samanaikaisesti sekä yksittäistä paperityöntekijää että Metsäteollisuus ry:tä. Näistä paperimiehen näkökulma on johtava.

Pääjutun otsikkoon eli uutisen tärkeimmäksi asiaksi on nostettu metsäteollisuuden odotukset: ”Teollisuus odottaa koneiden käyvän torstaina”. Otsikko osoittaa ja havainnollistaa, kuinka pääjutussa katsotaan koko kiistaa enemmän työnantajapuolen kannalta. Metsäteollisuutta tuetaan myös pääjutun kärjessä. Paperikoneiden käynnistymisen mahdollisia aikatauluja käsittelevän kärkikappaleen tiedot näyttävät olevan työnantajien puheesta peräisin, ja toisessa kappaleessa Metsäteollisuus ry:n työmarkkinajohtaja Arto Tähtinen täydentää kärkikappaleen tietoja suorassa repliikissä. Tähtisen lisäksi melko lyhyen pääjutun nimettyjä lähteitä ovat Paperiliiton puheenjohtaja Jouko Ahonen sekä UPM:n Tervasaaren tehtaan pääluottamusmies Ari Reinikainen.

Aamulehden uutispakettiin kuuluu myös kaksi kainalojuttua. Niistä ylemmässä puhuu jälleen jo vinkistä tuttu Tampereen Takon koneenhoitaja Mika Mansikka. Pääjutun ja Mansikkaa käsittelevän kainalojutun yhteiseksi kuvaksi on taitettu viiden palstan kuva lastensa kanssa pihalla leikkivästä Mansikasta. Kainalojutun otsikko on suoran lainaus Mansikan puheesta: ”Työpaikan säilyminen huolestuttaa eniten”. Mansikka pääsee melko pitkässä kainalojutussa todella paljon suoraan ääneen repliikeissä. Mansikka puhuu jutussa muun muassa huolistaan, tunnoistaan, toimeentulostaan ja näkemyksistään kiistasta. Mansikassa henkilöityvät kiistan konkreettiset vaikutukset työntekijän kannalta, ns. paperimiehen ahdinko. Se, että Takon koneenhoitajaa on haastateltu näin perusteellisesti ja että hän pääsee uutisoinnissa näin näyttävästi esiin, on Aamulehdeltä tavallista paperimiestä vahvasti

tukeva valinta. Lisäksi jutun ja vinkin kuvitus sekä Mansikan perheen jäsenten esiin nostaminen myös jutussa tuovat paperimiehen lukijaa lähelle. Aamulehden toisessa, ”Paperin työehtokiista tuntuu myös Saksassa” -kainalojutussa käsitellään kiistan vaikutuksia ulkomailla. Vaikutuksista kerrotaan erityisesti suomalaisten paperiyhtiöiden kilpailuaseman kannalta.

Kokonaisuutena Aamulehden voidaan sanoa ansainneen luokittelussa tasapuolinen/epäselvä –näkökulman kiistan työnantaja- ja työntekijäpuolen edustajien kohtelun ristiriitaisuuden perusteella. Kainalojuttu edustaa täysin paperimiehen näkökulmaa, pääjuttu tukee Metsäteollisuutta, ja vinkki puolestaan on enemmän työntekijöiden puolelle kallistuva yhdistelmä näistä kahdesta. Se, että työnantajapuolta tuetaan nimenomaan pääuutisjutussa ja että tämä tuki työnantajille on ehkä vähemmän ilmeistä kuin tuki työntekijöille paperityöntekijästä kertovassa kainalojutussa, on huomion arvoinen tekijä, mutta toisaalta koneenhoitaja Mansikka on päivän uutisoinnin kirkkain ja ehdoton tähti. Mika Mansikka antaa kiistalle kasvot. Metsäteollisuuden Arto Tähtinen ja Paperiliiton Jouko Ahonen jäävät yhdessäkin selvästi Mansikan varjoon. Kaiken kaikkiaan Aamulehti tukee 29.6.2005 uutisjutuissaan sekä työnantajien Metsäteollisuus ry:tä neuvotteluosapuolena että samanaikaisesti työntekijöiden tavallista paperimiestä.

7.3.7 Helsingin Sanomat 30.6.2005

Työehtokiista on ratkennut, sillä kummankin puolen neuvottelukunnat ovat hyväksyneet neuvottelutuloksen. Helsingin Sanomien vinkki juttu 30.6.2005 kohtelee työntekijä- ja työnantajapuolen edustajia tasapuolisesti. Vinkin pääotsikko on tapahtumiin keskittyessään varsin neutraali: ”Paperiteollisuuden sopu, tehtaot pian käyntiin”. Vinkin tasapuolisuutta kuvaa hyvin myös premiäarisivun valokuva, jossa Paperiliiton puheenjohtaja Jouko Ahonen ja Metsäteollisuus ry:n työmarkkinajohtaja Arto Tähtinen antavat medialle vierekkäin haastatteluja. Kuvan päälle lukee ikään kuin otsikon esirivinä: ”Ahonen ei saanut mitä tavoitteli, Tähtinen oli tyytyväisempi”. Tulkinnaomainen esirivi tosin saa myös faktapohjaa myöhemmin vinkissä, kun molemmat osapuolet kommentoivat tulosta.

Pääjutun otsikko edustaa neutraalia uutistyyliä: ”Paperiteollisuuden työehtokiista ratkesi”. Pääjutun kuvassa Metsäteollisuus ry:n Arto Tähtinen on vaihtunut valtakunnansovittelija Juhani Saloniukseen. Saloniuksen ja Ahosen ohella kuvassa näkyy myös taustalla SAK:n puheenjohtaja Lauri Ihalainen. Tämä kuvan henkilömuutos on linjassa pääjutun sisällön kanssa, sillä Paperiliiton puheenjohtajan Jouko Ahonen pääsee pääjutussa puhumaan hieman enemmän kuin Metsäteollisuuden Tähtinen. Ahosen kommentti löytyy muun muassa niin jutun alusta otsikon jälkiriviltä kuin myös jutun viimeisestä kappaleesta. Jutun lopussa aiheena ovat Ahosen ja Tähtisen henkilökohtaiset välit kiistan jälkeen, ja tästäkin aiheesta puheenvuoro on annettu nimenomaan Ahoselle. Ahosen tukeminen on jutussa kuitenkin hyvin hienovaraista ja journalismin sääntöjä kunnioittavaa. Pääjuttu sisältää esimerkiksi SAK:n puheenjohtajan Lauri Ihalaisen kommentin, jossa Ihalainen kutsuu Ahosen puhetta ”työmarkkinaretoriikaksi”.

Uutiskokonaisuuteen kuuluvat myös lyhyt taustajuttu kiistan kehittymisestä sekä kaksi kainalojuttua. Niistä isompi, kuvallinen juttu on pääsyy siihen, miksi Helsingin Sanomat luokiteltiin kokonaisuutena 30.6.2005 enemmän työntekijän näkökulmaksi. Otsikon näkökulma antaa tässäkin tapauksessa osuvaa esimakua jutun sisällöstä. Otsikko kuuluu seuraavasti: ”Työsulku on kiristänyt kukkaroita ja mieliä paperipaikkakunnilla”. Jutun kärjessä vielä toistetaan samaa täsmentäen kyseessä olevan nimenomaan työntekijöiden mielen ja kukkaroiden. Otsikko on kirjattu tosiasian tai kannanoton muotoon, sillä siinä ei ole lainausmerkkejä. Otsikon jälkirivillä kerrotaan ”Jämsänkosken ammattiosaston lainanneen *ahdingossa oleville*”. Jutun aiheena on siis se, mitä kielteisiä vaikutuksia *työnantajan työsululla* on ollut työntekijöille. Tämä jutun koko aseteltu sekä sen otsikointi ja kärki on tehty työntekijöiden näkökulmasta ja samalla hieman työnantajia horjuttavasti. Jutussa on haastateltu kahta ihmistä, UPM:n paperitehtaan pääluottamusmiestä ja Jämsänkosken seurakuntapastoria. Sen sijaan kiistan työnantajapuolen edustajia ei ole jutussa kuultu. Jutun päähaastateltava on pääluottamusmies Markku Kankainen. Kankainen on päässyt myös jutun kuvaan, sylissäään Leevi-poika. Kuvatekstissä ”Markku Kankainen uskoo mielenterveyspalveluiden käytön lisääntyneen työsulun aikana”. Kankainen kertoo jutussa mm. ”monen” kaljoitteluongelmasta, ikään kuin se olisi työsulun suoraviivainen seuraus ja vika. Jutussa kerrotaan myös kahden työntekijän

itsemurhasta, tosin pääluottamusmiehenkin arvelee jutussa, että niitä ei voida suoraan yhdistää työsulkuun. Kainalojutussa silmiinpistävää on se, että siinä puhutaan useaan otteeseen juuri työsulusta, sillä tämä ei ole aineiston jutuissa kovinkaan yleistä. Usein uutisissa käytettyjä termejä olivat sen sijaan esimerkiksi yleisluontoisemmat ”työkiista” tai ”paperikiista”. Kokonaisuuden toisessa kainalojutussakin kerrotaan *paperikiistan* paperipaikkakunnille tuomista taloudellisista ongelmista.

Helsingin Sanomat luokiteltiin työntekijän näkökulmaksi pääasiassa kainalojutun näkökulman perusteella. Tässä merkille pantavaa on se, että kyse on tällä kertaa Helsingin Sanomissakin ennen muuta tavallisen paperityöntekijän näkökulmasta. Helsingin Sanomien työntekijöiden näkökulmien kohdalla näin ei ollut aina, vaan lehden jutuissa oli usein kyse myös Paperiliiton tai sen puheenjohtajan Jouko Ahosen tukemisesta. Kainalojutun 30.6.2005 asetelman ”me” oli kuitenkin tavalliset työntekijät ja ”ne” työnantaja.

7.4 Yhteenvetoa lähiluvusta

Viileän neutraali tasapuolisuus vinkistä sisäsivuille uutisjuttujen kokonaisuuksissa oli aineistossa harvinaista. Useimmiten jutuista oli löydettävissä ainakin jonkinlaisia merkkejä jommankumman osapuolen tukemisesta. Jo esimerkiksi kiistaa kuvaavan käsitteen sanavalinta saattaa tuoda mukanaan toisen osapuolen näkökulmaa, joten neutraaliuden saavuttaminen olisikin työtaistelu-uutisessa varsin vaikeaa. Käsitteet ovat aina jonkun näkökulmasta ja jonkun tuottamia. Työtaistelussa asettelu on korostetun selvä ja kaksijakoinen: on valittava, kumman osapuolen käsitettä käytetään tai nostetaan esille, sillä asioista ja tapahtumista on yleensä olemassa kaksi hyvin erilaista versiota ja näkökulmaa.

Hieman yllättävänä tuloksena voidaan pitää uutisoinnin kokonaisuuksista löytynyttä sisäistä ristiriitaisuutta työnantajaosapuolen ja työntekijäosapuolten edustajien kohtelussa. Tämä ristiriitaisuus saattoi olla voimakastakin. Asiasta ilmeni merkkejä jo laadullisessa sisällönerittelyssä, mutta lähiluvussa ilmiö näyttäytyi selkeänä.

Aamulehdestä löytyi ääriesimerkkejä: samana päivänä toisaalta voimakasta teollisuuden ja toisaalta tavallisen paperityöläisen näkökulmaa. Neuvottelutasolla jutuissa esiintyi enemmän Metsäteollisuus ry:n kuin Paperiliiton tukemista, mutta samalla lehden jutuista löytyi tavallisen, kiistasta kärsivän työntekijän tukemista ja ymmärtämistä. Tavalliselle paperityöntekijälle Aamulehdeltä tuntui lohkeavan sympatiaa nimenomaan kiistan edetessä, jolloin esimerkiksi työntekijöiden taloudellinen ahdinko kasvoi. Paperityöntekijän näkökulma näyttää siis Aamulehdessä tulleen täydentämään työnantajan ja teollisuuden näkökulmaa, jota löytyi Aamulehdestä jo aineiston aikaisimmista jutuista. Sen sijaan Paperiliittoon Aamulehden uutisissa näytetään suhtaudutun pitkin aineistoa hieman varauksellisesti. Työntekijäpuolen erilaisiin edustajiin suhtaudutaan siis Aamulehden jutuissa usein eri tavalla. Tavallisen paperimiehen ohella Aamulehti näyttää arvostaneen kiistassa myös pääluottamusmiehen puhetta. Ehkä parhaiten Aamulehden suhtautuminen työntekijäpuolen edustajiin ilmenee lähiluvun juttukokonaisuudesta 27.5.2005. Kyseiseen juttukokonaisuuteen on rakennettu sisäistä jännitettä ja jopa suoranaista vastakkainasettelua tavallisten työntekijöiden ja Paperiliiton puheenjohtajan Ahosen sekä koko Paperiliiton välille. Paperiliitto – Metsäteollisuus ry – akselilla Aamulehti näyttää lähteneen uutisissaan enemmän ja enemmän liikkeelle Metsäteollisuuden kannalta.

Myös Keskisuomalaisessa oli havaittavissa selviä, sisäisiä linjaeroja uutisjuttujen kokonaisuuden eri osajutuissa. Eroja löytyi erityisesti vinkkien ja sisäsivujen välillä, käytännössä välillä STT:n jutut ja oman toimituksen tekemät jutut. Keskisuomalaisen omien toimittajien tekemiä olivat usein tehdaspaikallistukset ja oman seudun paperimiesten haastattelut, joten nämä jutut edustivat tyypillisesti työntekijän näkökulmaa. STT:ltä tulivat puolestaan uutisjutut neuvottelujen etenemisestä. Nämä jutut olivat usein paikallistuksia tasapuolisempia tapahtumaselostuksia, ja nimenomaan Keskisuomalaisen STT-pohjaiset uutisjutut olivat vertailun lehdistä tyypillisesti tasapuolisimpia Metsäteollisuus ry:n ja Paperiliiton edustajien kohtelussa. Paperiliiton puheenjohtaja Jouko Ahonen oli kuitenkin myös Keskisuomalaisessa aavistuksen enemmän esillä ja äänessä kuin Metsäteollisuus ry:n edustajat.

Nimenomaan tavalliset työntekijät toivat juttuihin työntekijäpuolen näkökulmaa Aamulehden ohella myös muissa lehdissä. Useamman kerran näin tapahtui Keskisuomalaisessa. Keskisuomalaisen uutispäivät 28.4.2005 ja 30.6.2005 ovat hyviä esimerkkejä siitä, kuinka juuri paperimiehet ja pääluottamusmiehet ovat olleet lehden uutisoinnissa tärkeässä roolissa. Helsingin Sanomissa työkiistaa käsiteltiin Aamulehteä ja Keskisuomalaista enemmän valtakunnallisella tasolla, neuvottelujen ja niiden etenemisen kautta, mutta Helsingin Sanomatkin toki haastatteli ja kuuli kiistan varrella paperityöntekijöitä. Esimerkiksi lähiluvun jutuista Helsingin Sanomat 30.6.2005 luokiteltiin työntekijän näkökulmaksi lähinnä pääluottamusmiehen haastatteluun pitkälti perustuvan kainalojutun takia.

Toisaalta ainakin Helsingin Sanomien jutuissa näytetään suhtautuneen myös Paperiliiton puheenjohtajaan Jouko Ahosen ja koko Paperiliittoon perusmyönteisesti. Keskisuomalaiseen ja Aamulehteen verrattuna Ahonen korostui Helsingin Sanomien uutisissa eniten. Helsingin Sanomien jutuissa Ahonen sai yleensä puheelleen enemmän tilaa kuin Metsäteollisuuden edustaja, tyypillisesti Arto Tähtinen, pääsi useammin ääneen ensiksi, ja Ahosta tunnuttiin suosivan myös juttujen valokuvissa. Kaiken kaikkiaan Ahosta kohdeltiin Helsingin Sanomien uutisissa useimmiten hieman edullisemmin kuin Tähtistä. Paperiliiton kannat ja toimet olivat jutuissa tyypillisesti ensisijaisia Metsäteollisuus ry:n kantoihin ja toimiin verrattuna.

Työtaistelu-uutisointi näyttää olleen ennen kaikkea kahden kauppa: uutisissa esiintyivät useimmiten Paperiliiton puheenjohtaja Jouko Ahonen ja Metsäteollisuus ry:n työmarkkinajohtaja Arto Tähtinen. Ainakin jossain määrin kiista myös henkilöityi heihin. Esimerkiksi Aamulehden 29.6.2005 vinkissä neuvotteluja kuvattiin Ahosen ja Tähtisen kädenvääntönä. Heidän ohellaan pääjutuissa tai muissa uutisjutuissa esiintyi hyvin usein myös valtakunnansovittelija Juhani Salonius. Hänet kuitenkin esitettiin jutuissa usein lähinnä äänettömänä toimijana. Salonius saattoi olla jutuissa mukana niin, että niissä vain kerrottiin hänen sovintoesityksen jättämisestään, neuvottelujen johtamisestaan tms. Salonius sai usein myös puhua jutuissa, mutta hänen kommenttinsa olivat tyypillisesti lyhyitä ja käsittelivät sovittelun aikatauluja. Lähiluvun jutuista Salonius oli näyttävästi esillä vain yhdessä,

Helsingin Sanomissa 15.5.2005. Uutisten kärkenä oli silloin sovittelun ja Saloniuksen epäonnistuminen. Tähtisen lisäksi Metsäteollisuus ry:n kommentoijana oli toisinaan Metsäteollisuus ry:n toimitusjohtaja Timo Poranen. Yhdessä Tähtinen ja Poranen eivät jutuissa kuitenkaan kovin usein esiintyneet. Helsingin Sanomissa 18.5.2005 puhuivat kuitenkin sekä Tähtinen että Poranen, ja uutisoinnissa painottuikin kyseisenä päivänä työnantajan näkökulma.

Kaiken kaikkiaan aineiston työtaistelujutuissa kuului enemmän työntekijöiden ääni kuin työnantajien ääni. Työntekijät saivat määräenemmistöä etenkin tehdaspaikallistusjutuista ja muista paperimiesten haastatteluista. Lisäksi työntekijäpuolen edustajista myönteisimmin suhtauduttiin juuri paperityöläisiin ja pääluottamusmiehiin. Aamulehden uutisointi erottui Helsingin Sanomien ja Keski-suomalaisen uutisoinnista siten, että Aamulehden uutisjutuissa työtaistelua katsottiin eniten - ja toisinaan selvästi - työnantajapuolen vinkkelistä. Keski-suomalaisen ja Helsingin Sanomien jutuissa näin päin ei ollut juuri koskaan, vaan työtaistelusta kirjoitettiin joko ei kummankaan näkökulmasta tai sitten uutisia hallitsi työntekijöiden näkökulma.

8 TUTKIMUSTULOSTEN KÄSITTELYÄ

Vertailua aiempaan tutkimukseen

Tutkielman tulokset tukevat Jukka Holmbergin (2004) väitöskirjan löydöksiä lehtien tavoista kohdella työmarkkinaosapuolia. Kun Holmbergin tutkimuksen mukaan Helsingin Sanomien uutisoinnissa on suosittu työntekijäjärjestöjä ja Aamulehti puolestaan on ollut työnantajamyönteinen, tässä työssä Helsingin Sanomien uutisjutuissa työntekijöiden näkökulma paperikiistaan painottui työnantajan näkökulmaa enemmän ja Aamulehti puolestaan tarkasteli kiistaa enemmän työnantajan kuin työntekijän kannalta. Keskisuomalaisen uutisoinnista Holmberg ei löytänyt selvää linjaa työmarkkinaosapuolten kohtelussa. Tämän työn tuloksien mukaan työntekijät pääsivät Keskisuomalaisen uutisoinnissa selvästi työnantajia useammin niskan päälle.

Kun verrataan työn tuloksia Honkarannan (2003) tutkimukseen lääkärilakosta 2001, huomataan sekä eroja että yhtäläisyyksiä. Honkarannan mukaan Suomen Lääkäriliitto puheenjohtajineen sai lääkärilakossa paljon mediajulkisuutta, mutta vastapuoli kuntatyönantaja jäi näkymättömäksi. Paperikiistan 2005 uutisoinnissa sekä työntekijäpuolen Paperiliitto että työnantajapuolen Metsäteollisuus ry saivat edustajineen paljon mediajulkisuutta. Eniten esillä olivat Paperiliiton puheenjohtaja Jouko Ahonen ja Metsäteollisuus ry:n työmarkkinajohtaja Arto Tähtinen, joihin kiista osittain henkilöityi. Paperiliiton Ahonen pääsi kuitenkin yleensä esiin hieman työnantajapuolen edustajia enemmän. Paperikiistan uutisoinnissa liikuttiin kuitenkin yleisen neuvottelutason ohella myös tehdastasolla, jossa paperityöntekijä päihitti työnantajan edustajat määrällisesti huomattavan selvänumeroisesti.

Eroja syntyi suhtautumisessa työntekijöihin

Suhtautuminen työntekijäpuolen edustajiin oli näkökulmaluokittelussa tyypillisesti ratkaisevampaa kuin suhtautuminen työnantajapuolen edustajiin. Näkökulmat muodostuivat siis käytännössä enemmän työntekijöiden tukemisesta tai

horjuttamisesta kuin työnantajien tukemisesta tai horjuttamisesta. Työnantajapuolen Arto Tähtistä tai Metsäteollisuus ry:tä ei jutuissa yleensä ainakaan järjestelmällisesti horjutettu. Aamulehden uutisissa saatettiin päinvastoin tukea Metsäteollisuus ry:tä. Aineiston jutuissa yleisempää oli kuitenkin työntekijäpuolen tukeminen. Paperityöläiset saivat aineistossa useaan otteeseen tukea etenkin Keski-suomalaisessa, mutta työselkkauksen loppuvaiheessa paperimiehiä tuettiin myös Aamulehdessä ja toisinaan myös Helsingin Sanomissa. Paperiliittoa ja sen puheenjohtajaa Jouko Ahosta puolestaan tuettiin etenkin Helsingin Sanomien jutuissa, kun taas Aamulehden jutuissa näitä kahta saatettiin horjuttaa. Helsingin Sanomat puolestaan näytti lähiluvussa 15.5.2005 horjuttavan valtakunnansovittelija Juhani Saloniusta (ks. luku 7.3.2). Yleensä Saloniukseen suhtauduttiin uutisissa kuitenkin varsin neutraalisti, ja aineiston tasapuolisimmat jutut näyttivät keskittyvän juuri valtakunnansovittelijaan sekä sovittelun etenemiseen.

Uutisoinnin näkökulmien kehittyminen kiistan edetessä

Tutkielman tuloksista nousee kiinnostavia havaintoja liittyen uutisoinnin näkökulmien ajalliseen kaareen ja vaihteluun kiistan edetessä. Yleisesti ottaen työtaistelu-uutisointi näytti tasapuolistuvan työtaistelun jatkuessa toukokuusta kesäkuulle niin Aamulehdessä, Helsingin Sanomissa kuin Keski-suomalaisessakin. Käytännössä kyse ei ollut siitä, että lehtien kaikki jutut olisivat olleet kiistan loppupuolella neutraalin tasapuolisia, vaan ehkä enemmän siitä, että kiistasta tehtiin silloin laajoja uutispaketteja, joiden eri osat yhdessä muodostivat kesäkuussa toukokuuta useammin jokseenkin tasapuolisia kokonaisuuksia. Huomion arvoista tässä ilmiössä on kuitenkin se, että näkökulmien tasapuolistuminen näkyi kaikissa tutkittavissa lehdissä – sekä enemmän työnantajien näkökulmaa painottaneissa Aamulehdessä että enemmän työntekijän näkökulmaa painottaneissa Helsingin Sanomissa ja Keski-suomalaisessa. Työtaistelun alussa uutisoinnissa näkyi kaikissa kolmessa lehdessä puolueellisuutta selkeämmin kuin kiistan loppupuolella. Kesäkuun juttukokonaisuudet olivat usein laajoja, sisäisesti ristiriitaisia ja vaikeasti luokiteltavia kokonaisuuksia. Tutkielman tulosten perusteella näyttää siis siltä, että työtaistelu-uutisointi monipuolistuu kiistan jatkuessa.

Toisaalta aivan kiistan lopussa aineiston jutuista löytyi taas jonkin verran enemmän näkökulmia. Kun uutiset 30.6.2005 kertoivat kiistan ratkeamisesta, Helsingin Sanomien ja Keski-suomalaisen uutisoinnit luokiteltiin luokkaan työntekijän näkökulma ja Aamulehden uutisointi luokkaan työntekijän näkökulma. Se, että näkökulmat menivät juuri näin päin, tuskin on puhdas sattuma. Etenkin Holmbergin (2004) väitöskirjan tulokset lehtien suhtautumisesta työntekijöihin ja työnantajiin mielessä pitäen näyttäisi pikemminkin siltä, että kiistan lopussa olisi palattu takaisin varsinkin kiistan alkupuolella uutisoinnissa näkyneeseen lehtien ns. aitoon tai kullekin ominaiseen suhtautumiseen työmarkkinaosapuolia kohtaan. Työtaistelun alussa ja aivan lopussa tunteiden käydessä kuumimmillaan tämä lehden ”pohjasuhtautuminen” pilkahtelisi siis herkemmin läpi myös uutisissa, kun taas kiistan edetessä uutisointi ikään kuin ryhdistäytyisi ja monipuolistuisi.

Toinen kiintoisa huomio on se, että toukokuun puolivälissä kaikissa tutkituissa lehdissä esiintyi toistuvasti työntekijän näkökulmaa. Koska näin oli myös usein työnantajan näkökulmaa suosineessa Aamulehdessä, tuloksen voi epäillä liittyneen siihen, että työtaistelussa oli suurimman osan ajasta kyse työnantajien työsulusta. Työsulku on työnantajien järeä mutta harvoin käyttämä ase, ja sanomalehtien uutisoinnin ensireaktio lähestyvään tai juuri alkaneeseen työsulkuun näyttää olleen kallistua enemmän työsulun kohteen eli työntekijöiden näkökulman puolelle.

Pidän jatkotutkimuksen kannalta mielenkiintoisena kysymyksenä sitä, onko työtaisteluuutisoinnissa tyypillisesti paperikiistan uutisointia vastaavia kehityskulkuja. Toinen tutkielman pohjalta esiin noussut kysymys on se, kuinka paljon paperikiistauutisoinnissa lopulta näkyi se, että työtaistelutoimenpiteenä käytettiin työnantajien työsulkuja. Vaikuttaako siis työtaistelun luonne lakkona tai työsulkuna työtaisteluuutisointiin ja miten tuo vaikutus ilmenee? Tämän tutkimiseksi tarvittaisiin vertailua työntekijöiden lakkoa edustavien tapausten uutisoinnin ja työnantajien työsulkutapausten uutisoinnin välillä.

Paperityöläisen ääni kuului vahvasti

Kaikessa yksinkertaisuudessaan mielenkiintoinen havainto aineistosta on myös se, että paperikiistan uutisoinnissa haastateltiin usein tehtaiden pääluottamusmiehiä ja paperityöntekijöitä, kun samaan aikaan työnantajapuolen edustajat pääsivät tehdastasolla huomattavasti harvemmin ääneen. Mikä ja kuinka tärkeä lopulta oli paperimiehen rooli paperikiistan uutisoinnissa? Työntekijäpuolen edustajista myönteisimmän uutisissa suhtauduttiin nimenomaan paperityöläisiin ja pääluottamusmiehiin. Yksittäistä työntekijää näytti ymmärtävän jopa Aamulehti, joka samalla kuitenkin vierasti työntekijöiden näkökulmaa työehtosopimuksen neuvotteluiden tasolla.

Kuten Joel Best (1987, 114) huomauttaa, ongelman kuvaaminen yksilön kautta paitsi helpottaa ongelman ymmärtämistä, saattaa myös samalla herättää yleisön sympatian. Paperikiistan uutisoinnissa tällaisia yksilön kautta kiistaa lähestyneitä juttuja olivat paperimiehen kärsimyksiin keskittyvät jutut. Hyvänä esimerkkinä paperimiehen piinan esittämisestä toimii Aamulehden uutisointi 29.6.2005, jossa Takon koneenhoitaja Mika Mansikka pääsee lehdessä näyttävästi esiin puhumaan paperimiehen huolista ja tunnoista kiistassa. Tapaus ei ollut aineistossa ainoa laatuaan. Päinvastoin, työntekijäpuoli näytti saavan uutisoinnissa yksittäisten paperimiesten ja heidän saamansa julkisuuden kautta huomattavaa hyötyä. Määrällisen lähde-enemmistön ohella paperimiesten voi ajatella tuoneen kiistan uutisoinnissa työntekijäpuolelle ns. sympatiapisteitä.

Tavallisen paperimiehen näkökulman esiin nostamisessa näyttää kuitenkin olleen lehtikohtaisia eroja. Helsingin Sanomissa yksittäiset työntekijät olivat selvästi toissijaisia työtaistelun sovittelu- ja neuvottelutasoon nähden, kun taas Aamulehdessä ja etenkin Keski-suomalaisessa yksittäiset työntekijät saivat toimia huomattavasti näyttävämmin kiistan työntekijäosapuolen äänenä. Aamulehden erikoispiirteenä oli myös se, että lehdessä oli havaittavissa työntekijäpuolen rintaman repeilyn sekä paperimiesten ja heidän liittonsa välillä olevan sisäisen jännitteen esiin nostamista. Näkökulmaluokittelun kannalta tämä ilmiö oli hieman ongelmallinen, sillä työntekijän näkökulmaa muodostavaksi katsottiin luokittelussa sekä Paperiliiton että

sen työntekijäjäsenen kuuleminen. Pulmia tuli silloin, kun tavalliset työntekijät ja heidän liittonsa esitettiin vastakkainasettelun kautta ja näiden kahden eroja korostaen. Näin kävi selvästi Aamulehdessä 27.5.2005. Tapaus luokiteltiin työntekijän näkökulmaksi, vaikka Paperiliiton ja sen puheenjohtajan Jouko Ahosen osalta näkökulma olikin horjuttava.

Työntekijöiden näkökulmissa oli eroja

Tutkimustuloksista on syytä huomata, että työntekijän näkökulmat olivat lehdissä käytännössä hieman erilaisia. Keskisuomalaisessa työntekijän näkökulma syntyi ennen kaikkea lehden levikkialueen tehtaiden paikallistusjutuista, joissa oli jututettu työntekijäpuolen pääluottamusmiehiä tai tavallisia työntekijöitä. Helsingin Sanomissa työntekijöiden näkökulma oli nähtävissä myös neuvottelu-uutisissa Paperiliiton ja sen puheenjohtajan kohtelussa. Sen sijaan Aamulehdessä suhtautuminen työntekijöihin oli ristiriitaista: toisaalta Paperiliittoa kohtaan varsin kriittistä, mutta toisaalta etenkin kiistan loppua kohti tavallista paperiliittolaista työntekijää ymmärtävää ja jopa tukevaa. Aamulehti olikin tutkittavista lehdistä ainut, jonka uutisoinnin suhtautumisessa työtaistelun eri osapuoliin tapahtui kiistan edetessä selvää kehitystä. Mistä tässä muutoksessa sitten oli kyse? Koska neuvottelu-uutisten näkökulmissa ei näyttänyt samaan aikaan tapahtuvan muutosta, kyse oli lähinnä yhden uuden äänen julkisuuteen nostamisesta, näkökulmien monipuolistumisesta. Siihen, miksi näin kävi, voi olla lukuisia eri syitä, mutta työsulun jatkuessa viikkoja paperimiehen näkökulman esiin nostamisen voi ajatella olleen käytännössä vaikeasti vältettävissä, sillä konkreettisimmillaan työtaistelun vaikutukset näkyivät juuri paperimiesten arjessa.

Hankala tasapuolisuus

Mitä tutkimustulokset sitten kertovat uutisten tasapuolisuudesta? Mitä tasapuolisuudella uutisissa ylipäätään tarkoitetaan ja kuinka tasapuolisia uutiset edes voivat olla? Entä miten määritellään uutisen ”riittävä” tasapuolisuus? Päivän uutispaketteja näkökulmiin luokiteltaessa kävi ilmi, että tasapuolisuuden määrittäminen on usein hankalaa. Samassa lehdessä saattaa olla yhtenä päivänä

useita juttuja, jotka kaikki lähestyvät uutisen aihetta hieman eri tavalla ja eri vinkkeleistä. Kun nämä kaikki jutut laitetaan yhteen ja katsotaan kokonaisuutta, tasapuolisuuden punnitseminen saattaa osoittautua monimutkaiseksi. Uutisjuttuja vertailemalla luokittelun kriteerejä ja siten joko tasapuolisuutta tai jotakin näkökulmaa rakentavia tekijöitä oli jutuista kuitenkin löydettävissä. Tärkeimmiksi vedenjakajiksi työtaistelu-uutisten tasapuolisuuden määrittämisessä nousivat juttujen otsikointi sekä uutisten puhujat. Jotta uutinen voisi olla tasapuolinen, sen täytyy siis ainakin kuulla eri osapuolten näkökulmia. Lisäksi otsikointi ei saa selvästi suosia mitään osapuolta. Mutta nämä ovat vain minimivaatimuksia. Käytännössä uutisten tasapuolisuuteen vaikuttavat lukuisat muutkin valinnat. Olennaista on uutisen sisällön ohella myös sen esitystapa.

Täydellistä tasapuolisuutta ei uutistyössä liene käytännössä mahdollista saavuttaa, mutta missä menee raja siihen, koska esimerkiksi työtaistelu-uutisesta tulee moniäänisen tapahtumaselostuksen sijaan toisen osapuolen tulkinta tapahtumista? Milloin tasapuolisuudesta tulee vain näennäistä? Riittääkö esimerkiksi työtaistelu-uutisessa se, että molemmat kiistan osapuolet pääsevät uutisessa ääneen sanomaan jotain? Mielestäni ei. Ääneen pääseminen on totta kai tärkeää, mutta olennaisen tärkeää on myös se, miten, mistä aiheesta ja kuinka paljon kenenkin näkemyksiä ja kommentteja uutisessa esitetään. Paperikiistauttisten näkökulmaluokittelussa yleisin näkökulma oli tasapuolinen/epäselvä, mikä ei kuitenkaan läheskään aina tarkoittanut tasapuolisuutta kokonaisuuden yksittäisissä jutuissa.

Tämän tutkielman aineiston perusteella näyttäisi siltä, että uutisoinnin tasapuolisuutta selvitetessä kannattaisi huomioida myös vinkkijutut sekä kainalojutut - vaikka tämä ei käytännössä aivan ongelmattomasti olekaan. Jos tutkielman aineistoksi olisi rajattu vain kunkin päivän pääuutisjutut, työn tulokset eivät nähdäkseni olisi vastanneet todellista uutisointia. Kainalojuttujen ja pääjuttujen näkökulmaerojen ohella työn aineistossa oli selvästi havaittavissa jyrkkiäkin näkökulmaeroja myös vinkkiuttujen ja pääjuttujen välillä. Tätä tulosta voi pitää hieman yllättävänä. Eri näkökulmia on lehdissä toki tapana pilkkoa omiin juttuihinsa, ja lukijoita saatetaan myös haluta houkutella lehden pariin vinkin ja pääjutun erilaisilla kärjillä, mutta mitä tarkoittaa työtaistelu-uutisoinnin tasapuolisuuden kannalta vaikkapa se, että joku osapuolista

pääsee esittämään oman näkökulmansa yksinään näyttävässä vinkkijutussa? Hieman tähän tapaan kävi aineistossa muutaman kerran Keskisuomalaisessa, jossa käytettiin joko vinkkisivuilla vinkinomaisia juttuja tai vaihtoehtoisesti lehden sisäsivuilla pääuutisena juttuja, jotka olivat käännessä lähinnä yksipuolista työntekijöiden edustajien puhetta ja näkemyksiä työriidasta.

Yksi huomio tasapuolisuudesta on myös se, että uutisten tasapuolisuus näyttää olevan helposti vaarassa jäädä aidon sijaan näennäiseksi tasapuolisuudeksi. Uutinen on lajityyppisäännöistään huolimatta käytännössä yllättävänkin joustava formaatti. Eri sanomalehtien uutisjuttuja vertailemalla voi huomata, kuin erilaisia uutiset samasta asiasta voivat olla. Näin oli toisinaan myös näkökulmaluokittelussa samaan kategoriaan luokiteltujen juttujen osalta. Uutiset eivät peilaa yksiselitteistä todellisuutta, vaan ne voivat painottaa ja nostaa esiin eri asioita. Uutiset voivat myös jättää jotakin kokonaan kertomatta. Esimerkiksi Aamulehden uutisointi jätti 16.5.2005 Paperiliiton muilta liitoilta saamat tuen ilmaukset mainitsematta, kun taas saman päivän Keskisuomalaisessa asiaa käsiteltiin. Uutisen kärjen valintakin voi olla pitkälti makukysymys. Lisäksi uutisissa on mahdollista tukea tai horjuttaa eri instansseja tai henkilöitä - ja mikä tärkeintä, tämän voi tehdä hienovaraisesti. Koska uutisia ei ole perinteisesti ollut tapana lukea kriittisesti, moni lukija ei varmaankaan uutisten tasapuolisuutta tule edes miettineeksi. Uutisten tekijöiltä tätä sen sijaan tulisi voida odottaa. Käytännön uutistyö on usein kiireistä, mutta uutisen valta tulisi aina tiedostaa ja uutisen valintoja pohtia myös vallankäytön kannalta.

Paperikiista esimerkkinä työtaistelu-uutisoinnista

Luvun lopuksi hieman tutkielman tieteellisen arvon suhteutusta. Kyseessä on laadullinen tapaustutkimus, joten työn tuloksista ei voida eikä ole tarkoituskaan vetää suoria yleistyksiä (ks. esim. Tuomi & Sarajärvi 2002). Ei voida olettaa, että tämän työn tulokset pätsivät suoraviivaisesti kaikkien muidenkin työtaisteluiden uutisointiin. Lisäksi aineistoa on tarkasteltu vain tiettyjen tutkimuskysymysten kannalta. Toisilla tutkimuskysymyksillä aineistosta olisi voinut ilmetä jotakin muuta. Laadullinen tutkimus on aina myös subjektiivista: kyseessä on yhden ihmisen tulkinta aineistosta. Tutkijan subjektiviteetin avoin myöntäminen on eräs laadullisen

tutkimuksen lähtökohta (Eskola & Suoranta 1998, 211). Laadullisen tutkimuksen tuloksiin vaikuttavat myös aineiston keruuvaiheessa tehdyt valinnat eli valitut lehdet sekä niistä valitut lehtijutut. Tämän asian tiedosta olen tutkielmaa kirjoittaessani pyrkinyt mahdollisimman läpinäkyvään ajatuskulkuni esille tuomiseen sekä työssä tekemiäni valintojen perusteluun.

Aineiston rajaamista Aamulehteen, Helsingin Sanomiin ja Keski-suomalaiseen pidän onnistuneena ratkaisuna. Kolmen lehden valinta mahdollisti uutisoinnin vertailun, ja lehtien uutisista löytyi eroja. Aineistoa oli myös riittävän paljon ja työtaistelun eri vaiheista niin, että otteen saaminen paperikiistan uutisoinnista onnistui. Myös empiirisen analyysin jako kahtia on tuntunut toimivan työssä melko hyvin. Näkökulmaluokittelun vaihe nosti aineistosta esiin karkeita havaintoja, jotka täsmentyivät ja täydentyivät juttujen lähiluvussa. Näkökulmaluokittelun tekeminen pakotti pohtimaan, mistä tekijöistä uutisoinnin ja uutisjuttujen tasapuolisuus tai sen puuttuminen rakentuu, ja siinä mielessä luokitteluvaihe toimikin ikään kuin lähiluvun kenraaliharjoituksena. Näkökulmaluokittelussa pulmia tuotti tosin Aamulehdessä luokka työntekijän näkökulma. Aamulehdessä työntekijäpuolen eri edustajia saatettiin kohdella hyvinkin eri tavoilla. Tähän ristiriitaan päästiin kuitenkin palaamaan empirian lähiluvussa.

Olisi ollut mielenkiintoista sisällyttää tutkimusaineistoon työehtosopimusneuvottelujen uutisointia pidemmältä ajanjaksolta ennen varsinaista työtaisteluvaihetta. Koska kyseessä on pro gradu –tutkielma, tämä rajaus olisi kuitenkin kasvattanut aineiston kohtuuttoman suureksi. Toinen kiinnostava vertailukohta olisi jonkin toisen työtaistelun uutisoinnin tarkastelu paperikiistan rinnalla. Paperikiista oli epätavallinen työtaistelu jo siksi, että paperikiistassa työnantajat käyttivät työsulkua. Työntekijöiden lakkoa edustavan tapauksen uutisoinnin vertaaminen työnantajien työsulun uutisoinnin kanssa toisi tarkasteluun mukaan uuden ulottuvuuden. Paperikiista ei ollut mikä tahansa työtaistelu myöskään siksi, että paperiteollisuus toimialana on Suomessa perinteisesti ollut erityisessä ja tärkeässä asemassa. Tutkittavien tapausten määrää kasvattamalla ja erityyppisiä työtaisteluita tutkimukseen sisällyttämällä tutkimukseen tulisi lisää perspektiiviä.

Useita tapauksia tutkimalla olisi myös helpompaa tehdä työtaisteluiden uutisoinnista yleisen tason johtopäätöksiä.

9 UUTISTEN VALTA TYÖTAISTELUSSA

Tässä työssä on tarkasteltu uutisia työtaistelussa. Suurennuslasin alle on otettu tapaustutkimus: kolmen sanomalehden uutisia paperiteollisuuden työehtosopimuskiistasta vuonna 2005. Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Keski-suomalaisen paperikiistauutisia tarkastelemalla pyrkimyksenä on ollut samalla pohtia yleisellä tasolla uutisten valtaa työtaistelussa. Mitä työn tuloksien avulla voidaan siis sanoa uutisista ja työtaisteluista?

Työn luvussa 3.3 käsiteltiin kertojaa ja kertojan valtaa. Empiriaosuudessa aavistuksen kiistanalainen kertojan käsite päätettiin laittaa hyllylle ja keskittyä tutkimuksen pääasiaan eli uutiseen. Aineiston tutkimisen jälkeen ja koko tutkielman loppumetreillä uutisten valtaa työtaistelussa pohdittaessa kertojan valtaa ei kuitenkaan voida sivuuttaa. Tutkimusprosessin lopussa näyttäisi nimittäin siltä, että uutisten valta on olennaisin osin nimenomaan uutisen yhteiskunnalliseen asemaan ja arvostukseen yhdistettyä kertojan valtaa. Toisin sanoen uutisen vallankäyttöä on se, miten uutinen esittää asioita. Toisaalta, jos uutisen kertoja ymmärretään toimittajan sijaan esitystekniseksi kategoriaksi, kuten se tässä työssä ymmärretään, uutiskertojan vallassa ja siten myös uutisen vallassa on tällöin samalla aina kyse myös uutislajityypin vallasta. Uutisen valta nähdään siis lajityyppiin kietoutuneena sekä lajityypin käytännöissä piilevänä asiana, joka on käytössä alituisesti tai joka päivä. Luvussa 3.1 esitettyyn Kuneliuksen valtajaotteluun sijoitettuna tämä käsitys vastaisi lähinnä näkökulmaa, jonka mukaan valta on käytännöissä. Uutiseen lajityyppinä suhtaudutaan usein vakavasti jopa ongelmattomana kuvauksena todellisuudesta (ks. esim. Ridell 1998). Lajityypin olemuksen ydintä on juuri se, että uutinen on suunniteltu ja hioutunut *näyttämään* tasapuoliselta ja *vaikuttamaan* luotettavalta. Paperikiistan uutisoinnin vertailu Aamulehdestä, Helsingin Sanomista ja Keski-suomalaisesta osoittaa, että uutiset samasta aiheesta voidaan kertoa hyvinkin eri tavoilla.

Käytännössä vallankäyttö uutisessa näyttää piilevän uutisen tekemiseen liittyvissä valinnoissa. Aineiston juttuja vertailemalla voi havaita, että samoistakin tapahtumista

voidaan rakentaa varsin erilaiset uutispaketit ja siten versiot työtaistelun kulun ”todellisuudesta”. Työtaistelu-uutisessa voidaan päästää ääneen joko vain toinen työmarkkinapuoli tai molemmat osapuolet. Vaikka molempia työmarkkinaosapuolia kuultaisiinkin uutisessa - niin kuin hyvässä journalismissa ja myös tämän työn aineiston jutuissa tyypillisesti tapahtuu - osapuolia voidaan ja usein käytännössä kohdellaankin uutisessa eri tavoilla. Osapuolten kohtelussa on usein eroja muun muassa siinä, kuinka paljon kummankin leirin edustajat saavat jutuissa puhua, mitä he saavat sanoa sekä kuinka suoraan ja millä tavalla heidän puhettaan esitetään. Uutisen näennäisestä tasapuolisuudesta huolimatta paperikiistan osapuolet saattoivat uutisissa muun muassa saada puhua tai joutua puhumaan eri asioista tai teemoista. Vaikka puheen määrä olisikin yhtä suuri, on eri asia puhua uutisessa esimerkiksi oman osapuolen tavoitteista kiistassa kuin kiistan vaikutuksista, jotka ovat usein kielteisiä. Hyvin tärkeitä asioita näyttivät olevan myös uutisen otsikko ja koko uutisen esitysjärjestys sekä se, kenen tai kumman työmarkkinaosapuolen puheesta tai faktoista uutisen näennäisen lähteetöntä leipätekstiä mahdollisesti on rakennettu. Jälkimmäistä ei tietenkään voida pelkkiä uutisia tutkimalla varmuudella tietää, mutta aineiston jutuissa oli tapauksia, joissa toisen työmarkkinaosapuolen näkökulma kiistaan paistoi faktamaisessa leipätekstissä selvästi läpi. Tärkeää uutisessa on paitsi se, mihin uutisessa kiinnitetään erityistä huomiota, myös se, mitä siinä ei kerrota. Myös kertomatta jättäminen on mitä suurimmassa määrin uutisen vallankäyttöä.

Mitä tulee työmarkkinakonfliktin uutisointiin, on selvää, että itse työmarkkinaosapuolilla on prosessissa valtaa. Ensinnäkin osapuolet määrittävät toimillaan koko tapahtumien kulun ja toiseksi osapuolet vaikuttavat uutisiin tiedotuksensa avulla. Esimerkiksi osapuolten neuvottelijoiden kommentit ja esiintymiset ovat juuri sitä raakamateriaalia, josta uutisia rakennetaan. Yleisön suosio helpottaa työtaistelussa menestymistä (ks. esim. Hölttä 1999, 72), ja epäilemättä sekä kiistan työnantaja- että työntekijäleiri toivovat saavansa median avulla yleisen mielipiteen puolelleen. Kumpikin työriidan osapuoli voi tuki yrittää jakaa itsenäisesti tietoa omista tavoitteistaan ja näkökannoistaan tapahtumiin, mutta esimerkiksi internetissä julkaistulla omalla tiedotteella ei ole samaa fakta-arvoa kuin täsmälleen samoilla asioilla uutisessa kerrottuna. Vaikka kiistan osapuolten edustajilla ja

tiedottajilla onkin olennaisen tärkeä osansa uutisten muotoutumisessa, lopullista päätäntävaltaa heillä ei asiassa ole.

Jo paperikiistan uutisoinnin vertailu kolmessa sanomalehdessä riittää osoittamaan sen, että työtaistelu-uutiset eivät ole työmarkkinaosapuolten suorassa talutusnuorassa, vaan uutinen on myös itsenäinen ja omalakinen toimijansa. Vaikka työtaistelu-uutinen tarvitseekin materiaalikseen kummankin kiistan osapuolen kommentteja, uutisen lajityypissä on käytännössä runsaasti myös sovellus-, peli- ja tulkinnanvaraa. Toisin sanoen se, minkälainen versio tapahtumista uutisessa kuvataan, riippuu hyvin paljon uutisen esitystavasta ja valinnoista, joita uutista valmistettaessa on tehty. Uutiset voivat esittää saman asian, esimerkiksi työtaistelun, hyvin eri tavoilla. Tätä voi kutsua tai olla kutsumatta uutisen kertojan vallaksi, mutta uutisen vallasta on kyse joka tapauksessa.

Jos ajatellaan uutisten valtaa nimenomaan työtaistelussa, se muodostuu ainakin yleisön kautta. Se, mitä yleisö työtaistelusta ajattelee ja kenen puolella se mahdollisesti kiistassa on, on tärkeää. Höltän (1999, 72) mukaan yleisestä mielipiteestä ja yleisön hyväksynnästä on työtaistelussa etua ja toisaalta vihamielinen ilmapiiri voi jopa estää työtaistelun jatkamisen. Työehtosopimusneuvotteluissa osapuolet pyrkivät siis vaikuttamaan paitsi toistensa, myös suuren yleisön mielipiteisiin. Höltän (1999, 72) mukaan olennaista työtaistelussa on myös median suhtautuminen kiistaan. Uutiset välittävät ihmisille tietoa tapahtumista, ja yleisö muodostaa mielipiteitä työtaistelusta seuraamalla tiedotusvälineitä. Tästä näkökulmasta katsottuna uutisoinnilla voisi ajatella olevan mahdollista vaikutusta jopa työtaistelun keston. Koska työtaistelu on siis taistelua myös yleisön suosion voittamisesta, työtaistelu-uutisoinnin voi ajatella olevan itsekin mukana työtaistelussa. Täydellisen tasapuolisena ja objektiivisena abstraktiona uutinen ei sitä voisi olla, mutta käytännön uutisjutut ovat eri asia kuin uutisen ihanne.

Mikä sitten oli uutisten valta juuri paperikiistassa? Tähän kysymykseen tutkielmassa ei voida eikä ole tarkoituskaan vastata. Voidaan toki kysyä, onko esimerkiksi tutkittavien lehtien paperikiistauutisissa näkynyt työmarkkinaosapuolten näkökulmallisuuden heikentyminen kiistan pitkittyessä kohti neutraalimpaa

suhtautumista voinut olla mediassa laajempikin trendi, joka olisi saattanut omalta osaltaan heijastua osapuolten työtaistelumielialaan tai kietoutua esimerkiksi Paperiliiton haluun tehdä työehtosopimus, jota jälkikäteen ei pidetty ainakaan työntekijäpuolen voittona?

Ajatusleikkinä voidaan pohtia myös sitä, miten yleisö suhtautuisi kiistan osapuoliin, jos esimerkiksi kaikkien tiedostusvälineiden uutiset kertoisivat työtaistelusta toistuvasti ja järjestelmällisesti selvästi enemmän kiistan toisen osapuolen näkökulmasta? Etenkin jos kyseinen puolto olisi tehty riittävän hienovaraisesti ja muodollisen tasapuolisuuden nimissä siten, ettei se pistäisi liikaa lukijoiden, kuulijoiden tai katselijoiden silmään, vaikuttaisi luultavalta, että yleinen mielipide ymmärtäisi ja siten tukisi median suosimaa osapuolta – nimenomaan tiedotusvälineistään yleisö hankkii tapahtumista tietoja. Tämän mielipiteen muodostumisen seurauksena työtaistelusta taas voisi ajatella tulevan vastapuolen kannalta entistä tukalampi.

Työtaistelu-uutisessa, kuten uutisissa ylipäättäänkään, ei ole yhdentekevää, mitä käsitteitä siinä käytetään ja miten asioita nimetään. Täydellisen neutraaleja käsitteitä tai vallasta puhdasta kieltä tuskin on olemassakaan. Oikeastaan kyse on siitä, *kenen* käsitteitä työtaistelu-uutisessa käytetään. Työtaistelussa tapahtumista on yleensä olemassa vähintään kaksi erilaista versiota, ja työtaistelu-uutisissakin on valittava, kumman käsitteitä ja kieltä jutuissa käytetään. Esimerkiksi 28.4.2005 työtaistelu-uutisissa tällaiset vastakkaiset käsitteet olivat ”lakko” ja ”mielenilmaisu” (ks. luku 7.3.1). Mutta tarkoittaako osapuolen kielen käyttäminen uutisjutussa sitä, että uutinen osallistuu tavallaan myös itse työtaisteluun? Samaa voidaan kysyä yleensäkin osapuolten tukemisesta ja horjuttamisesta jutuissa. Useimmissa paperikiista-aineiston uutisjutuissa oli havaittavissa vähintäänkin hienovaraisia merkkejä jommankumman työtaistelun osapuolen tukemisesta. Kun uutisissa tuetaan työtaistelun osapuolia, uutisten voidaan mielestäni nähdä olevan mukana kyseisessä työtaistelussa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että uutiset osallistuisivat työtaisteluun aktiivisesti tai edes tietoisesti. Kyse on enemmän passiivisesta mukanaolosta ja siitä, että täysin neutraaliksi ja työtaistelun ulkopuolelle olisi mahdotonta jäädä.

Uutinen on lajityyppi, jolla on kyseenalaistamaton asema tiedonvälittäjänä ja joka rakentaa sosiaalista todellisuutta (Ridell 1998, 13). Koko journalismin voi nähdä taisteluna siitä, kuka kulloinkin saa määritellä tilanteen (ks. esim. Sirkkunen 1996). Se, kuka pääsee mediassa määrittelemään ongelman, on tärkeää siksi, että määrittely rajaa aiheesta käytävää keskustelua (ks. Best 1987). Uutisten valtaa työtaistelussa on se, että uutisissa voidaan valita työtaistelusta esiin nostettavat näkökulmat ja antaa kiistan osapuolille eriarvoiset asemat kertoa oma versionsa kiitasta ja tapahtumista. Erosen mukaan lehtien journalistiset tekniikat antavat poliittisille ryhmille erilaisia mahdollisuuksia puhutella lukijoita, jonka seurauksena lukijoillakin on vaihtelevat mahdollisuudet tulkita poliittisten ryhmien esittämiä asioita. Tämä on ideologista, ja lehdet rakentavat osaltaan tietynlaista yhteiskuntaa. (Eronen 1991, 28–31.) Erosen ajatukset pätevät myös siihen, mitä tulee uutisten valtaan työtaistelussa. Lehdet näyttävät antavan työtaistelu-uutisoinnissaan työtaistelun osapuolille vaihtelevia mahdollisuuksia puhutella lukijoita. Työtaistelu-uutisissa tapahtumia näytetään kylläkin katsovan monipuolisesti, mutta silti samalla melkein väistämättä ainakin hieman enemmän jonkun kuin jonkun toisen osapuolen näkökulmasta. On mielenkiintoista seurata, kenen näkökulmasta työriitoja katsotaan uutisoinnissa tulevaisuudessa, jos Suomessa ajaututaan globalisaation nimissä toistuvasti pitkiin ja periaatteellisiin työtaisteluihin.

LÄHTEET

Empiirinen aineisto

AAMULEHTI 23.4.2005, 28.4.2005, 29.4.2005, 3.5.2005, 13.5.2005, 15.5.2005, 16.5.2005 18.5.2005, 19.5.2005, 26.5.2005, 27.5.2005, 2.6.2005, 6.6.2005, 15.6.2005, 22.6.2005, 24.6.2005, 28.6.2005, 29.6.2005, 30.6.2005, 2.7.2005

HELSINGIN SANOMAT 23.4.2005, 28.4.2005, 29.4.2005, 3.5.2005, 13.5.2005, 15.5.2005, 16.5.2005 18.5.2005, 19.5.2005, 26.5.2005, 27.5.2005, 2.6.2005, 6.6.2005, 15.6.2005, 22.6.2005, 24.6.2005, 28.6.2005, 29.6.2005, 30.6.2005, 2.7.2005

KESKISUOMALAINEN 23.4.2005, 28.4.2005, 29.4.2005, 3.5.2005, 13.5.2005, 15.5.2005, 16.5.2005 18.5.2005, 19.5.2005, 26.5.2005, 27.5.2005, 2.6.2005, 6.6.2005, 15.6.2005, 22.6.2005, 24.6.2005, 28.6.2005, 29.6.2005, 30.6.2005, 2.7.2005

Kirjallisuus

AHMAVAARA, Yrjö 1969. Informaatio. Tutkimus tiedotuksen logiikasta. Helsinki: Weilin+Göös.

ASP, Erkki 1993. Johdatus sosiologiaan. Helsinki: Otava.

BEST, Joel 1987. Rhetoric in Claims-Making: Costructing the Missing Children Problem. *Social Problems* 2/1987, 101–121.

BOUCHT, Birgitta & RAND, Max 1971. Työtaistelujen käsittelystä Yleisradiossa. *Oy Yleisradio Ab. PTS-elin. Sarja C* 1/1971.

CHATMAN, Seymour 1978. *Story and Discourse*. Ithaca and London.

DAHRENDORF, Ralf 1969. Luokat ja luokkaristiriidat teollisessa yhteiskunnassa. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

DRUCKER, Peter F. 1954. *Teollisuuden uusi yhteiskunta*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

- ERONEN, Risto 1991. Journalismin lingvistiset strategiat yhteiskunnallistajana – metodikokeilua ja –kritiikkiä. Helsingin Sanomien eduskuntavaaliuutisten 1987 tarkastelua. Tampereen yliopisto. Tiedostusopin laitos. Sarja A74/1991.
- ESKOLA, Jari & SUORANTA, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- FAIRCLOUGH, Norman 1997. Miten media puhuu. Tampere: Vastapaino.
- GALTUNG, Johan & RUGE, Mari Holmboe 1965. The Structure of Foreign News. Teoksessa Howard Tumber (toim.), News a Reader. Oxford University Press, 21–31.
- HARTLEY, John & Montgomery, Martin 1985. Representations and Relations. Ideology and Power in Press and TV News. Teoksessa Teun A. van Dijk (toim.), Discourse and Communication. New Approaches to the Analysis of Mass Media, Discourse and Communication. Berlin & New York: Walter de Gruyter, 233–269.
- HASKO, Anne 1977. Elintarviketyöläisten lakko ja lehdistön siitä välittämä kuva. Tiedotusopin pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto.
- HELSINGIN SANOMAT 8.3.2006. Globalisaatio syö lakkojen ja ay-liikkeen voimaa Euroopassa. Työtaistelut lisääntymässä hieman hiljaisen 1990-luvun jälkeen, B1.
- HELSINGIN SANOMAT 12.3.2006. Körmyt vastaan yrmyt. Automiehet ja liikennöitsijät rähisevät äänekkäästi, mutta lakoilevat sittenkin harvoin, D3.
- HELSINGIN SANOMAT 20.4.2006. SAK:laiset luottamusmiehet: Työnantajan otteet koventuneet. Huonot työpaikat huonontuneet, hyvien työnantajien määrä vähentynyt, A5.
- HELSINGIN SANOMAT 23.4.2006. Voikkaan lakosta Voikkaan loppuun. Paperiliiton satavuotishistoria kertoo voimasuhteiden vaihdoksista työmarkkinoilla Yhtiöt ovat kuitenkin enimmäkseen olleet niskan päällä, E3.
- HOLMBERG, Jukka 2004. Etusivun politiikkaa. Yhteiskunnallisten toimijoiden representointi suomalaisissa sanomalehti uutisissa 1987–2003. Jyväskylän yliopisto.
- HONKARANTA, Riitta 2003. Lääkärit lakossa, potilaat jonoissa. Vuoden 2001 lääkärilakon uutisjuttujen ja kantaa ottavien kirjoitusten representaatioista Helsingin Sanomissa ja Turun Sanomissa erityisesti potilaiden (kansalaisten) asemoinnin kannalta. Mediatutkimuksen pro gradu –tutkielma. Taiteiden tutkimuksen laitos. Turun yliopisto.

- HUOVILA, Tapani 2001. Toimittaja – vastuussa oleellisesta muutoksessa. Viestintätieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto.
- HUPA, Martti 1978. Kevään 1977 voimalalakko sanomalehtien uutisotsikoissa ja pääkirjoituksissa. Sosiaalipolitiikan pro gradu –tutkielma. Turun yliopisto.
- HÖLTTÄ, Kalevi 1999. Työtaistelu. Työtaisteluoikeus, sen käyttäminen ja rajoitukset. Vaasa: Kansan Sivistystyön Liitto KSL r.y.
- ILMONEN, Kaj 1995. Työmarkkinajärjestelmä, talouden kansainvälistyminen ja ay-liike. Palkansaajien tutkimuslaitos. Tutkimusselosteita 123. Helsinki.
- JUHOLIN, Elisa & KUUTTI, Heikki 2003. Mediapeli – anatomia ja keinot. Helsinki: Inforviestintä Oy.
- KAIRINEN, Martti 2004. Työoikeus perusteinen. Masku: Työelämän tietopalvelu Oy.
- KALLIO, Saara 1979. Poliisilakko ja elintarvikelakko viiden sanomalehden pääkirjoituksissa keväällä 1976. Sosiologian pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto.
- KALLIOKOSKI, Jyrki 1996a. Johdanto. Teoksessa Teksti ja ideologia. Kieli ja valta julkisessa kielenkäytössä. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos. Kieli-julkaisun 9. nide. Helsinki 1996, 8–36.
- KALLIOKOSKI, Jyrki 1996b. Kieli, tunteet ja ideologia uutistekstissä. Näkymiä tekstilajin historiaan ja nykyisyyteen. Teoksessa Teksti ja ideologia. Kieli ja valta julkisessa kielenkäytössä. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos. (Kieli-julkaisun 9. nide) Helsinki 1996, 37–97.
- KANTOLA, Anu 1996. Tri Otsoni ja Mr Kasvihuone. Mediapaniikkeja modernin kauhun rajoilta. Teoksessa Luostarinen Heikki, Kivikuru Ullamaija & Ukkola Merja (toim.), Sopulisilppuri. Mediakritiikin näkökulmia. Lahti: Helsingin yliopisto, Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 157–176.
- KASVIO, Antti & NIEMINEN, Ari 1999. Kilpailu työstä. Tutkimus globalisaatiosta, maailmanlaajuisesta työpaikkakilpailusta ja Suomen mahdollisuuksista. Sitran julkaisusarja, nro 221.
- KAUPPINEN, Timo 2005. Suomen työmarkkinamalli. Helsinki: WSOY.
- KIVINEN, Lasse 1995. Miksi Paperiliitto sai lyhyemmän työajan vuonna 1977 ja 1988 mutta ei vuonna 1994. Valtio-opin pro gradu –työ. Jyväskylän yliopisto.

- KOHTANEN, Jukka & KAUPPINEN Timo 1989. Työtaistelut ja neuvottelusuhteet paperiteollisuudessa vuosina 1971–1984. Helsinki: Työelämän suhteiden neuvottelukunta 2/1989.
- KUNELIUS, Risto 1993. Uskottavuuden anatomia. Kova uutinen, genre ja kansalainen. Tiedotustutkimus 2/1993, 33–45.
- KUNELIUS, Risto 1997. Viestinnän vallassa. Johdatusta joukkoviestinnän kysymyksiin. Helsinki: WSOY.
- LAINEN, Heikki & SIPPOLA, Markku 2003. Työehtosopimustoiminnan käynnistäminen Viron suomalaisissa metalliyrityksissä. Yhteiskuntapolitiikan pro gradu –tutkielma. Filosofian ja yhteiskuntatieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto.
- LASSILA, Maria 2001. Fakta fiktion keinoin. Nonfiktio Helsingin Sanomin Kuukausiliitteessä ja Imagessa. Journalistiikan pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- LINKONEVA, Petri 2006. Elintarviketeollisuuden neuvottelusuhteiden kehitys ja erityisesti vuoden 1994 työsulku. Työoikeuden tutkielma. Lapin yliopisto.
- LÖYTÖMÄKI, Jukka 1998. Vedetäänkö kotiinpäin? Sanomalehden taustan näkyminen poliittisissa uutisissa. Teoksessa Touko Perko & Raimo Salokangas (toim.), Kymmenen kysymystä journalismista. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy, 207–223.
- MÄKIPÄÄ, Leena 2004. Henkirikos Ilta-Sanomissa. Journalistisen kulttuurin murros ja rikosjournalismi. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 37.
- MÖRÄ, Tuomo 1996. Journalistit rutiinien verkossa. Teoksessa Luostarinen Heikki, Kivikuru Ullamaija & Ukkola Merja (toim.), Sopulisilppuri. Mediakritiikin näkökulmia. Lahti: Helsingin yliopisto, Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 105–116.)
- PELTONEN, Rauni 1976. Vuoden 1972 Perämeren satamalakkoa koskeva lehtikirjoittelu. Tiedotusopin pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto.
- PELTONIEMI, Heli 2004. Kerrottu Kabul. Narraatio ja lännen diskurssi Suomen Kuvalehden ja Helsingin Sanomien Kuukausiliitteen ulkomaanreportaaseissa. Journalistiikan pro gradu –tutkielma. Viestintätieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto.
- PIETILÄ, Veikko 1988. Narratologia ja uutisjournalismi. Eräitä metodologisia huomioita. Teoksessa Veikko Pietilä, Kertomuksia uutisista uutisia kertomuksista. Kirjoituksia kolmelta vuosikymmeneltä. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Julkaisuja sarja A 86/1995, 42–54.

- PIETILÄ, Veikko 1990. Oh, dear. Uutisetko kertomuksia? Teoksessa Veikko Pietilä, Kertomuksia uutisista uutisia kertomuksista. Kirjoituksia kolmelta vuosikymmeneltä. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Julkaisuja sarja A 86/1995, 55–64.
- PIETILÄ, Veikko 1991a. Sanoista tekoihin. 'Vieraan puheen' vastaanotosta lehti uutisissa. Teoksessa Veikko Pietilä, Kertomuksia uutisista, uutisia kertomuksista. Kirjoituksia kolmelta vuosikymmeneltä. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Julkaisuja sarja A 86/1995, 82–95.
- PIETILÄ, Veikko 1991b. Onko narratologia vihreämpää aidan journalistisella puolella? Teoksessa Veikko Pietilä, Kertomuksia uutisista, uutisia kertomuksista. Kirjoituksia kolmelta vuosikymmeneltä. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Julkaisuja sarja A 86/1995, 65–81.
- PIETILÄ, Veikko 1993a. On tämä aika kamala - ja kiehtova - peli! Uutinen ja vapaa epäsuora esitys. Teoksessa Veikko Pietilä, Kertomuksia uutisista, uutisia kertomuksista. Kirjoituksia kolmelta vuosikymmeneltä. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Julkaisuja sarja A 86/1995, 109–129.
- PIETILÄ, Veikko 1993b. Ikkunako maailmaan? Uutisgenre ja uutisen todellisuusvaikutelma. Teoksessa Veikko Pietilä, Kertomuksia uutisista, uutisia kertomuksista. Kirjoituksia kolmelta vuosikymmeneltä. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Julkaisuja sarja A 86/1995, 96–108.
- PIETILÄ, Veikko 1995. Johdanto: tuokio uutistutkijoiden matkassa. Teoksessa Veikko Pietilä, Kertomuksia uutisista, uutisia kertomuksista. Kirjoituksia kolmelta vuosikymmeneltä. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Julkaisuja sarja A 86/1995, 5–19.
- RENTOLA, Ilkka 1983. Normaalijournalismin säännöt. Yhdysvaltalaisen journalismin oppikirjallisuuden esittämän ideatyypin tarkastelua. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Julkaisuja sarja A 47/1983.
- RIDELL, Seija 1990. Miten uutinen 'puhuttelee'? Uutisen ja yleisön suhteen tarkastelua diskursiiviselta kannalta. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Julkaisuja A 63/1990.
- RIDELL, Seija 1994. Kaikki tiet vievät genreen. Tutkimusretkiä tiedotusopin ja kirjallisuustieteen rajamaastossa. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Julkaisuja sarja A 82/1994.
- RIDELL, Seija 1998. Tolkullistamisen politiikkaa. Televisiouutisten vastaanotto kriittisestä genrenäkökulmasta. Acta Universitatis Tamperensis 617. Tampereen yliopisto.

- SANOMALEHDET LEVIKIN MUKAISESSA SUURUUSJÄRJESTYKSESSÄ
ILMESTYMISKERTOJEN MUKAAN 2005. Suomen Lehdistö
6–7/2006 28–29.
- SHOEMAKER, Pamela J. 1991. Gatekeeping. Teoksessa Howard Tumber (toim.),
News a Reader. Oxford University Press, 73–78.
- SIRKKUNEN, Esa 1996. Yksi uutinen – monta puntaria. Aivovoimistelua
sanomalehtiutisen ympärillä. Teoksessa Luostarinen Heikki, Kivikuru
Ullamaija & Ukkola Merja (toim.), Sopulisilppuri. Mediakritiikin
näkökulmia. Lahti: Helsingin yliopisto, Lahden tutkimus- ja
koulutuskeskus, 61–82.
- SUOMEN LEHDISTÖN HISTORIA 5 1988. Hakuteos Aamulehti – Kotka
Nyheter. Toim. Ulla Ekman-Salokangas, Eeva-Liisa Aalto & Raimo
Salokangas. Kuopio: Kustannuskiila Oy.
- TAMMI, Pekka 1983. Kertoja tekstin hierarkkisessa rakenteessa.
Kirjallisuudentutkijain Seuran vuosikirja 35(1983), 37–53.
- TAMMI, Pekka 1986. Kertojan ja henkilön diskurssista Esimerkkinä Marja-Liisa
Vartion proosa. Kirjallisuudentutkijain Seuran vuosikirja 40(1986):
25–61.
- TUCHMAN, Gaye 1972. Objectivity as Strategic Ritual: An Examination of
Newsmen's Notions of Objectivity. Teoksessa Howard Tumber (toim.),
News a Reader. Oxford University Press, 297–307.
- TUCHMAN, Gaye 1978. Making News. A Study in the Construction of Reality.
New York: The Free Press.
- TUOMI, Jouni & SARAJÄRVI, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja
sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- TUOMINEN, Annika 2005. Lakkojen yleisyyteen vaikuttavat tekijät Suomessa.
Taloustieteen pro gradu –tutkielma. Taloustieteen laitos. Turun
yliopisto.
- TUUNALA, Panu 2002. Toimittajan ja lähteen valtapeli. Taistelu vaikuttamisen
potentiaalista journalistisessa prosessissa. Tiedotusopin pro gradu –
tutkielma. Tampereen yliopisto.
- VALTONEN, Sanna 1999. Työn ja työttömyyden tarinoita Helsingin Sanomissa
1988–97. Teoksessa Inka Moring et. al, Mediakriisi. Lehdistö, lama ja
talouspuhe. Helsingin yliopisto, viestinnän laitos, sarja 2A/1/1999,
21–54.
- WHITE, David Manning 1950. The 'Gatekeeper'. A Case Study in the Selection of
News. Teoksessa Howard Tumber (toim.), News a Reader. Oxford
University Press, 66–72.

Internet-lähteet

KUSTANNUS OY AAMULEHTI <<http://www.aamulehti.fi/yritystiedot/>>
19.9.2006

SANOMA OSAKEYHTIÖ < <http://www.sanoma.fi/content.aspx?f=2234>>;
<<http://www.sanoma.fi/content.aspx?f=2183>> 19.9.2006

KESKISUOMALAINEN OYJ
<<http://www.keskisuomalainen.fi/web/index.p?id=5>>;
<<http://ww.keskisuomalainen.fi/web/index.php?id=110>> 19.9.2006